

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra historie

**ANALÝZA PŘÍČIN A DŮSLEDKŮ
PŘÍCHODU MILOSRDNÝCH SESTER
SV. VINCENCE DE PAUL
DO KROMĚŘÍŽE
V POLOVINĚ 19. STOLETÍ**

Marie Součková

Bakalářská práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. PaedDr. Pavel Marek, Ph.D.

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem
přitom pouze uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 13. 4. 2014

.....

Děkuji prof. PhDr. PaedDr. Pavlu Markovi, Ph.D., za odborné vedení práce, panu Josefu Jarkovi za poskytnutí *Kroniky institutu milosrdných sester v Pačlavicích*, pracovníkům archivů za pomoc při vyhledávání archiválií a spolusestrám za umožnění přístupu do kongregačních archivů a podporu při psaní této práce.

Obsah

Úvod.....	6
1. Uvedení do tématu a historiografie.....	12
1. 1. Práce o kroměřížském filiálním domu	15
1. 2. Monografie s obdobným námětem.....	17
1. 3. Přehledy řeholních řádů a kongregací.....	19
2. České země ve čtyřicátých letech 19. století	20
2. 1. Morava v době předbřeznové.....	20
2. 2. Mezi josefínskými reformami a konkordátem	21
2. 3. Revoluce 1848 a změny ve společnosti	23
3. Město Kroměříž ve čtyřicátých letech 19. století	26
3. 1. Vliv katolické církve na město.....	28
3. 2. Sociální situace a školství	30
3. 3. Zasedání říšského sněmu v Kroměříži	31
4. Rozvoj ženských činných kongregací.....	34
4. 1. Tradiční modely založení.....	38
4. 2. Rozvoj dalších kongregací	40
4. 3. Filiální domy Milosrdných sester.....	43
5. Pozadí založení filiálního domu	45
5. 1. Dar Pačlavic od Ernestiny von Arenberg.....	45
5. 2. Maxmilián Josef Sommerau–Beckh	49
5. 3. Císařovna matka Karolina Augusta	51
6. Milosrdné sestry sv. Vincence v Kroměříži.....	55
6. 1. První sestry.....	58
6. 2. Všední život vincentky.....	62

6. 3. Postoj města	64
6. 4. Financování díla	66
7. Význam působení sester v regionu	69
7. 1. Nemocnice.....	69
7. 2. Škola ručních prací.....	72
7. 3. Další působiště	73
7. 4. Milosrdné sestry během revoluce 1848.....	75
Závěr	77
Seznam pramenů a literatury	81
Slovník pojmů.....	100
Seznam zkratk	109
Resumé.....	110
Přílohy.....	111

Úvod

Dne 13. září 1845 se uskutečnilo slavnostní požehnání kláštera a nemocnice Milosrdných sester sv. Vincence de Paul¹ v Kroměříži. Význam této události podtrhovala přítomnost olomouckého arcibiskupa Maxmiliána Josefa Sommerau–Beckha² a císařovny matky Karoliny Augusty.³ Působení vincentek v regionu se však neomezilo pouze na jediný den. Založení filiálního domu a následnou činnost sester v Kroměříži je nutné sledovat v delším časovém úseku se všemi spojitostmi. Právě zmapování příčin a dopadů příchodu sester vincentek do Kroměříže se věnovala tato bakalářská práce.

Dlouhé 19. století bývá považováno za mezník mezi dřívější stavovskou a moderní občanskou společností. S nástupem tovární výroby a změnami v sociálních vrstvách obyvatelstva, souvisejícími s industrializací, vznikly i nové potřeby přetvářející se společnosti. Řešením tzv. sociální otázky se zabývala mnohá ze vznikajících politických hnutí, rovněž i katolická církev. Ještě před vydáním slavného Marxova *Komunistického manifestu* či encykliky *Rerum novarum* papeže Lva XIII. se objevil ve společnosti nový rozrůstající se fenomén: charitativně činné ženské kongregace. Vedle dříve založených řeholních řádů vznikly i další nové instituty. Jedním z nich byla i Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul.⁴

Mohlo by se zdát, že růst ženských činných kongregací odpovídal těmto požadavkům vznikající moderní společnosti. Přesto právě působení Milosrdných sester

¹ V psaném textu byl v práci zachován současný způsob psaní názvu zmiňovaných kongregací. Citace názvu institut v pramenech a odkazy na názvy pramenů, které obsahují jméno společenství, zůstaly v původním znění, ačkoliv z dnešního hlediska obsahují špatný pravopis.

² Jméno kardinála Sommerau–Beckha, Ernestiny von Arenberg a Leopolda Kuppelwieser se v literatuře nachází v několika podobách. Práce se držela této verze, kterou uvádí většina pramenů a literatury. Jméno sv. Vincence de Paul zůstalo ve všech případech zanecháno ve tvaru, jaký uvádí název kongregace.

³ Srov. Státní okresní archiv Kroměříž (dále jen SOKA Kroměříž), fond B–A 1 Archiv města Kroměříže, inv. č. 30, *Denkbuch der Stadt Kremsier* (dále jen *Denkbuch*), s. 209–217.

⁴ Více k tématu například ŽÁK, Alfons: *Oesterreichisches Klosterbuch. Statistik der Orden und Kongregationen der katholischen Kirche in Oesterreich*. Wien 1911.

předběhlo změny vyvolané industrializací. Co ovlivnilo vznik ženských charitativně činných společenství a do jaké míry? Danou problematiku tato práce zhodnotila v obecné rovině (na základě již zpracované historie několika kongregací) i v konkrétním případě: založení filiálního domu vincentek v Kroměříži.

Založení nového filiálního domu lze však zkoumat z několika pohledů. Dosud publikovaná díla zmiňující příchod sester do Kroměříže se soustředila na základní důvody vzniku kláštera ze strany institutu. Nalezneme zde dvě možné verze příběhu. První odkazuje na darovací listinu pačlavického panství, ve které vévodkyně Ernestina von Arenberg sestry zavazuje k založení filiálního domu v Kroměříži.⁵ Další historiografie klade větší důraz na osobu olomouckého arcibiskupa Maxmiliána Josefa Sommerau–Beckha, jenž sestrám propůjčil pozemek k výstavbě.⁶

Žádné z dosud vzniklých děl se nesoustředilo na situaci ve městě a následné změny související s činností sester. Bez povšimnutí zůstal i vztah mezi kongregací a městem.

Tato práce se zabývala důvody příchodu vincentek z těchto pohledů: kongregace, města a společnosti dané doby. Zaměřila se též na všední život sester a dopad činnosti sester v tomto regionu. Svým časovým rozpětím se omezila na čtyřicátá léta 19. století. Téma bylo též zařazeno do širších souvislostí obecných a církevních dějin. Nezůstalo opomenuto ani porovnání daného založení filiálního domu vídeňských vincentek v Kroměříži s podobnými případy otevření filiálních domů této kongregace i dalších podobně zaměřených společenství.

⁵ Srov. Soukromý archiv generalátu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni – Gumpendorf (dále jen Soukromý archiv generalátu), *Schenkung–Urkunde* (dále jen *Schenkung–Urkunde – návrh*). Předběžný návrh darovací smlouvy Ernestiny von Arenberg na pačlavické panství ze dne 21. května 1841.

⁶ O jednotlivých dílech a jimi zastávaných verzích příběhu viz SOUČKOVÁ, Marie: *Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul v historiografii. Přehled dosavadní historické práce o Kongregaci Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Vídeň – Gumpendorf v českých zemích* (dále jen *Kongregace*). Olomouc 2013 (seminární práce).

Na začátku zpracování tohoto tématu byly vytvořeny tyto hypotézy: Působení většiny charitativně činných kongregací (mezi nimi i vídeňských vincentek) nebylo podníceno změnami společnosti v důsledku průmyslové revoluce. Otevření domu Milosrdných sester nebylo iniciováno ze strany města, ale vévodkyní Enestinou von Arenberg a také olomouckým arcibiskupem Sommerau–Beckhem, který umožnil sestřám po delším čase naplnit jednu z podmínek darovací smlouvy vévodkyně. Hlavní náplní činností sester se mělo stát především ošetřování nemocných. V 19. století se první nemocnicí v Kroměříži stala nemocnice Milosrdných sester.

Práce vznikla na základě kritické analýzy množství archiválií z několika státních a soukromých archivů. Pro hlubší pochopení tématu bylo také využito komparativního přístupu. Založení kláštera v Kroměříži bylo porovnáno s podobnými případy filiálních domů vídeňské kongregace Milosrdných sester i dalších vhodných kongregací (tj. kongregací s podobným posláním působících ve stejné období na území českých zemí). Jako podklad pro komparaci posloužily již vypracované monografie podrobněji rozebrané v první kapitole.

Přístup do archivů kongregace je umožněn na základě souhlasu příslušné představené.⁷ Archiv České provincie v současné době vede provinční vikářka sr. Marie Jiřina Káňová. Pro písemnosti nepoužívá žádného členění a katalogizace. Z tohoto důvodu jsou prameny uváděny pod jednotlivými názvy. Dvě z využitých kronik tohoto soukromého archivu (*Memorabilie des Institutes der barmh. Schwestern zu Kremsier v. Jahre 184[5]*⁸ a *Kronika kongregace Milosrdných Sester svatého Vincence z Paula*

⁷ Pro provinční archiv provinční představené, pro generální archiv generální představené kongregace. Srov. *Konstituce*. Kostelní Vydří 2001 (Poslední vydání konstitucí Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Dcery křesťanské lásky ve Vídni – Gumpendorfu), s. 77, 90.

⁸ Soukromý archiv České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul v Kroměříži (dále jen Soukromý archiv České provincie), *Memorabilie des Institutes der barmh. Schwestern zu Kremsier v. Jahre 184[5]* (dále jen *Memorabilie*). První kronika filiálního domu Milosrdných sester v Kroměříži.

česká provincie⁹) neměly očíslovány stránky a jsou tedy v odkazech uváděny bez přesného odkazu na stránku.

Archiv generalátu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni v nedávné době převzaly sr. Josefa Michelitsch a sr. Helene Rennhofer. Jeho uspořádání v době sepsání práce ještě nebylo stanoveno. I zde byly prameny citovány pod jednotlivými názvy a veškeré rukopisy bez příslušných stránek.

Čísla stránek chybí také u *Pamětní kniha kolegiálního kostela sv. Mořice v Kroměříži*¹⁰

Kronika pačlavického filiálního domu Milosrdných sester se v současné době nachází v soukromém vlastnictví paní Hany Juranové v Pačlavicích. Pan Josef Jarka však pro potřeby této bakalářské práce poskytl elektronickou podobu transkripce původního textu i jeho překlad do českého jazyka.

Informace vztahující se ke kroměřížskému domu vincentek obsahovaly také fondy Arcibiskupství Olomouc a Arcibiskupské konsistoře Olomouc z olomoucké pobočky Zemského archivu v Opavě. Významným fondem pro dané téma byl také Archiv města Kroměříže ze Státního okresního archivu v Kroměříži. Druhý svazek pamětní knihy města zpracoval a editoval ve své bakalářské práci Kryštof Kouřil.¹¹

Z dalších významnějších publikovaných pramenů se jednalo především o edici pramenů vztahujících se k sv. Vincenci de Paul, články z tehdejšího tisku,¹² paměti

⁹ Soukromý archiv České provincie, *Kronika kongregace Milosrdných Sester svatého Vincence z Paula česká provincie* (dále jen *Kronika*). První kronika Československé autonomní provincie Milosrdných sester.

¹⁰ Římskokatolická farnost sv. Mořice v Kroměříži, budova proboštního Stojanovo náměstí 5 (dále jen Římskokatolická farnost sv. Mořice), *Pamětní kniha kolegiálního kostela sv. Mořice v Kroměříži* (dále jen *Pamětní kniha*). Kronika farnosti sv. Mořice v Kroměříži.

¹¹ KOUŘIL, Kryštof.: *Edice pamětní knihy II. svazku města Kroměříže z let 1848–1867*. Olomouc 2012 (bakalářská práce). In: http://theses.cz/id/peqgfl/Bakalarska_prace_-_Kouril.doc [cit. 13. 2. 2014].

¹² Nejvýznamnější z nich představovala *Správa nemocnice milosrdných sester v Kroměříži* z let 1877–1886, jež byla v plném znění zařazena do příloh. Srov. *Správa nemocnice milosrdných sester v Kroměříži* (dále jen *Správa*). Kroměřížské noviny, č. 2, 6. 1. 1888, s. 3. In: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPage.do?it=&id=9622143> [cit. 10. 3. 2014].

P. Juliuse Chodníčka¹³ a první výroční zprávu arcibiskupského gymnázia¹⁴ v Kroměříži.¹⁵

Význam a využití jednotlivých pramenů bylo rozvedeno vždy na začátku příslušné podkapitoly. Vznik textu mimo prameny a tematické monografie obohatila také široká škála další literatury, jejíž výčet byl umístěn na konci práce.

Obsah byl rozčleněn do tematických kapitol bez ohledu na časovou posloupnost. První kapitola shrnuje problematiku ohledně zkoumání historie Milosrdných sester. Vedle stručného přehledu dosud vzniklé historiografie především poukázala na časté záměny jednotlivých společenství označovaných jako vincentky.¹⁶

Druhá a třetí kapitola přiblížila širší souvislosti daného období – vývoj českých zemí v první polovině 19. století, situaci církve v rámci habsburské monarchie a čtyřicátá léta v městě Kroměříž.

Vlastní jádro spisu spočinulo v druhé polovině práce. Čtvrtá kapitola se zaměřila na ženské charitativně činné kongregace. Poukázala na jednotlivé fenomény, které ovlivnily následný obrovský rozvoj těchto institutů. Text nezůstal pouze v obecné rovině, ale přinesl konkrétní porovnání jednotlivých společenství a také jednotlivých filiálních domů Milosrdných sester z Vídně.

V páté kapitole byl rozebrán důvod založení filiálního domu v Kroměříži a vliv tří významných osobností na tento akt: vévodkyně Ernestiny von Arenberg (dárkyně pačlavického panství), olomouckého arcibiskupa Maxmiliána Josefa Sommerau–Beckha a císařovny matky Karoliny Augusty.

¹³ CHODNÍČEK, Julius: *Kroměříž v hradbách. Paměti vlastence z druhé poloviny devatenáctého století*. Kroměříž 1938.

¹⁴ V některých pramenech a starší literatuře bývalo dané gymnázium označováno za tzv. pacholecí seminář. Tento název z důvodu možného zaměnění výrazu však byl sjednocen novějším označením: Arcibiskupské gymnázium.

¹⁵ *Výroční zpráva Knížecího arcibiskupského soukromého gymnasia s právem veřejnosti v Kroměříži za rok 1910–11* (dále jen *Výroční zpráva*). Kroměříž 1911.

¹⁶ Tato kapitola vycházela především z dříve sepsaných prací. Viz SOUČKOVÁ, Marie: *Původ, kořeny, vznik a historie Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul* (dále jen *Původ*). Kroměříž 2011 (noviciátní práce); též: *Kongregace*.

Šestá kapitola se zabývala vlastním životem sester v klášteře během čtyřicátých let 19. století, postojem města vůči nově vzniklému filiálnímu domu a také financováním činnosti sester.

Sedmá kapitola se následně zaměřila na vlastní působení sester: nemocnici a školu, rozšiřování pole působnosti a ohlas revolučního roku 1848 u sester vincentek.

Bakalářská práce byla doplněna několika přílohami, které úzce souvisely se stanoveným tématem. Odkazy pro citace i literaturu byly uvedeny v poznámce pod čarou. Méně známé použité termíny byly vysvětleny na konci v samostatném přehledu. Jejich význam byl specifikován i na základě dobového chápání a zvyklostí vídeňských vincentek. V textu byly využity i specifické německé termíny, jež nemají zcela jasný český ekvivalent. Jejich vysvětlení bylo provedeno v poznámce pod čarou při prvním výskytu v textu. Samostatný přehled byl vytvořen také pro použité méně obvyklé zkratky.

Příchod Milosrdných sester do Kroměříže lze chápat jako „pouhý“ námět z regionálních dějin. Ale pro vytvoření schémat a obecných závěrů potřebujeme znát právě tyto reálie. Na nich lze vyzkoušet platnost daných teorií pro české i světové dějiny. Otevření filiálního domu ve městě, které se za tři roky poté stalo dějištěm světoznámých událostí, patří bezpochyby k nim.

1. Uvedení do tématu a historiografie

Autoři historiografie často zaměňovali odlišné společnosti, jejichž členky bývají zkráceně označovány jako vincentky. Původní bratrstvo venkovských dívek a žen shromážděných v Paříži ke službě potřebným přímo sv. Vincencem de Paul nese označení Dcery křesťanské lásky (Filles de la Charité). Toto společenství bylo založeno k 29. listopadu 1633.¹⁷

Mnohem komplikovanější původ vykazují Milosrdné sestry sv. Vincence de Paul (Barmherzige Schwestern vom heiligen Vinzenz von Paul Wien – Gumpendorf). Kořeny tohoto druhého institutu však sahají k Dcerám křesťanské lásky a několika dalším postupně vznikajícím kongregacím.

Vznik Dcer křesťanské lásky podnítl založení mnoha společenství s podobnou činností,¹⁸ například Sestry sv. Pavla (Soeurs de Saint Paul de Chartres), které de facto kopírovaly pařížské vincentky.¹⁹ Sestry sv. Pavla pak založily roku 1734 ve Štrasburku na přání místního biskupa Armanda kardinála de Rohan–Soubise novou kongregaci. Ta pod vlivem svého spirituála Antoine Jeanjeana přijala název Filles de la Charité,²⁰ přeložený (dostí volně) do němčiny jako Barmherzigen Schwestern vom heiligen Vinzenz von Paul.

¹⁷ Srov. SOUČKOVÁ, Marie: *Založení Dcer křesťanské lásky* (dále jen *Založení*). Olomouc 2012 (seminární práce), s. 3.

¹⁸ Jedná se o dobu po Tridentském koncilu, který ustanovil povinnosti přísné klausury pro všechny ženské řády. Sv. Vincencovi de Paul se podařilo toto nařízení elegantně obejít. Nikdy totiž žádný řád řeholních sester nezaložil. Dcery křesťanské lásky, třebaže žijí zasvěceným životem, se oficiálně nikdy nestaly řeholními sestrami. Zakladatelé dalších společenství de facto nařízení Tridentského koncilu již porušovali. Viz WATERWORTH, James: *The canons and decrees of the sacred and oecumenical Council of Trent. The Council of Trent. The Twenty-Fifth Session*. London 1848 In: <http://history.hanover.edu/texts/trent/ct25.html> [cit. 13. 2. 2014]; ČÁŇOVÁ, Eliška: *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848–1918)*. Praha 1997; SOUČKOVÁ, M.: *Založení*, s. 7–9.

¹⁹ Sestry sv. Pavla vznikly roku 1696 v Levesville–la–Chenard (80 km jihozápadně od Paříže) na popud místního faráře Louise Chauveta, který pro ně sestavil i první konstituce. Více o tématu SOUČKOVÁ, M.: *Původ*.

²⁰ Společenství tedy přejalo (protiprávně) pouze název bratrstva založené sv. Vincencem de Paul. Nový patron společenství pak zcela vytlačil úctu k původním zakladatelům. Stanovy však zůstaly od Sester sv. Pavla.

Štrasburské sestry založily další kongregace na území dnešního Německa, Rakouska a Itálie. Tato osamostatněná společenství (zakládající další kongregace po celém světě) přijala shodný německý název: Kongregation der Barmherzigen Schwestern vom heiligen Vinzenz von Paul. Správně rozlišit dané kongregace lze pouze tehdy, pokud sledujeme jejich příslušnost k nadřazenému mateřskému domu.²¹ Členky všech těchto společenství, stejně jako Dcery křesťanské lásky, bývají podle svého zakladatele či patrona označovány jako vincentky.

Pod vlivem štrasburských sester vzniklo i společenství v tyrolském Zamsu. Z něho pak přišlo několik sester 2. března 1832 do Vídně.²² Kvůli jejich názvu je tehdy všichni považovali za součást původního, tj. pařížského společenství vincentek. Zde se zjistilo, že štrasburské sestry a všechny jimi založené větve nepatřily k pařížskému společenství a neměly původní stanovy sepsány přímo sv. Vincencem. Nakonec bylo rozhodnuto převzít pro vídeňský institut konstituce ze společenství Dcer křesťanské lásky. Svatý Vincenc tedy přestal být pro sestry pouhým patronem. Stal se zakladatelem vídeňského institutu, schváleného 15. září 1835 papežem Řehořem XVI., a to navzdory tomu, že vznik kongregace²³ se datuje až 172 let po smrti zakladatele. Objevuje se zde zajímavý dějinný paradox.

Vídeňské sestry se na základě přijetí řehole sv. Vincence staly součástí původní vincentinské rodiny. Oficiální spojení vídeňských a pařížských vincentek bylo

²¹ Jiná rozlišení (např. podle řeholního oděvu) nedoporučuji. Podobně jako název přejímala společenství i hábit pro své členky z původní kongregace. Řeholní oděv se také během doby působení sester několikrát v jednotlivých společenstvích změnil. Rozeznat drobné detaily ve střihu hábitu různých společenství, či podstatné změny během různých úprav oficiálního oděvu, vyžaduje značnou znalost problematiky a vykazuje velkou pravděpodobnost omylu. Srov. MRÁZOVÁ, Kateřina: *Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Strážnici* (dále jen *Kongregace*). Brno 2007 (bakalářská práce). In: http://is.muni.cz/th/152661/pedf_b/ [cit. 13. 2. 2014], s. 5.

²² Srov. *Generální direktář*. Kostelní Vydří 2001 (Poslední vydání generálního direktáře Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Dcery křesťanské lásky ve Vídni – Gumpendorfu), s. 55.

²³ Za datum vzniku se nepovažuje oficiální církevní schválení, ale den příchodu sester do Vídně, tj. 2. března 1832.

potvrzeno roku 1877.²⁴ Navzdory tomu si uchovaly svou samostatnost i určitá specifika, vtisknutá do institutu z původních kongregací.²⁵ Přestože vídeňské a pařížské vincentky v některých lokalitách působily společně, nejedná se o jednu totožnou společnost. Pro správné rozlišení není vhodné sledovat pouze název daného společenství, a to z důvodu možných záměn názvů. Hlavním kritériem pro identifikaci je příslušnost konkrétní komunity ke generálnímu či provinčnímu domu. V případě českých zemí to byla Vídeň pro Milosrdné sestry sv. Vincence de Paul, provinční domy Dcer křesťanské lásky se zase nacházely například ve Varšavě, Lvově a od roku 1850 ve Štýrském Hradci.²⁶

Společenství Dcer křesťanské lásky založil přímo sv. Vincenc de Paul. Kongregace Milosrdných sester ve Vídni vznikla ze dvou kořenů: „hmotného“ (v chronologickém pořadí): Levesville – Štrasburk – Zams; a „duchovního“: Dcer křesťanské lásky. Od nich sestry přijaly konstituce do takové míry, že v nich nalezneme pouze název „Töchter der Christliche Liebe“. Též představené jednotlivých domů nebyly ve stanovách tradičně označeny za „Schwester Oberin“, ale za „die dienende Schwester“, tj. názvem, který zavedl sv. Vincenc.²⁷ Spojení dvou vlivů vykazuje i celý oficiální název kongregace: Milosrdné sestry sv. Vincence de Paul Dcery křesťanské lásky Vídeň – Gumpendorf (Barmherzige Schwestern vom heiligen Vinzenz von Paul Töchter der christliche Liebe Wien – Gumpendorf).

V 19. století působily na Moravě sestry ze dvou společenství, které byly označovány jako vincentky: pařížské Dcery křesťanské lásky a vídeňské Milosrdné

²⁴ Dokument o afiliaci viz *Konstituce*, s. 104–105.

²⁵ Např.: název společenství, řeholní oděv, modlitby, denní řád i unikátní formu slibů. Vedle Sester křesťanské lásky ze Štrasburku se jedná také o Sestry sv. Pavla ze Chartres. Viz SOUČKOVÁ, M.: *Původ*.

²⁶ Společenství ve Štýrském Hradci původně pocházelo také ze štrasburské kongregace. Roku 1850 se ale zcela začlenilo k Dcerám křesťanské lásky. Srov. tamtéž, s. 25–36.

²⁷ Název Barmherzigen Schwestern je v celém vydání konstitucí použit pouze jednou. Srov. Soukromý archiv generalátu, *Regel der Gesellschaft der barmherzigen Schwestern bestätigt von Seiner päpstlichen Heiligkeit Gregor XVI. durch Apostolisches Breve vom 15. September 1835* (dále jen *Regel*). Wien 1836.

sestry. Teprve při schopnosti jejich rozlišení lze přistoupit k samotnému historickému zhodnocení.

Při studiu dějin Milosrdných sester v Kroměříži je také nutné odlišovat dvě různé kongregace, které působí ve městě a mají podobný název. Vedle již zmíněných vincentek byl v roce 1877 v Kroměříži založen klášter Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže.²⁸

1. 1. Práce o kroměřížském filiálním domu

Nejstarší a zároveň nejrozsáhlejší práce vzešla z pera preláta Dr. Franze Hlawatiho.²⁹ Kniha vznikla ke 100. jubileu založení kongregace.

Již v úvodu díla Hlawati upozornil i na svá teoretická východiska. Téma chtěl uchopit v rámci dějin katolické církve v habsburské monarchii. Spatřoval též souvislost mezi vznikem vincentek a působením redemptoristů.³⁰ Za své zdroje uvedl drobné články a brožury z počátků kongregace, které měly rozšířit povědomí o jejich činnosti mezi lidmi, informace z církevního prostředí, státní správy nebo od jednotlivců (sám je označuje za nespolehlivé), články lékařů působících v nemocnicích institutu. Hlawati, od roku 1919 ve funkci generálního superiora kongregace, měl též volný přístup ke všem vnitřním dokumentům vlastněných Rakouskou provincií³¹ a ordinariáty ve Vídni a Linzi. Shromáždil jednotlivé kroniky a paměti sester I přes některé uvedené nepřesnosti věřil dobrému záměru jejich autorů. Autor koncipoval dějiny jako vyprávění

²⁸ Srov. MRÁZOVÁ, Kateřina: *Působení Milosrdných sester sv. Kříže v moravské provincii v letech 1872–1922* (dále jen *Působení*). Brno 2009 (diplomová práce). In: http://is.muni.cz/th/152661/pedf_m/ [cit. 13. 2. 2014], s. 77.

²⁹ HLAWATI, Franz: *Die Barmherzigen Schwestern von Wien – Gumpendorf 1832–1932*. Wien 1932.

³⁰ Hlawati tak alespoň tvrdí v úvodu svého spisu, v daném textu to dál však není zřejmé. Další zmínky o redemptoristech nenajdeme. Srov. tamtéž.

³¹ Hlawati nevychází z dochovaných záznamů Československé provincie. V době vzniku monografie nadále přetrvávaly špatné vztahy mezi Rakouskou a Českou provincií. Srov. tamtéž, s. 394; SOUČKOVÁ, Marie: *Milosrdné sestry sv. Vincence de Paul v prostředí prvorepublikového nacionalismu. Pokus o založení Kongregace služebnic sv. Vincence z Pauly, sv. Cyrila a sv. Metoda* (dále jen *Milosrdné sestry*). Olomouc 2013 (seminární práce).

příběhu. Vycházel z pramenů, nepodroboval je však výraznější analýze. Uvedl fakta, nehledal ale vnitřní souvislosti. Knihu výstižně charakterizuje označení vžitě mezi sestrami: Hlawatiho kronika.

Práci tvoří dva díly. V prvním z nich je popsán výše zmíněný složitý vznik vídeňské Kongregace Milosrdných sester. Druhá část, přínosnější pro problematiku daného tématu, pak podrobněji zachycuje dějiny jednotlivých působišť sester.

I přes různé nedostatky vytvořil Hlawati nejucelenější a nejvěrohodnější pohled na počátek historie vídeňských vincentek v českých zemích.³² Doslovně například citoval jeden z významných dokumentů – darovací listinu pačlavického panství.³³ Druhý zásadní dokument, tj. smlouvu na pozemek v Kroměříži, nepublikoval autor v tomto spise v doslovném znění.

Další díla vydaná pod záštitou kongregace čerpají převážně z Hlawatiho spisu (v konfrontaci s dochovanými prameny), či přímo jej citují. Jedná se o publikace k významným jubileím³⁴ nebo o shrnutí historie v konstitucích či *Generálním direktáři*. Tyto texty i přes své nedostatky³⁵ slouží dodnes jako informační základ o původu kongregace a jejích dějinách.

Velkou část z dosud vytvořených děl představují studentské práce. Z uveřejněných prací studentů se pouze čtyři dotkly historie Kongregace Milosrdných sester nebo se jí přímo zabývaly. Historií kroměřížského domu a nemocnice se zabývala

³² Srov. HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 108–122.

³³ Srov. tamtéž, s. 110–112.

³⁴ K 175. výročí kongregace viz MICHELITSCH, sr. Josefa – FISCHER, sr. Ottilia – RAMMER, sr. Katharina Labouré: *Herkünfte Zukünfte. Schrift zum Jubiläum +BHS_175 Jahre*. Wien 2007. K 165. výročí nemocnice a kláštera v Kroměříži viz HÁJKOVÁ, Milena: *Nemocnice Milosrdných sester Kroměříž. 165. výročí. Česká provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul*. [Kroměříž 2010].

³⁵ Např. ve stanovách z roku 1971 nalezneme jiné zdůvodnění příchodu sester do Kroměříže než u Hlawatiho a dalších vydání. Hlavním aktérem založení měl být olomoucký arcibiskup Maxmilián Josef Sommerau–Beckh. Srov. *Konstituce a stanovy Kongregace Milosrdných sester svatého Vincence z Paula obnovené v duchu druhého Vatikánského koncilu*. Brno 1970, s. 121.

Jitka Machalová.³⁶ Její bakalářská práce však nepřinesla žádné nové poznatky. Kateřina Mrázová se pokusila zmapovat činnost sester ve Strážnici.³⁷ Dějiny paliativní péče na území dnešní ČR v 19. století od Lucie Rychlíkové³⁸ nabídly v podkapitole o vincentkách pouze kompilát informací oficiálních webových stránek kongregace. Šestou kapitolu autorka nazvala: „Péče o nemocné a umírající dle Milosrdných sester.“³⁹ V tomto případě se jedná o jinou kongregaci, tj. Milosrdné sestry sv. Karla Boromejského (tzv. boromejky). Vystává zde možná záměna, kterou lze odhalit pouze ze seznamu použité literatury. Mnohem větší přínos pro dané téma měla diplomová práce Kateřiny Vondrové.⁴⁰ I přes pár nepřesností⁴¹ vytváří odborný pohled na působení Milosrdných sester v Brně v období první republiky.

1. 2. Monografie s obdobným námětem

Podobně jako již zmiňovaná díla se i jiní autoři zabývali dějinami a vznikem dalších charitativně činných kongregací. Podrobnější přehled o historiografii 17 vybraných společenství⁴² k roku 2010 přinesla Dana Jakšičová. Autorka předložila

³⁶ MACHALOVÁ, Jitka: *Historie a současnost Kongregace sv. Vincence de Paul*. České Budějovice 2013 (diplomová práce). In: https://dspace.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/21187/machalová_2013_bp.pdf?sequence=1 [cit. 13. 2. 2014].

³⁷ MRÁZOVÁ, K.: *Kongregace*.

³⁸ RYCHLÍKOVÁ, Lucie: *Dějiny paliativní péče na území dnešní ČR v 19. století*. Hradec Králové 2008 (seminární práce). In: <http://www.umirani.cz/res/data/008/000899.pdf> [cit. 13. 2. 2014].

³⁹ Tamtéž, s. 10.

⁴⁰ VONDROVÁ, Kateřina: *Působení ženských církevních řádů v Brně za první republiky*. Brno 2009 (diplomová práce). In: http://is.muni.cz/th/135580/pdf_m/ [cit. 13. 2. 2014].

⁴¹ Sestry se nezabývají pouze ošetřováním nemocných, ale hodně se věnují i dětem. Jejich služba zahrnuje všechny skupiny lidí. Srov. tamtéž, s. 19.

⁴² Jednalo se o Českomoravskou provincii Římské unie řádu sv. Voršily, Kongregaci Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, Kongregaci Milosrdných sester III. řádu sv. Františka z Assisi v Opavě, Kongregaci Školských sester de Notre Dame, Kongregaci Sester Neposkvrněného Početí Panny Marie III. řádu sv. Františka z Assisi, Kongregaci Šedých sester III. řádu sv. Františka, Československou provincii Chudých školských sester naší Paní, Českou provincii Kongregace Dcer Božské Lásky, Českou provincii Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže, Kongregaci Milosrdných sester III. řádu sv. Františka pod ochranou Svaté Rodiny v Brně, Kongregaci sester Nejsvětější Svátosti, Kongregaci Školských sester sv. Františka, Českou kongregaci sester dominikánek, Českomoravskou provincii Kongregace sester premonstrátek, Kongregaci sester Těšitelek Božského Srdce Ježíšova, Kongregaci sester sv. Cyrila a Metoděje a Sestry Apoštolátu sv. Františka.

po stručném nástinu vzniku kongregace seznam jednotlivých děl rozdělených do několika kategorií: publikace do roku 1948, samizdaty, dějiny po roce 1989, absolventské práce sester i osob mimo kongregaci, životopisy zakladatelů a propagační materiál. Poukázala též na problém kvality studentských prací, neboť většina z nich vznikla na pedagogických a teologických fakultách, a ne na historických pracovištích.⁴³ Rozdělení prací podle autorství sester či osob mimo kongregaci dokazuje znalost problematiky. Členky institutu totiž lépe rozumějí podstatě a identitě svého společenství i církevní tematice, zároveň při sepisování vlastní historie nemusí vždy zaujmout kritické stanovisko.

Ze zmíněného množství děl zde budou připomenuty pouze některé zástupné práce, jež posloužily jako podklad srovnání tomuto spisu. Studentské práce popsaly působení Milosrdných sester sv. Karla Boromejského,⁴⁴ Milosrdných sester sv. Kříže.⁴⁵ Dějiny školských řádů: Řádu sester sv. Voršily,⁴⁶ Kongregace Školských sester sv. Františka, Kongregace Chudých školských sester naší Paní a Kongregace Školských sester de Notre Dame⁴⁷ byly vydány i v knižní podobě.

Některá díla se zaměřila pouze na jeden specifický dům určité kongregace, jedná se např. o činnost Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Líšni,⁴⁸ Milosrdných sester třetího řádu sv. Františka pod ochranou Svaté Rodiny v Brně,⁴⁹ Chudých

⁴³ Srov. JAKŠIČOVÁ, Dana: *Ženské kongregace a jejich dějiny. Reflexe vlastní historie členkami řeholních institutů*. In: MAČALA, Pavol – MAREK, Pavel – HANUŠ, Jiří (eds.): *Církev 19. a 20. století ve slovenské a české historiografii*. Brno 2010, s. 242–270.

⁴⁴ KRÁTKÁ, Eliška: *Kongregace Milosrdných sester svatého Karla Boromejského. Vznik a působení v českých zemích*. Brno 2013 (diplomová práce). In: http://is.muni.cz/th/331033/ff_b/ [cit. 13. 2. 2014].

⁴⁵ MRÁZOVÁ, K.: *Působení*.

⁴⁶ MACKOVÁ, Marie: *Voršilky v Čechách do roku 1918*. Pardubice 2007.

⁴⁷ JAKŠIČOVÁ, Dana: *Dcery své doby? Školské sestry sv. Františka, chudé školské sestry Naší Paní a školské sestry de Notre Dame v českých zemích v letech 1851–1938(1950) (dále jen Dcery)*. 1. díl. České Budějovice 2012.

⁴⁸ SVOBODOVÁ, Martina: *Škola a klášter kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Líšni*. Brno 2007 (bakalářská práce). In: http://is.muni.cz/th/166288/pedf_b/ [cit. 13. 2. 2014].

⁴⁹ HAVELKOVÁ, Jitka: *Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka pod ochranou Svaté Rodiny a její působení v Brně v 19. století a na počátku 20. století*. Brno 2007 (bakalářská práce). In: http://is.muni.cz/th/136151/pedf_m/ [cit. 13. 2. 2014].

školských sester de Notre Dame v Třešti⁵⁰ a o něco méně tradiční Milosrdné bratry ve Valticích.⁵¹

1. 3. Přehledy řeholních řádů a kongregací

Další skupina spisů zkoumala problematiku určitého místa a působení všech řádů na jeho území (ať se jedná o město⁵² či určitou správní oblast⁵³). Přehledy o historii řádů a kongregací působících v současnosti v České republice sepsali Tomáš Dacík,⁵⁴ Luděk Jirásko⁵⁵ a Mirjam Hrudíková.⁵⁶

Různé poznatky a poznámky přinášejí také díla zabývající se řeholními kongregacemi v rámci širšího pohledu na 19. století,⁵⁷ či specializované na určitou souvislou oblast.⁵⁸

⁵⁰ KAPOUNOVÁ, Marie: *Náboženský život v Třešti ve druhé polovině 19. století a v první polovině 20. století. Kongregace Chudých školských sester de Notre Dame a její působení v Třešti*. České Budějovice 2012 (diplomová práce). In: <http://theses.cz/id/bnv20s/> [cit. 13. 2. 2014].

⁵¹ HOŠEK, Stanislav: *Z historie valtického konventu Milosrdných bratrů v 19. a 20. století*. Brno 2011 (bakalářská práce). In: <http://www.skachate.com/docs/index-636035.html> [cit. 13. 2. 2014].

⁵² Např. VONDROVÁ, K.: *c. d.*

⁵³ ŽÁK, A.: *c. d.*; BREJCHA, Leander: *Pamětní spis o katolické charitě (Milosrdné lásce) v zemi moravskoslezské*. Přerov 1930; NĚMEC, Jaroslav: *Rozvoj duchovních řádů v českých zemích*. Řím 1988; ČÁŇOVÁ, E.: *c. d.*; FOLTÝN, Dušan a kol.: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha 2005; NEUBAUEROVÁ, Michaela: *Osudy ženských řádů a kongregací na Jeseníku*. In: http://www.muzeum.jesenik.net/prispevky/rady_kongregace_net.pdf [cit. 13. 2. 2014].

⁵⁴ DACÍK, Tomáš: *Církevní řády a kongregace v České republice*. Olomučany 1998.

⁵⁵ Pro faktografickou chybnost o vincentkách byla ze srovnání vynechána tato kniha i příloha *Organizace řeholních institucí*. Srov. SVÁTEK, Josef: *Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy*. Zvláštní příloha k Sborníku archivních prací XX, 1970, č. 2, s. 505–624; JIRÁSKO, Luděk: *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Praha 1991. Přehled zaměnil informace o Milosrdných sestřích za Dcery křesťanské lásky a nemohl být využit pro účely této bakalářské práce. Viz SOUČKOVÁ, M.: *Kongregace*, s. 8.

⁵⁶ HRUDÍKOVÁ, Mirjam: *Řeholní život v českých zemích. Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. Kostelní Vydří 1997.

⁵⁷ NEŠPOR, Zdeněk R. a kol.: *Náboženství v 19. století. Nejcírkevnější století, nebo období zrodu českého ateismu?* Praha 2010; NOVOTNÝ, Miroslav: *Řeholní kongregace v Čechách na přelomu 19. a 20. století v kontextu proměn náboženského milieu*. Theatrum historiae 3, Pardubice 2008. In: http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/35076/1/NovotnyM_Reholni%20kongregace_2008.pdf [cit. 13. 2. 2014]; NEŠPOR, Zdeněk R. – KAISEROVÁ, Kristina (eds.): *Variety české religiozity v „dlouhém“ 19. století (1780–1918)*. Ústí nad Labem 2010.

⁵⁸ BREJCHA, L. *c. d.*; FOLTÝN, D.: *c. d.*; KUTNOHORSKÁ, Jana: *Historie ošetřovatelství*. Praha 2010.

2. České země ve čtyřicátých letech 19. století

Devatenácté století představuje dobu celé řady změn, které se uskutečnily nejen v ekonomice, ale také v sociální rovině. Původní stavovská společnost se přetvářela ve společnost občanskou. Mnohé z významných směrů však nabývaly na síle ponaáhu. V první polovině století například liberalismus ovlivnil pouze úzké vrstvy obyvatelstva.⁵⁹

Habsburská monarchie se postupně vzpamatovávala z napoleonských válek. V důsledku událostí spojených s Velkou francouzskou revolucí nastal v Rakousku konec reformních snah panovnické dynastie. Roku 1811 sice vyšel nový občanský zákoník, pozdně feudální vztahy i celá společnost však zůstaly na delší dobu výrazně zakonzervovány. Oproti tomu populace značně narůstala, podobně rostl i státní dluh. Zemí se nedotkla na západě probíhající protoindustrializace. V čtyřicátých a padesátých letech bylo naopak zaznamenáno pouze 50–70 % obvyklé sklizně. České země do poloviny 19. století zůstaly zeměmi agrárními.⁶⁰

2. 1. Morava v době předbřeznové

České země v 19. století nevytvářely jednolitou část monarchie. Naopak. Situace na Moravě často byla mnohem více ovlivněna děním ve Vídni než v Praze. Na rozdíl od Čech na Moravě trvala nepřetržitá tradice katolictví. Víra tvořila neoddělitelnou součást rodinného života. Velký důraz byl kladen na zbožnost ženy, první „evangelizátorky“ dětí i podporovatelky víry vlastního muže. Liberalismus se zde sice

⁵⁹ Srov. MALÍŘ, Jiří: *Formování občanské společnosti na Moravě a její deficit*. In: SEKERA, Martin (ed.): *Badatelské problémy 19. století. Sborník k nedožitým šedesátinám profesora Otty Urbana*. Praha 1997, s. 107–109; URBAN, Otto: *Kapitalismus a česká společnost. K otázkám formování české společnosti v 19. století* (dále jen *Kapitalismus*). 2. vyd. Praha 2003, s. 65–66.

⁶⁰ Srov. ŠTAIF, Jiří: *Předrevoluční společnost v Čechách jako předmět historického výzkumu* (dále jen *Předrevoluční společnost*). In: KÁRNÍK, Zdeněk – ŠTAIF, Jiří (eds.): *K novověkým sociálním dějinám českých zemí*. 1, Čechy mezi tradicí a modernizací 1566–1848. Praha 1999, s. 168–194; URBAN, O.: *Kapitalismus*, s. 97–98; MACHAČOVÁ, Jana – MATĚJČEK, Jiří: *Nástin sociálního vývoje českých zemí 1781–1914* (dále jen *Nástin*). Opava 2002, s. 38.

šířil už v první polovině 19. století, ale pouze v oblasti podnikání. Ostatní vrstvy života jím zůstaly zatím nedotčeny.⁶¹

V letech 1815 až 1847 ovlivnila celou společnost hospodářská krize a její pozvolné překonávání. V tomto období převažovala textilní výroba a potravinářství. Například v Kroměříži byla otevřena výrobní řepkového oleje.⁶²

V průběhu 19. století došlo k největšímu přírůstku obyvatelstva v historii. Zdravotnictví si ještě zachovalo podobu z doby osvícenství. K roku 1840 působilo na Moravě a ve Slezsku 519 ranhojičů a 128 lékařů. Městský fyzik, jak byl dříve označován běžný lékař, měl být placen z rozpočtu obce. Ve třicátých letech fungovalo na Moravě 14 nemocnic. Systém hrazení nemocniční péče rozděloval pacienty do čtyř tříd. Prvních dvě třídy představovaly samoplátci, třetí třídu tvořili lidé s důchody, odkazy a podporami, čtvrtou potom lidé nemajetní (jednalo se přibližně 80 % společnosti).⁶³

2. 2. Mezi josefínskými reformami a konkordátem

Aby bylo možno poznat situaci a pozici katolické církve ve čtyřicátých letech 19. století, bylo nutno vycházet ze dvou hraničních bodů. První z nich tvořily josefínské

⁶¹ Srov. TRAPL, Miloslav: *České národní obrození na Moravě v době předbřeznové a v revolučních letech 1848–1849*. Brno 1977, s. 105–108, 125; HORSKÁ, Pavla: *Poměr církvi k manželství a rodině v Čechách 19. století*. In: HOJDA, Zdeněk – PRAHL, Roman (eds.): *Bůh a bohové. Církev, náboženství a spiritualita v českém 19. století*. Sborník příspěvků z 22. ročníku symposia k problematice 19. století (dále jen *Bůh a bohové*). Praha 2003, s. 87–88; ČORNEJOVÁ, Ivana: *Život v kláštorech a kláštery v životě společnosti*. In: ČORNEJOVÁ, Ivana – KUCHAROVÁ, Hedvika – VALENTOVÁ, Kateřina (eds.): *Locus pietatis et vitae*. Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13.–15. září 2007. Praha 2008, s. 14.

⁶² Srov. JANÁK, Jan: *Hospodářský rozmach Moravy 1740–1918* (dále jen *Hospodářský rozmach*). Brno 1999, s. 28–37.

⁶³ Srov. tamtéž, s. 68; LUKÁŠ, Antonín – VÁVRA, Petr – PŠIKAL, Petr: *Nemocnice v Kroměříži. Almanach 1910–2000*. Kroměříž 2000, s. 11; MACHAČOVÁ, J. – MATĚJČEK, J.: *Nástin*, s. 68–69, 266; FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (eds.): *Člověk na Moravě 19. století* (dále jen *Člověk*). Brno 2004, s. 62–64; KUTNOHORSKÁ, J.: *c. d.*, s. 31–36.

reformy, činící z církve nástroj státu a součást státní správy. Druhý bod vymezení představuje uzavření konkordátu mezi Rakouskem a Svatým stolcem roku 1855.⁶⁴

Císař Josef II. vyhlásil toleranci i k několika vybraným vyznáním. Katolická konfese zůstala sice do konce monarchie jasnou dominantou, pozice církve se však měnila. Josef II. vyhlásil tzv. placet regium – odstranil napojení na Řím a zcela podřídil církev státu a panovníkovi. Přestože mnohé z josefínských reforem jeho nástupci odvolali, nařízení týkající se církve však dlouho přetrvala. Místní farář se měl stát jakýmsi úředníkem sestavujícím pro stát matriky, hlásajícím z kazatelny věrnost danému uspořádání a odhalujícím veškerou podvratnou činnost.⁶⁵ Podle slov litoměřického biskupa Mildeho⁶⁶: „Církev Kristova byla učiněna jen pouhým policejním zřízením, byla jí vzata svoboda a tím i vážnost a síla, takže nyní je kněžský stav, jenž jedině může působiti na svědomí lidu, v opovržení a bez vlivu.“⁶⁷

Na rozdíl od ostatních diecézí byla olomoucká arcidiecéze spravována pastýři, které zvolila kapitula. I zde však byl důležitý vliv císaře a předpoklad šlechtického původu. Mnozí z arcibiskupů věrně spravovali svůj úřad a snažili se více či méně úspěšně o reformu.⁶⁸

Vnímání kněze, dříve co by státního úředníka, se na Moravě měnilo s narůstající vlasteneckou činností. P. František Sušil to vyjádřil slovy: „Církev a vlast.“⁶⁹ A to právě

⁶⁴ Srov. NEŠPOR, Zdeněk R. a kol.: *c. d.*, 59.

⁶⁵ Srov. HOLUBOVÁ, Markéta: *Barokní rezidua v poutích 19. století*. In: HOJDA, Z. – PRAHL, R. (eds.): *Bůh a bohové*, s. 55–65; Nešpor, Zdeněk R.: *Náboženství „mírného pokroku v mezích zákona“* (dále jen *Náboženství*). In: NEŠPOR, Zdeněk R. – KAISEROVÁ, Kristina (eds.): *c. d.*, 9–32.

⁶⁶ Vincenc Eduard Milde již jako vídeňský arcibiskup upravoval stanov y Dcer křesťanské lásky pro vídeňský institut Milosrdných sester. Srov. SOUČKOVÁ, M.: *Původ*, s. 18–19.

⁶⁷ Litoměřický biskup Milde k nejvyššímu purkrabí Chotkoví. Citováno podle ZLÁMAL, Bohumil: *Příručka českých církevních dějin*. IX. *Doba probuzenského katolicismu*. 1. část. Olomouc 1970, s. 3.

⁶⁸ Srov. tamtéž, s. 8–16; KADLEC, Jaroslav: *Přehled českých církevních dějin II* (dále jen *Přehled*). Praha 1991, s. 371; BUBEN, Milan Michael: *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*. Praha 2000, s. 388.

⁶⁹ ZLÁMAL, B.: *c. d.*, s. 3.

v daném pořadí. Velká část duchovních pocházela z tzv. selského stavu. Vzrostl význam i dvou „staronových“ světců – sv. Cyrila a sv. Metoděje.⁷⁰

Za rozdílné vlivy působící na osobní víru jednotlivce i celou církev lze jmenovat Bolzanovy myšlenky či Německokatolické hnutí. V daném období se začaly objevovat názory požadující zrušení celibátu. Do této doby spadal i začátek sporu o sv. Jana Nepomuckého. Pro většinu lidí přesto zbožnost v jakémsi venkovském dozvuku baroka tvořila zcela nedílnou součást života. Znovu se začaly konat poutě, ve třicátých letech se lidé vydávali na poutní místa také kvůli propuknutí epidemie cholery. Oslava 100 let od kanonizace zpochybňovaného světce Jana Nepomuckého se stala v českých zemích nejmasovější akcí 19. století. Daná doba opravdu spojovala dva protichůdné předpoklady. Byla to epocha nejcirkevnějšího století i zrodu ateismu.⁷¹

2. 3. Revoluce 1848 a změny ve společnosti

Revoluce roku 1848 nepřišla náhle z nebe, ale byla vyvolána dřívější situací. K nespokojenosti s monarchií přispěly především životní podmínky lidí. Do krize kvůli konkurenci z Velké Británie se dostala textilní výroba. Ve čtyřicátých letech nastala hospodářská krize, zemi postihla neúroda a s tím spojená velká nezaměstnanost. Výbuch revoluce v letech 1848–1849 způsobila tedy spíše neúroda brambor než konstituce, jejíž význam většina lidí absolutně nechápala. „Jak si Hanáci vysvětlovali tehda tak populární slovo konstituce,“ píše Dr. Helfert: „Konstituce je prý to,

⁷⁰ Srov. ZLÁMAL, B.: *c. d.*, s. 3; LNĚNIČKOVÁ, Jitka: *České země v době předbřeznové 1792–1848*. Praha 1999, s. 250; RAK, Jiří: *Dělníci na vinici Páně nebo na roli národní?* In: HOJDA, Z. – PRAHL, R. (eds.): *Bůh a bohové*, s. 129–131; HLAVAČKA, Milan: *Konflikt skrytý v toleranci. Církev a stát v předbřeznové době* (dále jen *Konflikt*). In: tamtéž, s. 139–140.

⁷¹ Srov. ZLÁMAL, B.: *c. d.*, s. 5–10; BUBEN, M. M.: *c. d.*, s. 387; LENDEROVÁ, Milena – KOPÍČKOVÁ, Božena – BUREŠOVÁ, Jana – MAUR, Eduard (eds.): *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha 2009, s. 194–198; NEŠPOR, Z. R. a kol.: *c. d.*, s. 47–113; Nešpor, Zdeněk R.: *Náboženství*. In: NEŠPOR, Z. R. – KAISEROVÁ, K. (eds.): *c. d.*, s. 9.

když přijde císař pán do pense.“⁷² Ještě před oficiálním zrušením roboty za náhradu činila reluoce v českých zemích asi 75 %. Poddanství tedy nepředstavovalo až takovou zátěž, jako spíše přežitek a ponížení.⁷³

Revoluce, která vypukla i v habsburské monarchii, ovlivnila také postavení katolické církve ve společnosti. Nepřátelství revolučních davů se projevilo vyhnáním redemptoristů z Vídně a následným zrušením mužské nejen i ženské větve kongregace, ale také jezuitů. Církev byla přijímána se smíšenými pocity. Vídeňský arcibiskup zakázal kněžím jakoukoliv účast na politických událostech. V Praze se naopak kněží účastnili svatováclavských bouří. Na vídeňském sněmu se také projednávalo zrušení desátku. Olomoucký arcibiskup s podporou brněnského biskupa zaslal 6. prosince 1848 memorandum ústavodárnému říšskému sněmu v Kroměříži ohledně situace a požadavků katolické církve. Rozprava na toto téma byla zahájena 12. února následujícího roku. Kněží zasedající na sněmu jako poslanci požadovali pro církve úplnou svobodu ve věcech církevních. Podobné požadavky zazněly ve dvou patentech rakouských biskupů. Jestliže většina výdobytků revoluce byla odstraněna patenty z roku 1851, změna postavení katolické církve naopak zase přetrvala.⁷⁴

Během revoluce se také ukázala vnitřní provázanost náboženství, takzvaného národního obrození a politiky. Jestliže víra se nacionalizovala, totéž, a snad ve větší míře, lze říci o národním obrození a revoluci. Na Boží záštitu se odvolávaly pamflety

⁷² SPÁČIL, Jindřich: *Kroměřížská kronika : k 700. výročí trvání města vypravuje Jindřich Spáčil* (dále jen *Kroměřížská kronika*). Kroměříž 1963, s. 21.

⁷³ Srov. TRAPL, M.: *c. d.*, s. 98–102; TAYLOR, Alan John Percivale: *Poslední století Habsburské monarchie. Rakousko a Rakousko-Uhersko v letech 1809–1918*. Brno 1998, s. 71–107; ŠTAIF, J.: *Předrevoluční společnost*. In: KÁRNÍK, Z. – ŠTAIF, J. (eds.): *c. d.*, s. 196–202; HLAVAČKA, Milan: *Konflikt*. In: HOJDA, Z. – PRAHL, R. (eds.): *Bůh a bohové*, s. 143.

⁷⁴ Srov. KRYŠTŮFEK, František Xaver: *Dějiny církve katolické ve státech Rakousko-Uherských s obzvláštním zřetelem k zemím koruny české. Od doby slavného panování císařovny Marie Terezie až do časů J. V. císaře a krále Františka Josefa I. (1740–1898)*. Praha 1898, s. 475–524; ZLÁMAL, B.: *c. d.*, s. 17–30; TAYLOR, A. J. P.: *c. d.*, s. 109–114; KAISEROVÁ, Kristina – MACKOVÁ, Marie: *Redemptoristé v habsburské monarchii*. In: MAČALA, P. – MAREK, P. – HANUŠ, J. (eds.): *c. d.*, s. 202.

proti revoluci i pro ni. Padlí revoluce byli označeni za mučedníky. Postupně během 19. století docházelo k přechodu od identity náboženské k identitě politické a národní.⁷⁵

⁷⁵ Srov. RANDÁK, Jan: *Sekularizace náboženské řeči a gest v české revoluci 1848/1849*. In: FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (eds.): *Sekularizace českých zemí v letech 1848–1914* (dále jen *Sekularizace českých zemí*). Brno 2007, s. 49–62.

3. Město Kroměříž ve čtyřicátých letech 19. století

Do současné doby vyšla široká škála historiografie o Kroměříži. Historikové a také politologové se samozřejmě nejvíce zajímali o zasedání říšského sněmu v letech 1848–1849. Není divu. V té době po několik měsíců totiž celá Evropa sledovala události z tohoto maloměsta.⁷⁶

Kroměříž ve čtyřicátých letech 19. století odrážela tehdejší situaci na Moravě. Většina z 6 000 obyvatel města se hlásila k německé národnosti. Jednalo se především o řemeslníky a obchodníky. Ve městě se též nacházela v 35 domech židovská komunita. Předměstské části (Štěchovice, Oskol, Novosady a Bělidla) se 193 domy zůstávaly až do roku 1849 nepřipojené. Měly vlastní samosprávu a jejich obyvatelstvo, které tvořili především Češi (či spíše Hanáci), se nezapočítávalo k obyvatelům města. Národnostní otázky začaly nabývat na intenzitě až v době konání sněmu. Téměř všichni obyvatelé se hlásili ke katolickému vyznání.⁷⁷

Kroměříž vždy tvořila administrativní a kulturní centrum celé oblasti. Přesto si uchovala po celé 19. století maloměstský ráz. Do poloviny století se město vzpomínalo z několika citelných zásahů: napoleonských válek, série požárů,⁷⁸ přírodních katastrof (sucha či naopak záplav) a od třicátých let také z vln cholery.⁷⁹

⁷⁶ SPÁČIL, Jindřich: *Kroměřížský sněm 1848–1849. Kronika prvního ústavodárného shromáždění rakouských národů* (dále jen *Kroměřížský sněm*). Kroměříž 1933, s. 11. Přehled vzniklých monografií o historii města a regionu viz FIALOVÁ, Anežka: *Bibliografie okresu Kroměříž*. Brno 1984; FIALOVÁ, Anežka – KUBÍČEK, Jaromír: *Bibliografie okresu Kroměříž. Literatura z let 1981–2005*. Zlín 2006.

⁷⁷ Například k roku 1900 bylo na 38 613 obyvatel okresu evidováno 205 evangelíků, 679 židů a 8 lidí jiných vyznání. Srov. PEŘINKA, František Václav: *Vlastivěda moravská. II. Místopis. Kroměřížský okres*. I. část (dále jen *Vlastivěda moravská*). Brno 1911, s. 53; SPÁČIL, J.: *Kroměřížský sněm*, s. 12–15.

⁷⁸ Požár ohrožoval město přibližně každých pět let. Například roku 1836 vyhořelo několik domů na předměstí, pivovar s bednárnou, piaristická kolej i kostel, dále kostel sv. Mořice, vikářství a knížecí stáje. Požár byl zastaven až u Mlýnské brány spojující knížecí stáje se zámekem. Srov. PEŘINKA, F. V.: *Vlastivěda moravská*, s. 146.

⁷⁹ Srov. tamtéž, s. 146; PINKAVA, Jaroslav: *Kroměříž před 150 lety*. Hanácké Athény, č. 2, 26. 1. 1995, s. 13.

Ve městě se z dřívější doby nacházely dva pivovary (městský a panský).⁸⁰ První větší podniky začaly vznikat až v šedesátých letech 19. století (slévárna, továrna na stroje a hlavně nastal rozvoj potravinářského průmyslu).⁸¹ Život obyvatel byl výrazně spjat se zemědělstvím. „Mnohá městská dcerka, na promenádě vymóděná do kvítkované krinolínky, dojívala prý v těch časech krávy.“⁸²

Dominantu města vytvářel arcibiskupský zámek. Budovu do roku 1833 odděloval od města hluboký příkop. Městské hradby ze 13. století zabraňovaly rozšíření města. V roce 1850 došlo k připojení samostatných poddanských vesnic k městu. V následných letech byly hradby spolu se dvěma městskými branami strženy. Zůstala pouze Mlýnská brána (vlastněná olomouckým arcibiskupem) a části hradeb ve čtvrtích Malý a Velký val. Město se rozšířilo i na levý břeh Moravy.⁸³

Český vlastenec Páter Julius Chodníček charakterizuje město v dané době jako hodně německé s mnohými hospodami.⁸⁴ V Kroměříži sídlila také vojenská posádka.⁸⁵

Promarněnou příležitostí se stalo odmítnutí vybudování železničního uzlu. Kvůli odporu města „z důvodů dnes neznámých a nepochopitelných“⁸⁶ byly plány dráhy císaře Ferdinanda pozmeněny. Železnice z Vídně do Krakova vedla tedy přes Hulín, železniční uzel vznikl v Přerově. První vlak projel Hulínem v roce 1841, spojka do Kroměříže vznikla až roku 1880.⁸⁷

⁸⁰ Srov. PEŘINKA, F. V.: *Vlastivěda moravská*, s. 76.

⁸¹ Srov. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Sv. 6, *Okresy: Přerov, Hranice, Kroměříž* (dále jen *Historický místopis*). Ostrava 1978, s. 211–212.

⁸² Srov. SPÁČIL, J.: *Kroměřížský sněm*, s. 53.

⁸³ Srov. PEŘINKA, F. V.: *Vlastivěda moravská*, s. 87–89, 118.

⁸⁴ Srov. CHODNÍČEK, J.: *c. d.*, s. 6–38.

⁸⁵ Srov. PEŘINKA, F. V.: *Vlastivěda moravská*, s. 126.

⁸⁶ Tamtéž, s. 73.

⁸⁷ Srov. tamtéž, s. 73.

3. 1. Vliv katolické církve na město

Tvář Kroměříže již od počátku utvářeli olomoučtí biskupové a arcibiskupové. V 19. století dochází k posledním velikým zásahům olomouckých arcibiskupů jak do života města, tak i jeho vzhledu.⁸⁸

Samotné město bylo do roku 1848 poddanským městem olomouckých arcibiskupů. Ti zde, na svém letním sídle, několik měsíců v roce pobývali. Ve svém výstavním zámku také tehdejší arcibiskup Maxmilián Sommerau–Beckh⁸⁹ hostil různé významné osobnosti. V roce 1848 poskytl téměř celou budovu pro zasedání říšského sněmu. V padesátých letech se zde uskutečnila dvě setkání císaře Františka Josefa I. s ruským carem Mikulášem I. K reprezentaci arcibiskupů sloužila také již téměř 200 let stálá třicetičlenná garda.⁹⁰

Arcibiskupský zámek netvořil pouze dominantu města. Od konce 17. století byla veřejnosti zpřístupněna zámecká knihovna.⁹¹ V zámku do roku 1850 sídlil manský soud. Poslední manská přísaha se zde konala roku 1854.⁹²

Maxmilián Sommerau–Beckh nechal nově uspořádat archiv soudu, knihovnu i vzácnou sbírku mincí. Zasadil se o obnovení barokní Květné zahrady a vytvořil současnou romantickou podobu Podzámecké zahrady. Některé ze stromů měl podle tvrzení svého nástupce zasadit vlastnoručně přímo Sommerau–Beckh.⁹³ Pod vedením

⁸⁸ Srov. ZATLOUKAL, Pavel: *Kroměřížská architektura 19. století*. I. část. Revue pro historii a příbuzné vědy, 3, 2012/1. Ostrava 2012. In: <http://katedry.osu.cz/khi/historica/pdf/Historica3-1.pdf> [cit. 13. 2. 2014].

⁸⁹ O jeho významu pro založení filiálního domu v Kroměříži více v páté kapitole.

⁹⁰ Srov. ALTELANDT, Daniel (= František Václav Peřinka): *Kroměříž letem století. K jubilejní výstavě*. Pozorovatel. Politický list Československé strany lidové kraje hanáckého, č. 26, 26. 6. 1908, s. 1–3; PEŘINKA, F. V.: *Vlastivěda moravská*, s. 102–135; TAYLOR, A. J. P.: *c. d.*, s. 99–109; BUBEN, M. M.: *c. d.*, s. 103.

⁹¹ K roku 1911 obsahovala přibližně 40 000 knih. Srov. PEŘINKA, F. V.: *Vlastivěda moravská*, s. 103.

⁹² Srov. PEŘINKA, František Václav: *Ze starého Kroměříže. Kulturně – historické obrázky mosaikové* (dále jen *Ze starého Kroměříže*). Kroměříž 1910, s. 87; BUBEN, M. M.: *c. d.*, s. 325.

⁹³ Srov. PEŘINKA, F. V.: *Vlastivěda moravská*, s. 106–108.

stavebního rady Antona Archeho⁹⁴ vzniklo několikero staveb v kroměřížských zahradách, byla uskutečněna přestavba kroměřížské Mlýnské brány, ale také kněžského semináře či trůnního sálu v arcibiskupské rezidenci v Olomouci. Arche rovněž navrhoval plány pro rekonstrukci vyhořelého kroměřížského kostela sv. Mořice.⁹⁵ K této práci přizval významné vídeňské malíře: Antona Pettera a Leopolda Kuppelwiesera. Oprava kostela skončila teprve v roce 1851. V křestní kapli tohoto kostela, kterou nechal Sommerau–Beckh postavit, byl také na své přání pochován.⁹⁶

Význam Kroměříže v rámci Olomoucké arcidiecéze podtrhovala přítomnost kapituly. Tato kolegiální kapitula byla zřízena již ve 12. století při zmíněném kostele sv. Mořice. Část města patřila k druhému farnímu kostelu Nanebevzetí Panny Marie. O něco později zde vzniklo Arcibiskupské gymnázium.⁹⁷

Arcibiskupova pozornost se nesoustředila jen na vnější zvelebování města. Roku 1838 nechal vybudovat novou studnu, která zásobovala čerstvou vodou městské kašny.⁹⁸ Za největší zásluhu Sommerau–Beckha je podle městské kroniky považováno darování pozemku pro klášter a nemocnici Milosrdných sester.⁹⁹

Milosrdné sestry nebyly v Kroměříži prvním řeholním společenstvím. Již dříve se tu nacházely některé jiné řády. Před husitskými válkami ve městě působili johanité. V roce 1606 přišli do města františkáni. Jejich klášter byl ale zrušen během josefínských reforem roku 1785. Velký význam pro město mělo v letech 1687–1877 působení piaristů u kostela sv. Jana Křtitele, jenž bývá zařazen mezi nejkrásnější barokní stavby

⁹⁴ Anton Arche byl přijat do stavebního úřadu v Kroměříži již Sommerau–Beckhovým předchůdcem arcibiskupem Chotkem. Srov. PERŮTKA, Marek (ed.): *Kroměříž. Historické město & jeho památky*. Kroměříž 2012, s. 224.

⁹⁵ Kostel vyhořel 1. září 1836 (podle Milana Bubna to bylo zase 2. září), avšak zůstal po několik let v tomto stavu. Srov. PEŘINKA, F. V.: *Vlastivěda moravská*, s. 147; BUBEN, M. M.: *c. d.*, s. 324.

⁹⁶ Srov. tamtéž, s. 325; PERŮTKA, Marek (ed.): *c. d.*, s. 234.

⁹⁷ Srov. PEŘINKA, F. V.: *Vlastivěda moravská*, s. 120.

⁹⁸ Srov. tamtéž, s. 137.

⁹⁹ Srov. KOUŘIL, K.: *c. d.*, s. 21.

na Moravě. Ještě během 19. století se objevila ve městě další sociálně činná kongregace: Milosrdné sestry sv. Kříže.¹⁰⁰

3. 2. Sociální situace a školství

Založení filiálního domu Milosrdných sester sv. Vincence de Paul mělo vést k činnosti sester jednak v oblasti zdravotní a sociální péče, ale i vzdělávání dětí. Některé vydané články a knihy mylně uvedly informaci, že vincentky založily první nemocnici ve městě. Takzvaná nemocnice na Malém valu je v současnosti nejstarší fungující nemocnicí. Ačkoliv současná státní nemocnice vznikla až roku 1910, již v první polovině 19. století bychom našly tzv. městskou nemocnici. Ta byla slavnostně otevřena roku 1820.¹⁰¹

Místo pro ubytování chudých a zároveň i pro zamýšlenou nemocnici bylo nalezeno v předměstském domě č. 150 na Novém náměstí nedaleko Kovářské brány. Dům věnoval bezdětný Wenzl Kotulan. Hlavním strůjcem této myšlenky však byl starosta Winzenz Wieser, který inicioval veškerou podporu pro nemajetné. Díky němu mohl ústav čerpat finance z mnoha darů, testamentů, dobročinných fondů a také městského rozpočtu.¹⁰² V počátcích se jednalo především o útulek pro chudé (s šesti lůžky pro muže a šesti lůžky pro ženy), kde tito lidé mohli bydlet a dostávali potřebné oblečení a jídlo. V případě potřeby zde byli také lékařsky ošetřeni. V době epidemií však chudobinec sloužil jako nemocnice.¹⁰³ Roku 1831 byl zde v důsledku propuknutí cholery počet lůžek navýšen na 30. Uvažovalo se o postavení samostatné budovy

¹⁰⁰ Srov. PEŘINKA, František Václav: *Ze starého Kroměříže*, s. 73–76; MRÁZOVÁ, K.: *Křížové sestry*, s. 34.

¹⁰¹ Srov. *Ottův slovník naučný*. 15. díl. Praha 1900, s. 244; PEŘINKA, F. V.: *Vlastivěda moravská*, s. 126; CHODNÍČEK, J.: *c. d.*, s. 79; HAAGE, Walter: *Abriss der Geschichte von Kremsier*. Olmütz 1942, s. 19; KOUŘIL, K.: *c. d.*, s. 79–80.

¹⁰² Například za rok 1835 přesáhly celkové náklady 11 500 Fl. CM. Dary jednotlivců se většinou pohybovaly v rozmezí několika stovek.

¹⁰³ Veškeré prameny zařízení zmiňují jako městskou nemocnici.

nemocnice a za tímto účelem se začaly vybírat peníze. V době, kdy vincentky přišly do města, už byl zakoupen dům mistra tesaře Badierského za 21 000 Fl. CM.¹⁰⁴

V Kroměříži po mnohá století bylo vzdělání propojeno s církevními institucemi. Nižší stupeň vzdělání poskytovala škola při farnosti Panny Marie, která byla od roku 1823 rozdělena na dívčí a chlapeckou.¹⁰⁵

Nejvýznamnější místní školu představovalo piaristické gymnázium. Školu navštěvovalo roku 1830 320 studentů. K roku 1842 stoupl jejich počet téměř na 400, v revolučním roku 1848 čítala už 600 studentů, většina z nich se hlásila k české národnosti. Původně se ve škole vyučovalo latinsky, od roku 1851 německy. Jako ohlas buditelské činnosti českých poslanců na říšském sněmu se na gymnáziu začala prosazovat v některých předmětech i čeština. Roku 1879 vedení školy převzal stát. Další významnou školu, Arcibiskupské gymnázium, otevřel olomoucký arcibiskup kardinál Fürstenberk až roku 1855. Ještě dříve otevřely svou soukromou školu Milosrdné sestry.¹⁰⁶

3. 3. Zasedání říšského sněmu v Kroměříži

Revoluční vlna, která zachvátila Evropu v letech 1848–1849, Kroměříž nejprve příliš neovlivnila. Život ve městě probíhal podle tradičního pořádku. „Revoluce roku 1848 byla sem vpouštěna jen v malých dávkách, aby bylo učiněno módnosti po vůli a nevybočilo se z přísných forem, které byly vytvořeny blízkostí arcibiskupské residence a područím města olomouckým církevním knížatům.“¹⁰⁷ Císařský manifest

¹⁰⁴ Srov. SOKA Kroměříž, *Denkbuch*, s. 151–152 ; SOKA Kroměříž, fond B–A 1 Archiv města Kroměříže, inv. č. 2084, *Nemocnice 1828–1852* (dále jen *Nemocnice 1828–1852*) – Grundsätze 28.ten Marz 1821; SOKA Kroměříž, fond B–A 1 Archiv města Kroměříže, inv. č. 2081 F, *Ošetřování ve špitálu 1830–1853* (dále jen *Ošetřování*); KOUŘIL, K.: *c. d.*, s. 79–80.

¹⁰⁵ Srov. PEŘINKA, F. V.: *Vlastivěda moravská*, s. 61.

¹⁰⁶ Srov. tamtéž, 58–89; PÁLKA, Petr: *Habsburská monarchie a Kroměříž v letech 1848–1849*. Kroměříž 1997, s. 43

¹⁰⁷ SPÁČIL, J.: *Kroměřížská kronika*, s. 16.

byl veřejně přečten tehdejším purkmistrem Vinzenzem Wieserem za velké účasti lidu. Kromě jedné akce vídeňských studentů (tzv. kočičiny) a vzniku místní národní gardy se v Kroměříži nevyskytly žádné revoluční změny. Na praporu zmíněné gardy dokonce bylo heslo: „Mit Gott für Vaterland, Ordnung und Sicherheit.“¹⁰⁸ Revoluce tedy město ovlivnila nejvíce skrze zasedání říšského sněmu.¹⁰⁹

Proč byla za místo konání sněmu zvolena Kroměříž? Podle Jindřicha Spáčila k tomu mělo dojít na radu Františka Palackého. Kroměříž byla vybrána z několika důvodů. Město bylo klidné a nerevoluční, dost malé a obehnané hradbami pro případ nutného zásahu, zároveň zámek poskytoval velké prostory vhodné pro sněm. Velkou úlohu sehrála též blízkost Olomouce, co by dočasného sídla panovníka.¹¹⁰

Město započalo s přípravou. Arcibiskup Sommerau–Beckh uvolnil pro zasedání sněmu téměř celý svůj zámek. Bylo vybudováno telegrafické spojení mezi Kroměříží a Olomoucí. Město zakoupilo třicet let staré vídeňské lampy a rozšířilo tak počet pouličních svítílen ze tří na dvanáct. S konáním sněmu souvisel i problém ubytovat ve městě minimálně dalších 1 500–2 000 lidí. Prostory svých domů dali k dispozici též kanovníci a piaristé, kteří dočasně opustili město. Některým poslancům postačily pouze arcibiskupské stáje. Podle Petra Pálky měly ubytování poskytnout i Milosrdné sestry.¹¹¹ Jaroslav Pinkava se však o tom nezmiňuje. Poukazuje pouze na vypovězení přespolních žebráků a umístění místních chudáků v městském špitálu.¹¹²

V Kroměříži se na krátký čas vznikla obrovská poptávka po ubytování. Jednání sněmu vyžadovalo rovněž místnosti pro jednání, úředníky, velvyslance i ministerstva. Zároveň se zvedl počet strážníků v hospodách a nakupujících v obchodech.

¹⁰⁸ PÁLKA, P.: *c. d.*, s. 47.

¹⁰⁹ Srov. PINKAVA, Jaroslav: *Kroměříž ve dnech ústavodárného říšského sněmu. (22. listopadu 1848 až 7. března 1849)* (dále jen *Kroměříž ve dnech*). Kroměříž 1996, s. 5; PÁLKA, P.: *c. d.*, s. 44–47.

¹¹⁰ Srov. SPÁČIL, J.: *Kroměřížský sněm*, s. 60.

¹¹¹ Srov. PÁLKA, P.: *c. d.*, s. 48.

¹¹² Srov. PINKAVA, J.: *Kroměříž ve dnech*, s. 12.

Jak poznamenaly Moravské noviny z 28. listopadu 1848: „V tak těsném místě, jako jest naše, jest nyní vlastně celé město sněmovnou.“¹¹³

¹¹³ PINKAVA, J.: *Kroměříž ve dnech*, s. 40.

4. Rozvoj ženských činných kongregací

Při zkoumání masového rozšíření charitativně činných řeholních společenství v 19. století a v první polovině 20. století, bylo nutné si položit zásadní otázku. Co vedlo ke vzniku tohoto fenoménu? Co jej ovlivnilo? Proč byl mnohdy tak opomíjený v úvahách o 19. století, když si už povšimli jeho současníci?¹¹⁴

Většina katolických řádů a kongregací představuje jakýsi odraz doby svého vzniku a osobnost svého zakladatele. S jistou obměnou to platí též o společenstvích založených v 19. století. Zde se většinou nenajde významný zakladatel (tj. nějaký známý světec).¹¹⁵ Nelze také opomenout, že charitativně činné církevní instituce vznikaly pouze v 19. století. Takto zaměřená společenství provázela katolickou církev po celou dobu existence. Jejich aktivita vyvěrala přímo z křesťanství. Hledání příčin rozvoje charitativních kongregací bylo nutné tedy omezit pouze na dobu vzniku většiny z nich a dobu jejich největšího rozkvětu, dlouhé 19. století a meziválečná léta 20. století.¹¹⁶

¹¹⁴ Z proslovu Hermanna Zschokkeho v rakouské panské sněmovně dne 20. prosince 1901: „Jest pravda, že v 19. století povstaly na poli katolické církve mnohé nové kongregace, které ve svém působení se neomezují na tiché zdi kláštera, nýbrž všechny bez výjimky za účel mají buď činnost ve veškerých odvětvích sociálního a charitativního života, anebo misie u rozličných národů ve všech dílech světa, a tímž prokazují státům a veškerému lidstvu, hlavně pak nejhudším třídám, dobré služby.“ Hermann Zschokke, Kterak působí řády a kongregace. Řeč preláta Hermanna Zschokkeho pronesená v rakouské panské sněmovně dne 20. 12. 1901, Praha 1902. Citováno podle MIHOLA, Jiří – ABERLOVÁ, Jitka – SVOBODOVÁ, Martina – TRLIČOVÁ, Veronika: *Činnost ženských řeholních kongregací v městském prostředí (na příkladu vybraných kongregací v Brně)*. In: NEŠPOR, Zdeněk R. – KAISEROVÁ, Kristina (eds.): c. d., s. 212.

¹¹⁵ Tvrzení Zdeňka Nešpora ohledně významné osobnosti při založení nového řádu platí všeobecně pro celé dějiny katolické církve. V případě společenství vzniklých v 19. století, svatořečení zakladatelů či širší povědomí o těchto osobnostech tvoří spíše výjimečné případy. Pro porovnání může posloužit například známost P. Gabriela Schneidera (zakladatele české větve Kongregace Školských sester de Notre Dame) nebo P. Theodosia Florentiniho a sr. Bernardy Heimgartnerové vůči dřívějším zakladatelům řádů: sv. Františkovi z Assisi, sv. Ignáci z Loyoly či sv. Vincenci de Paul. Za výjimečný případ lze považovat sv. Jana Bosca. Srov. ŽÁK, A.: c. d.; HRUDÍKOVÁ, M.: c. d.; Nešpor, Zdeněk R.: *Kláster jako sociologické téma. Řeholní společenství z hlediska sociologie (náboženství)*. In: Čornejová, I. – Kuchařová, H. – Valentová, K. (eds.): c. d., s. 24; MRÁZOVÁ, K.: *Působení*, s. 16.

¹¹⁶ Celým textem Bible prochází myšlenka: pomoc druhým lidem je neoddelitelná součást života věřícího člověka. Jedná se též o nedílnou součást katolického učení. Viz *Katechismus katolické církve*. Praha 1995; *Jeruzalémská Bible. Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Kostelní Vydří 2009.

Nejčastější a na první pohled nejlogičtější vysvětlení rozvoje činných kongregací představuje rozvoj průmyslu a změny ve společnosti související s industrializací. Při bližším zkoumání se jasná odpověď projevila jako silně nedostačující. Vznik průmyslové výroby sice odráží působení například Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže, mnohé činné kongregace ale vznikaly i století před průmyslovou revolucí. Proto se nikdy nedospěje k jednoduchému závěru, který by zahrnoval důvod vzniku všech společenství. Každé z nich vzniklo v odlišnou dobu na rozdílném místě, ač všechna vždy byla poznamenána svou dobou a jejími okolnostmi. V industrializaci lze možná spatřit důvod masového rozšíření kongregací ve druhé polovině 19. století a v meziválečném období. Rozšíříme-li svůj pohled o další fakta (zvláště porovnání míst a doby působení sester s rozvojem průmyslu), má tento důvod velké nedostatky. Většina ze vzniklých filiálních domů se nacházela v spíše v malých městech a vesnicích, kde se minimálně vyskytoval tradiční „proletariát“. Příchod Milosrdných sester sv. Vincence de Paul do Kroměříže představoval jeden z možných příkladů. Podobně i sestry sv. Kříže, jejichž vznik industrializace ovlivnila, působily v Kroměříži i na jiných místech ve zcela jiné sféře.¹¹⁷

Dalšími možnými důvody by mohly být osvícenství a josefinismus. Ty ale výrazně nezasáhly všechny vrstvy obyvatelstva, ze kterých přicházely do společenství nové členky. Lze však předpokládat, že osvícenské myšlenky, zdůrazňující praktičnost

¹¹⁷ Industrializaci za důvod vzniku a rozšíření charitativních společenství uvedly například Jitka Havelková a Kateřina Mrázová v práci *Působení Milosrdných sester sv. Kříže v moravské provincii v letech 1872–1922*. Ve své druhé práci (*Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Strážnici*) naopak poukázala, že na příkladě vincentek se toto tvrzení nepotvrdilo. Proti tomuto tvrzení bylo potřeba upozornit na skutečnost, že již ve středověku existovaly řády zabývající se pomocí druhým lidem. Vincentky pak představovaly pouze jeden z mnoha příkladů, který popřel zásadní význam průmyslové revoluce pro vznik charitativně činných společenství. Přesnější důvody vedoucí k tomuto tvrzení byly rozvedeny v podkapitolách 4. 2. Rozvoj dalších kongregací a 4. 3. Filiální domy Milosrdných sester. Srov. práce odvolávající se na vliv industrializace: HAVELKOVÁ, J.: *c. d.*, s. 10–11; MRÁZOVÁ, K.: *Křížové sestry*, s. 10–15. Proti tomuto tvrzení srov. Soukromý archiv České provincie, *Kronika*; ŽÁK, A.: *c. d.*; MACHAČOVÁ, J. – MATĚJČEK, J.: *Nástin*, s. 42; MRÁZOVÁ, K.: *Kongregace*, s. 19–24; KUTNOHORSKÁ, J.: *c. d.*, s. 17–26.

a rozumovou stránku víry, mohly ovlivnit víru některých jedinců směrem k činným společenstvím.¹¹⁸

Jak bylo popsáno v první kapitole, víra prostých rolníků připomínala spíše barokní dobu. Tato hluboká zbožnost zdůrazňující Boží vtělení, vzájemnou odpovědnost lidí, nutnost spolupráce s Boží Milostí na cestě ke spáse přichází s praktickým řešením. Stačí připomenout založení Dcer křesťanské lásky roku 1633 barokním světcem sv. Vincencem de Paul a rozvoj dalších společenství ve Francii té doby: Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, Sester sv. Pavla aj.¹¹⁹

Za určitý mezník vzniku většiny daných řeholních společenství lze považovat přeměnu stavovské společnosti na moderní občanskou společnost. Vrchnost poskytovala sestřám finanční a hmotné prostředky, a tak zprostředkovaně plnila svou povinnost zajistit blaho svých poddaných.¹²⁰

Zde lze připomenout i tzv. spojení trůnu a oltáře. V případě českých zemí kongregace mohly očekávat pomoc od panovnického rodu, tradičně se hlásícího ke katolicismu. Císař, jmenující většinu biskupů na území monarchie, také podporoval

¹¹⁸ Podle tvrzení Franze Hlawatiho josefínské ideje umenšovaly rozkvět řeholních společenství. Naproti tomu těmito myšlenkami byl ovlivněn i vídeňský arcibiskup Vincenc Eduard Milde, jeden z iniciátorů založení vídeňských vincentek a autor úprav původních pravidel od sv. Vincence. Srov. HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 122; WINTER, Eduard: *Josefinismus a jeho dějiny. Příspěvky k duchovním dějinám Čech a Moravy 1740–1848*. Praha 1945, s. 367; KADLEC, Jaroslav: *Církevní dějiny IV. Od sněmu tridentského do konce 19. století* (dále jen *Církevní dějiny*). Litoměřice 1973, s. 108–136; tentýž, *Přehled*, s. 174–175; LNĚNIČKOVÁ, J.: *c. d.*, s. 252; HOLUBOVÁ, M.: *c. d.* In: HOJDA, Z. – PRAHL, R. (eds.): *Bůh a bohové*, s. 55–71; SOUČKOVÁ, M.: *Původ*, s. 18–19.

¹¹⁹ Srov. WINTER, E.: *c. d.*, s. 1, 369; KALISTA, Zdeněk: *Tvář baroka*. Praha 1992, s. 40, 56; HOLUBOVÁ, M.: *c. d.* In: HOJDA, Z. – PRAHL, R. (eds.): *Bůh a bohové*, s. 58; VILLARI, Rosario (ed.): *Barokní člověk a jeho svět*. Praha 2004, s. 11, 226–227; POOLE, Sr. Marie: *Saint Vincent de Paul. Correspondence, Conferences, Documents. IX. Conferences to the Daughters of Charity. Volume 1*. Brooklyn 2004. In: http://via.library.depaul.edu/coste_en/ [cit. 13. 2. 2014]; MIKULEC, Jiří: 31. 7. 1627. *Rekatolizace šlechty v Čechách. Čí je země, toho je náboženství*. Praha 2005, s. 18–19, 85; POOLE, Sr. Marie: *Saint Vincent de Paul. Correspondence, Conferences, Documents. X. Conferences to the Daughters of Charity. Volume 2*. Brooklyn 2006. In: http://via.library.depaul.edu/coste_en/ [cit. 13. 2. 2014]; SOUČKOVÁ, M.: *Založení*, s. 7–9.

¹²⁰ Jednotlivé případy byly rozvedeny v podkapitolách 4. 2. Rozvoj dalších kongregací a 4. 3. Filiální domy Milosrdných sester.

charitativně činné kongregace. Vliv a podpora habsburského rodu se silně projevil právě na dějinách Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence.¹²¹

Vhodnější by snad bylo zmínit nejasné vymezení světského a církevního, které bývá často označováno jako sekularizace. V dané době neexistovala přesná hranice mezi světským a duchovním. Podobně jako církevní představitelé zasedli roku 1848 v řadách poslanců ústavodárného sněmu, stát zasahoval do věcí, které z dnešního pohledu připadaly do kompetence pouze církvi. Pomáhat druhým zůstalo náboženskou i „občanskou“ povinností.¹²²

Svůj specifický vliv jistě uplatnil také romantismus. Snaha o návrat k historickým kořenům, úsilí o zbavení utrpení, starost o vyděděné, to vše zde konkrétně nacházelo svou odezvu. Romantismus často ovlivňoval i vzhled jednotlivých řeholních oděvů.¹²³

Člověk v 19. století byl po celý život provázen vírou a církví. Zvláště pro ženy měla být zbožnost typickou ctností. Nejednalo se pouze o nějakou rodinnou tradici, ale i vlastní osobní víru. U některých vrstev byla zbožnost též ovlivněna dobou strávenou v klášterní škole.¹²⁴

Přesnější zhodnocení jednotlivých vlivů na vznik tak početné množiny nových společenství by si vyžádalo vlastní, rozsáhlejší studii. Již nyní lze však s jistotou tvrdit, že období, které bývá označováno za původ sekularismu a ateismu, zaplavila vlna

¹²¹ Srov. WINTER, E.: *c. d.*, s. 2, 371; HOLUBOVÁ, M.: *c. d.* In: HOJDA, Z. – PRAHL, R. (eds.): *Bůh a bohové*, s. 61–64; HAVELKOVÁ, J.: *c. d.*, s. 24; MRÁZOVÁ, K.: *Působení*, s. 11; SOUČKOVÁ, M.: *Milosrdné sestry*, s. 6.

¹²² Srov. LENDEROVÁ, Milena: *Bůh a víra na stránkách dívčích a ženských deníků 19. století* (dále jen *Bůh a víra*). In: HOJDA, Z.–PRAHL, R.: *Bůh a bohové*, s. 76; HAVELKA, Miloš: *Sekularizace a odkouzlení, kompenzace a integrace. K některým souvislostem procesu sekularizace v 19. století*. In: FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (eds.): *Sekularizace venkovského prostoru v 19. století* (dále jen *Sekularizace venkova*). Brno 2009, s. 40–41; ČEVELOVÁ, Zuzana: *Gender, víra a manželství v „dlouhém“ 19. století. Možnosti interpretace katolických normativních pramenů*. Pardubice 2012, s. 91–112.

¹²³ Srov. HRBATA, Zdeněk: *Poezie křesťanství. Chateaubriandovi Mučedníci a Lindova Záře nad pohanstvem*. In: HRBATA, Zdeněk – PROCHAZKA, Martin (eds.): *Český romantismus v evropském kontextu*. Praha 1993, s. 131–136; tamtéž, s. 12–15; LNĚNIČKOVÁ, J.: *c. d.*, s. 253; MRÁZOVÁ, K.: *Působení*, s. 14; NEŠPOR, Z. R. a kol.: *c. d.*, s. 61–62, 81; SOUČKOVÁ, M.: *Založení*, s. 20.

¹²⁴ Srov. LENDEROVÁ, M.: *Bůh a víra*. In: HOJDA, Z. – PRAHL, R. (eds.): *Bůh a bohové*, s. 72–76; LENDEROVÁ, M. – KOPIČKOVÁ, B. – BUREŠOVÁ, J. – MAUR, E. (eds.): *c. d.*, s. 194–198; MRÁZOVÁ, K.: *Působení*, s. 12–13.

činných kongregací, jejichž počet je srovnatelný s 13. stoletím nebo barokem, tedy obdobími největších rozkvětů řeholní života. Právem lze tedy označit tuto periodu za století ženských kongregací.¹²⁵

4. 1. Tradiční modely založení

Při zkoumání vzniku jednotlivých ženských kongregací či jejich filiálních domů vyvstanou určité charakteristické znaky založení. Daný model samozřejmě v sobě zahrnuje určitou možnost zjednodušení a nebude nikdy vyhovovat všem založeným společnostem a domům. Přesto poukazuje na podobné rysy a způsoby, které byly nezávisle na sobě v dané době nejčastěji uplatňovány.

První dva charakteristické způsoby vzniku řeholních domů se vztahují především na zakládání nových společností. Tyto komunity vznikaly shromážděním žen, které chtěly pomáhat svým bližním v podobě zasvěceného života, přímo na daném místě. Takto například vznikly již roku 1633 Dcery křesťanské lásky či roku 1697 Sestry sv. Pavla. Druhý způsob představuje vysláním jedné či více žen do již existující kongregace, kde prošly řádnou formací, aby se již jako řádové sestry vrátily zpět a pomohly vzniku nové komunity. Daným postupem se vytvořilo společenství Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Praze. Podobně vznikly i Sestry křesťanské lásky ve Štrasburku.¹²⁶ Tento způsob chtěl využít také biskup Zängerle

¹²⁵ V roce 1911 na území Rakousko-Uherska působilo 30 mužských řádů a 20 kongregací (dohromady s 11 116 členy). Oproti nim byl počet sester více jak dvojnásobný: v 19 řádech (se 127 kláštery) a 63 kongregacích (se 2 189 domy) žilo 27 389 sester. Milosrdných sester sv. Vincence de Paul z generálního domu ve Vídni bylo 896 (z toho 495 ve vídeňské arcidiecézi a 298 v linecké diecézi). Srov. ŽÁK, A.: *c. d.*; KADLEC, J.: *Církevní dějiny*, s. 148–149; MIHOLA, Jiří: *K problematice ženských řeholních institucí a jejich společností na Moravě v 19. století v kontextu dějepisné výuky*. In: VACULÍK, Jaroslav – NĚMEC, Jiří (eds.): *Problematika sociálních skupin ve výuce společenskovedních předmětů*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference. Brno 2006, s. 163.

¹²⁶ Z pěti poslaných dívek se do Štrasburku vrátily dvě a s nimi dvě jiné členky Sester sv. Pavla. Srov. SOUČKOVÁ, M.: *Původ*, s. 9.

ve Štýrském Hradci. Podařilo se mu tak založit společenství vincentek.¹²⁷ K založení Chudých školských sester nedošlo. Podobně neúspěšný byl i první pokus P. Gabriela Schneidera v Hyršově na Domažlicku.¹²⁸ Použití obou zmíněných metod lze nalézt v původu Milosrdných sester sv. Vincence de Paul v Zamsu.¹²⁹

Třetí a nejčastější model představoval především vznik filiálek, přesto někdy vedl k založení nových kongregací. Takový příklad prezentuje vznik Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni nebo Školské sestry třetího řádu sv. Františka pod ochranou Svaté Rodiny.¹³⁰

Při vzniku jednotlivých filiálních domů pak hrálo roli několik stále se opakujících faktorů. Sestry přicházely do nových působišť zásadně ze tří důvodů: na pozvání vrchnosti panství či místních významných kruhů (ať už šlechty či přímo města),¹³¹ biskupa či v rámci závazku vyvstávajícího z nějaké darovací smlouvy. Rozvinutější instituty někdy domy či nemocnice kupovaly.

Biskup hrál významnou roli při každém založení. Pouze s jeho dovořením mohly řeholní instituce otevřít nový dům v diecézi. I v případě iniciace založení šlechtici představoval místní biskup velikou podporu a pomoc pro naplnění těchto zbožných přání. Vedle souhlasů ke zřizování domů, jmenování spirituálů či finanční podpory pro jednotlivé řády a kongregace, často daroval mešní kalichy či jiné potřebné bohoslužebné předměty pro klášterní kaple.¹³²

¹²⁷ Jednalo se o Milosrdné sestry sv. Vincence de Paul z Mnichova (jedna z osamostatněných větví štrasburského společenství). Dané společenství se však roku 1850 plně připojilo k Dcerám křesťanské lásky. Daný dům se stal následně provinčním domem pro pařížské vincentky.

¹²⁸ Biskupem vyslané kandidátky totiž v Mnichově vážně onemocněly. Po návratu zpět do Štýrského Hradce zemřely. V důsledku této události již ostatní dívky odmítaly odejít do Mnichova. Obdobně skončil i první pokus P. Schneidera. Jedna z dívek zemřela, ostatní se následně vrátily zpět. Srov. JAKŠIČOVÁ, D.: *c. d.*, s. 57.

¹²⁹ Společenství založil roku 1811 místní děkan Nikolaus Schuler, roku 1822 však poslal jednu z členek společenství, vlastní neteř Kateřinu Lins, ke štrasburským sestrám. Zamské společenství následně tedy přijalo štrasburské stanovy. Srov. SOUČKOVÁ, M.: *Původ*, 13–14.

¹³⁰ Srov. *Generální direktář*, s. 55; HAVELKOVÁ, J.: *c. d.*, s. 15–16.

¹³¹ Srov. MACHAČOVÁ, J. – MATĚJČEK, J.: *Nástin*, s. 282–283.

¹³² Srov. HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 372; MIHOLA, J. – ABERLOVÁ, J. – SVOBODOVÁ, M. – TRLICOVÁ, V.: *c. d.* In: NEŠPOR, Z. R. – KAISEROVÁ, K. (eds.): *c. d.*, s. 221–222.

Přijetí nového úkolu bývalo přezkoumáváno příslušnou (generální nebo provinční) představenou či superiorem. Otázkou vždy zůstávalo možné finanční zajištění díla. Vedle spoléhání na podporu ze strany iniciátora založení, dobrovolné dary docházelo např. v případě Milosrdných sester k zabezpečení skrze zemědělské statky, které zásobovaly jednotlivé domy potravinami (např. Pačlavice pro Kroměříž a další domy, či Laab in Walde pro Vídeň). Některá společenství se zase uchýlovala ke smlouvám se stanovenou taxou za práci sester.¹³³

Do nově otevřených filiálních domů většinou přišly (pouze) dvě, tři sestry, maximálně (mimo některé výjimky) až pět nebo šest. Sestry vykonávaly služby podle zaměření vlastního společenství. Mimo vyloženě školské kongregace tak často přebíraly péči o nemocné či postižené, stejně jako výchovu sirotků a vzdělávání chudších dětí. Postupně se jejich působení na daném místě rozšiřovala o další úkoly či vedla k založení dalších domů. Větší činnost přispěla též k rozšíření povědomí o společenství a rozšiřování řad nového dorostu.¹³⁴

4. 2. Rozvoj dalších kongregací

Mimo Kongregaci Milosrdných sester sv. Vincence působilo v českých zemích mnoho dalších činných kongregací podobného zaměření. Na konkrétních příchodech sester a zakládání jednotlivých domů lze vysledovat výše zmíněné schéma. Nebylo v možnostech této práce se zabývat všemi domy těchto řádů. Uvedený výčet byl tedy velmi omezen a má posloužit k lepšímu pochopení pozadí celé problematiky.

Ještě před začátkem 19. století, doby nových ženských kongregací, založilo několik činných kongregací své domy v Praze. Jedny z prvních, alžbětinky, vyslaly

¹³³ Srov. HAVELKOVÁ, J.: *c. d.*, s. 20.

¹³⁴ Srov. MIHOLA, J. – ABERLOVÁ, J. – SVOBODOVÁ, M. – TRLICOVÁ, V.: *c. d.* In: NEŠPOR, Z. R. – KAISEROVÁ, K. (eds.): *c. d.*, s. 215–230.

na přání hraběnky dvě sestry z Vídně, aby se zde věnovaly vzdělávání dívek. Jejich další známé působiště v Jablunkově vzniklo až roku 1851 na základě přání místního faráře.¹³⁵

Již v době rekatolizace přišly do Prahy voršilky. Po dlouhodobé snaze se hraběnce Sibile Lamboy s podporou tehdejšího pražského arcibiskupa kardinála Harracha podařilo roku 1655 získat 7 sester z Lutychu. Teprve o pět let později otevřely sestry svůj klášter ve Vídni. V dané době sestry působily už pouze ve školách.¹³⁶

Členky Řádu Navštívení Panny Marie přišly na základě pozvání císařovny Amálie Vilémíny, vdovy po císaři Josefovi I., roku 1742. Tehdy se ještě jednalo o činnou kongregaci zabývající se výukou. Později do konventu na přání císařovny Marie Terezie přibýly ještě dvě sestry z Francie, které měly učit žákyně svůj mateřský jazyk. Krátce po nich, roku 1747 začaly působit v Praze v oblasti vyučování dívek i Anglické panny.¹³⁷

První českou kongregací se staly Milosrdné sestry sv. Karla Boromejského. I ony však vznikly za pomoci jiného společenství, v tomto případě boromejek v Nancy. Roku 1837 přišlo do Prahy šest sester (čtyři z nich byly Češky, které za tímto účelem byly poslány do Nancy). Nové společenství bylo schváleno společně s původním mateřským domem roku 1841.¹³⁸

Téhož roku bylo obnoveno společenství Milosrdných sester Panny Marie Jeruzalémské v Olomouci. Premonstrátky na své obnovení čekaly až do roku 1902. Další novou kongregací, která byla založena roku 1844 třemi terciářkami sv. Františka, představovaly Milosrdné sestry třetího řádu sv. Františka v Opavě. Obdobně vznikla

¹³⁵ Srov. HRUDÍKOVÁ, M.: *c. d.*, s. 128.

¹³⁶ Srov. *tamtéž*, s. 280; MACKOVÁ, M.: *c. d.*, s. 44–49.

¹³⁷ Srov. LENDEROVÁ, Milena: *K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století* (dále jen *K hříchu*). Praha 1999, s. 42; MACKOVÁ, M.: *c. d.*, s. 155.

¹³⁸ Původní společenství vzniklo v 17. století, v době, kdy všechny ženské řády měly mít přísnou klausuru. Sv. Vincenc de Paul toto nařízení geniálně obešel. Společenství v Nancy raději nežádalo o schválení. Srov. WATERWORTH, J.: *c. d.*; SOUČKOVÁ, M.: *Založení*, s. 7–9; KRÁTKÁ, E.: *c. d.*, s. 15–25.

i Kongregace Šedých sester třetího řádu sv. Františka v Praze. Jejimi zakladatelkami se staly tři přítelkyně. Ve středu založení Sester Nejsvětější svátosti roku 1887 stála zase laička s několika dívkami. I Kongregace Školských sester sv. Františka se vytvořila kolem jedné učitelky–terciářky, a to na žádost biskupa. Ze členek třetího řádu sv. Františka byla založena i Kongregace Neposkvrněného početí Panny Marie roku 1856 a roku 1907 Sestry třetího řádu sv. Františka pod ochranou sv. Rafaela archanděla. Z terciárek vznikly i sestry dominikánky. Tyto laičky byly však podobně jako první z českých boromejek poslány do již existujícího společenství v Rakousku a následně se vrátily zpět.¹³⁹

Roku 1853 v Hyršově na Šumavě založil místní kněz P. Gabriel Schneider českou větev Kongregace Školských sester de Notre Dame. Také Dcery Božské lásky byly pozvány do Opavy místním farářem. Roku 1859 přišly do Javorníka ve Slezsku zase Chudé školské sestry naší Paní. Iniciátorem založení Kongregace Milosrdných sester třetího řádu sv. Františka pod ochranou svaté rodiny roku 1886 byl zase brněnský biskup. Výjimku ve výčtu zakládaných domů tvořily Sestry sv. Hedviky. Hlavním důvodem jejich příchodu do českých zemí nebylo pozvání kněze, ale probíhající kulturní boj na území dnešního Polska.¹⁴⁰

Další z významných institutů, Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže, vznikla ve Švýcarsku, též z františkánských terciárek. Na Moravu přišly na pozvání Luisy Štemberkové roku 1872 tři sestry. Z působících společenství často bývají opomenuty

¹³⁹ Srov. ČÁŇOVÁ, E.: *c. d.*, s. 6–13; HAVELKOVÁ, J.: *c. d.*, s. 9–12; MACKOVÁ, M.: *c. d.*, s. 147–186, 233–269, 361; MIHOLA, J. – ABERLOVÁ, J. – SVOBODOVÁ, M. – TRLICOVÁ, V.: *c. d.* In: NEŠPOR, Z. R. – KAISEROVÁ, K. (eds.): *c. d.*, s. 213–214.

¹⁴⁰ Srov. HRUDÍKOVÁ, M.: *c. d.*, s. 167–265.

Dcery křesťanské lásky.¹⁴¹ Roku 1853 začaly působit v Brně jako první ne Milosrdné sestry, ale právě modré vincentky ze Štýrského Hradce.¹⁴²

4. 3. Filiální domy Milosrdných sester

Vincentky nezůstaly pouze v Pačlavicích a Kroměříži. S postupným rozvojem kongregace docházelo k otevírání dalších filiálních domů na území habsburské monarchie.

Nové filiální domy Milosrdných sester vznikaly podle již dříve zmíněného schématu. Často se jednalo o přání místní vrchnosti. Prvním místem působení sester v českých zemích se staly Pačlavice. Panství darovaného vévodkyní Ernestinou von Arenberg a určeného k ošetřování nemocných a k výuce děvčat se roku 1842 ujaly čtyři sestry.¹⁴³ Hraběnka Czernin získala pro péči o děti a chudé v Chudenicích roku 1883 dvě sestry. Na přání hraběte Stolberga přišly roku 1900 tři sestry převzít mateřskou školu a pečovat o nemocné v jejich domech. Od roku 1909 se staraly i o staré muže. Na panství knížete Lichtensteina v Lednici zase působilo od roku 1900 šest sester v nemocnici, mateřské škole a škole ručních prací.¹⁴⁴

¹⁴¹ Důvodem bývá právě ztotožnění společenství s vídeňskými Milosrdnými sestrami sv. Vincence de Paul.

¹⁴² V 19. století však nevznikala nová společenství pouze v českých zemích. Mnoho dalších institutů, které v té době vznikly, na území dnešní České republiky nikdy nepůsobily či přišly až mnohem později. Z těchto vyjmenujme pro určitou představu alespoň názvy kongregací: Dcery Nejsvětějšího Spasitele, Služebnice Nejsvětějšího Srdce Ježíšova, Dcery Panny Marie Pomocnice, Misijní sestry služebnice Ducha Svatého, Sestry sv. Františka od blahoslavené Panny Marie ustavičné pomoci, Sestry karmelitky sv. Terezie, Sestry Matky Božího Milosrdenství, Sester Panny Marie Milosrdné Dobrého Pastýře; a také Institut sester Panny Marie Karmelské. Srov. Hrudíková, M.: 158–241; Dacík, Tomáš: *c. d.*, s. 8, 11; HAVELKOVÁ, J.: *c. d.*, s. 11; MRÁZOVÁ, K.: *Působení*, s. 31.

¹⁴³ V kronice pačlavického kláštera, pocházející z roku 1914, bylo uvedeno, že se jednalo o pět sester. Proti tomu archivní listiny zmiňují pouze čtyři sestry. Srov. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc (dále jen ZAO, pobočka Olomouc), fond ACO Arcibiskupská konsistoř Olomouc, sign. H8, kart. 5169, *Vincentky 1846–1903* (dále jen *Vincentky*) – Dopis superiora kongregace Maxmiliána Hureze Arcibiskupské konsistoři v Olomouci ze dne 8. října 1842; Soukromý archiv České provincie, ČERNUŠÁK, Tomáš – JARKA, Josef – KOPECKÁ, Věra: *Kronika institutu milosrdných sester v Pačlavicích. Založena roku 1914. Nejhezčí skutek lidského srdce je se obětovat.* (nepublikováno), s. 15.

¹⁴⁴ Dušan Foltýn uvedl pro založení rok 1890. Srov. FOLTÝN, D. a kol.: *c. d.*, s. 97.

Dalšími významnými činiteli založení se stávali též místní kněží. Roku 1867 přišly čtyři sestry na přání kanovníka Thomase Christa a rodiny Kreislů do Svitav. Založení opatrovny pro děti v Dyjákovicích, převzaté třemi sestrami v roce 1910, zase inicioval místní farář Franz Ruber.

Sestry však nebyly vyžádány pouze vrchností nebo místními duchovními správci. Zájem o jejich působení projevily také významné světské osobnosti. Roku 1889 dostaly od městské rady v Kroměříži vincentky na starost i tzv. městský sirotčinec.¹⁴⁵ Pro svitavskou nemocnici vincentky získal tehdejší primář Dr. Donth. Roku 1902 již nemocnici sestry oficiálně přebraly.¹⁴⁶

Prelát Dr. Anton Horny, nový superior kongregace, daroval institutu rodný dům, kde tři sestry vedly sirotčinec.¹⁴⁷ Podobně, skrze dar Julie Janické, došlo roku 1888 ke zřízení filiálního domu pro dětskou opatrovnu a ošetřování nemocných ve Frýdku. O místní svěřence se staralo šest sester. Velkou zásluhu na založení tohoto filiálního domu měl mít P. Jan Tvrдый, farář kostela Panny Marie.¹⁴⁸

¹⁴⁵ Tato činnost byla rozebrána v podkapitole 7. 3. Další působiště.

¹⁴⁶ Srov. ZAO, pobočka Olomouc, *Vincentky* – Dopis superiora kongregace Maxmiliána Hureze Arcibiskupské konsistoři v Olomouci ze dne 8. října 1842; Soukromý archiv generalátu, *Barmherzige Schwestern CSFR* (dále jen *Barmherzige Schwestern*). Přehled filiálních domů na území Československa. Manuskript přibližně z roku 1920 svázaný v nových deskách; Soukromý archiv České provincie, *Kronika*; Soukromý archiv České provincie, ČERNUŠÁK, T. – JARKA, J. – KOPECKÁ, V.: *c. d.*, s. 15; FOLTÝN, D. a kol.: *c. d.*, s. 97–660.

¹⁴⁷ Kronika Československé provincie, která pochází z pozdější doby, uvedla, že se jednalo o dvě sestry. Srov. Soukromý archiv České provincie, *Kronika*.

¹⁴⁸ Z dalších míst působení lze připomenout Valtice (definitivně od roku 1878), Karviná (1888), Dyjákovice (1910). Srov. ŽÁK, A.: *c. d.*, s. 335; Soukromý archiv České provincie, *Kronika*; FOLTÝN, D. a kol.: *c. d.*, s. 97.

5. Pozadí založení filiálního domu

Nejlépe zmapovanou částí dějin kroměřížského kláštera Milosrdných sester sv. Vincence de Paul představuje právě založení a otevření domu. Dosud publikované práce se rozcházejí ve výkladu toho, kdo vlastně inicioval příchod sester do Kroměříže.

Založení filiálního domu činných kongregací bylo vždy podpořeno některou více či méně významnou osobou (např. šlechticem, biskupem, místním farářem), jak bylo již dříve zmíněno.¹⁴⁹ Kroměřížský klášter vznikl na základě přispění několika okolností. Teprve bližší pohled na problematiku vykresluje, kdo a s jakými záměry přivedl vincentky do města.

5. 1. Dar Pačlavic od Ernestiny von Arenberg

Pačlavice patřily po více než 200 let rodu Chorinských. Od nich pak 23. února 1814 toto panství koupil za 260 000 Fl. vídeňské měny Ernest von Arenberg. Ten nechal místní zámek opravit a roku 1833 zde založil chudobinec.¹⁵⁰

Von Arenberg aus dem Hause Ligne byl starý rod vysoké německé šlechty. Dříve suverénní rod byl mediatizován. Roku 1644 obdržela rodina od císaře Ferdinanda III. titul vévodů.¹⁵¹

Pačlavické panství na základě závěti vévody zdědila roku 1836 jeho dcera Ernestina von Arenberg. Podle Hlawatiho toužila Ernestina od mládí stát se členkou Řádu Navštívení Panny Marie. Toto přání však kvůli špatnému zdraví dcery odmítala splnit její matka Terezie, rozená hraběnka Windischgrätzová. Teprve po její smrti

¹⁴⁹ Téma bylo podrobně rozvedeno v podkapitole 4. 1. Tradiční modely založení.

¹⁵⁰ Pačlavická kronika Milosrdných sester jej označuje též za nemocnici. Srov. Soukromý archiv České provincie, ČERNUŠÁK, Tomáš: *Die Chronik des Institutes der Barmherzigen Schwestern zu Patschlawitz. Gegründet im Jahre 1914. Die schönste Tat des Menschenherzens liegt im Opfern.* (nepublikováno), s. 2–9.

¹⁵¹ Srov. KRÁL, Adalbert: *Der Adel Böhmens, Mährens und Schlesiens. Genealogisch–heraldische Repertorium.* Prag 1904, s. 5; SIEBMACHER, Johann: *Grosses und allgemeines Wappenbuch.* Vierten Bandes. *Der Mährische Adel.* Brno 2000, s. 4.

22. ledna 1841 mohla Ernestina vstoupit do kláštera vizitantek ve Vídni. Dne 21. května 1841 učinila poslední rozhodnutí ohledně svého majetku. Celé pačlavické panství darovala Kongregaci Milosrdných sester sv. Vincence ve Vídni.¹⁵²

Vévodkyně Ernestina znala osobně Milosrdné sestry. Na rozdíl od sester Navštívení Panny Marie mohly vincentky převzít péči o pačlavický chudobinec, založený Ernestem von Arenberg. Ve prospěch Milosrdných sester mohl hovořit i fakt, že sv. Vincenc byl přítelem sv. Františka Saleského, zakladatele sester vizitantek, a byl také spirituálem jejich pařížského kláštera. Toto Ernestino rozhodnutí jistě velmi ovlivnila i císařovna matka Karolina Augusta, sama dobrodínka a návštěvnice vídeňského kláštera vizitantek. Smlouva byla částečně upravená podle přání Karoliny Augusty. K některým úpravám nedošlo podle zdůvodnění Hlawatiho na základě špatného zdravotního stavu vévodkyně.¹⁵³ Darovací listina měla vejít v platnost po Ernestině profesi nebo, nedožije-li se, po její předčasné smrti. Vévodkyně von Arenberg zemřela 17. června 1841 ve věku 39 let na tuberkulózu.¹⁵⁴

Jednalo se vskutku o obrovský dar: 267 hektarů pole, 34 hektarů luk, 4 hektary zahrad, 69 hektarů pastvin, 452 hektarů lesa, 9 hektarů neproduktivní půdy, dohromady 835 hektarů.¹⁵⁵

Pro vídeňské vincentky znamenal tento majetek velkou pomoc ve slibované formě zajištění. Mnohem výrazněji se však následně projevil velké závazky, které darování podmiňovaly.

¹⁵² Srov. Soukromý archiv České provincie, ČERNUŠÁK, T. – JARKA, J. – KOPECKÁ, V.: *c. d.*, s. 9–11; HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 108–109.

¹⁵³ Srovnání obou archiválií provedl již Franz Hlawati. Viz tamtéž, s. 110–113.

¹⁵⁴ Srov. Soukromý archiv generalátu, *Schenkung–Urkunde – návrh*; Tamtéž, *Schenkung–Urkunde* (dále jen *Schenkung–Urkunde – originál*). Originál darovací smlouvy Ernestiny von Arenberg na pačlavické panství ze dne 21. března 1841; Tamtéž, *Todtenschein*. List potvrzující úmrtí Ernestiny von Arenberg od P. Przhonského z vídeňské farnosti sv. Karla ze dne 22. května 1843; HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 108–109; SOUČKOVÁ, M.: *Založení*, s. 8.

¹⁵⁵ Srov. Soukromý archiv České provincie, ČERNUŠÁK, T. – JARKA, J. – KOPECKÁ, V.: *c. d.*, s. 1.

První podmínka ze smlouvy stanovila kongregaci povinnost zřídit v Kroměříži filiální dům s nemocnicí a školou ručních prací pro dívky. Osobní důvod tohoto výslovného přání vévodkyně Ernestiny žádný z dochovaných pramenů nezmínil.

Další filiální dům měl být pak založen na samotném panství, aby podpořil nemocnici založenou otcem dárkyně. Listina též obsahovala nový závazek pro kongregaci. Její činnost se měla rozšířit o výuku dívek v ručních pracích.

Druhou významnou podmínkou bylo vyplácení roční renty 1 000 Fl. CM klášteru vizitantek, kam Ernestina von Arenberg vstoupila. Částku měly sestry převést ve dvou splátkách 1. ledna a 1. července každého roku.

O velikosti příjmů pro institut rozhodovalo dobré hospodaření na panství. Bez ohledu na možné zisky se tak kongregace zavázala k velkým výdajům souvisejících s otevřením dvou filiálních domů v Kroměříži a Pačlavicích.

Při prvním zkoumání problematiky lze najít určitou časovou prodlevu. Darovací listina vznikla již roku 1841, kdežto kroměřížský klášter byl otevřen až o čtyři roky později. František Václav Peřinka na základě tohoto konstatoval: „Z neznámých příčin byl zřízen jen klášter v Pačlavicích a k filiálce kroměřížské nedošlo. Za to však kardinál Somerau–Beck daroval dne 20. února roku 1843 vídeňskému ústavu plochu na Malém Vale...“¹⁵⁶ Na rozdíl od Peřinky se Hlawati nad touto nejasností nepozastavuje.¹⁵⁷

Návrh vévodkyně darovat institutu pačlavické panství byl učiněn již 21. března 1841. Smlouva byla podepsána teprve 21. května a vešla v platnost až v den Ernestiny smrti 17. června téhož roku.¹⁵⁸ O povolení příchodu nové kongregace do arcidiecéze a

¹⁵⁶ PEŘINKA, F. V.: *Vlastivěda moravská*, s. 228.

¹⁵⁷ Srov. HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 108–120.

¹⁵⁸ František Václav Peřinka špatně uvedl 21. března 1841 jako už datum darovací smlouvy. Srov. PEŘINKA, F. V.: *Vlastivěda moravská*, s. 228

všech podrobnostech¹⁵⁹ pak následně jednalo vedení kongregace s olomouckým arcibiskupem až do října roku 1842. Ještě téhož roku, a to 26. dubna, císař Ferdinand I. povolil institutu panství přijmout. Na stavbu nového domu v Pačlavicích neměly sestry prostředky, a tak se souhlasem Sommerau–Beckha byl zřízen filiální dům přímo v zámku. Podle domluvy tedy 12. října 1842 přijely do Pačlavic čtyři sestry.¹⁶⁰

V rámci všech listů týkajících se Pačlavic se jednalo také o otevření filiálního domu v Kroměříži. Uskutečnění této podmínky zpomalilo i finanční vyčerpanost společenství.¹⁶¹ Podle slov tehdejšího superiora: „Das Institut nur in Vertrauen auf die Vorsehung des Herrn, welcher diejenigen nicht verlässt, die Ihre dienen – diese Schenkung annehmen konnte.“¹⁶²

Dar pačlavického panství pak vedle mnoha výše popsaných nesnází vedl k velkému rozšíření povědomí o vídeňských vincentkách. Podle Hlawatiho mělo toto darování za následek nejen bohatou finanční podporu, ale i velké rozšíření kongregace.

¹⁵⁹ Olomoucká konzistoř dostala jmenný seznam sester, které měly přijít do Pačlavic a Kroměříže, včetně jejich hlavních osobních údajů. Superior kongregace též zaslal do Olomouce tři výtisky stanov společenství.

¹⁶⁰ Srov. Soukromý archiv generalátu, *Schenkung–Urkunde – návrh*; Tamtéž, *Schenkung–Urkunde – originál*; Tamtéž, *Todtenschein*; ZAO, pobočka Olomouc, *Vincentky* – Dopisy olomouckého arcibiskupa Maxmiliána Sommerau–Beckha Arcibiskupské konsistoři v Olomouci ze dnů 4. října 1841, 8., 13. a 27. července 1842; Tamtéž, *Vincentky* – Dopisy superiora kongregace Maxmiliána Hureze Arcibiskupské konsistoři v Olomouci ze dnů 2. a 8. října 1842, 12. prosince 1844; HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 116–119.

¹⁶¹ Velká finanční vydání se nevztahovala pouze k závazkům darovací listiny pačlavického panství. Zadlužení institutu způsobil též odkaz domu ve Sankt Ulrich (tj. části Vídně), jehož oprava si vyžádala 90 000 Fl. CM. Ještě k roku 1845 činil dluh z tohoto domu 25 000 Fl. CM. Srov. Soukromý archiv generalátu, RENNHOFFER, Sr. Helene: *Chronik der Barmherzigen Schwestern Wien – Gumpendorf 1832–1869*. 1. Teil. Wien 2005 (nepublikováno). První kronika generálního domu Milosrdných sester ve Vídni – Gumpendorf, s. 32–34; SOKA Kroměříž, fond B–A 1 Archiv města Kroměříže, inv. č. 2221, *Nemocnice Milosrdných sester* (dále jen *Nemocnice Milosrdných sester*) – Kopie dopisu superiora kongregace Maxmiliána Hureze pro „Eur Majestat“ ze dne 15. června 1841; ZAO, pobočka Olomouc, *Vincentky* – Dopis superiora kongregace Maxmiliána Hureze Arcibiskupské konsistoři v Olomouci ze dne 29. září 1845; Soukromý archiv generalátu, *Institut der barmherzigen Schwestern. Ausweis im Jahre 1849 von dem Institute der barmherzigen Schwestern in Wien* (dále jen *Ausweis im Jahre 1849*). Wien 1850, s. 1. In: *Rechnungs Ausweis des Instituts der barmher. Schwest. 1846–1850* (dále jen *Rechnungs Ausweis 1846–1850*). Výroční zprávy o dárcích, hospodaření a činnosti Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul za roky 1845–1849 vydávané vždy po uplynutí daného roku, výtisky výročních zpráv pro jednotlivé roky svázány do jednoho knižního svazku.

¹⁶² ZAO, pobočka Olomouc, *Vincentky* – Dopis superiora kongregace Maxmiliána Hureze Arcibiskupské konsistoři v Olomouci ze dne 29. září 1845.

5. 2. Maxmilián Josef Sommerau–Beckh

Olomouckou arcidiecézi od roku 1837 do roku 1853 spravoval Maxmilián Josef Gottfried Sommerau–Beckh. Tento arcibiskup v mládí sloužil jako voják a málem při jedné z bitev zemřel. Podle skoro pohádkového vyprávění P. Matěje Pavlovského jej tehdy k sobě přijal místní obuvník se svou ženou. I přes bídné poměry se mu podařilo vystudovat teologii a stát se knězem. Snad tyto životní okolnosti u něj vypěstovali smysl pro pomoc potřebným. Při epidemii cholery v letech 1831–1832 totiž osobně sloužil u nakažených v nemocnici.¹⁶³

Sommerau–Beckh dříve uvažoval o řeholním životě. Po osmi měsících u servitů však odešel. Podle místní matriky se tak mělo stát: „Durch verschiedene sehr wichtige Ursachen genötigt, verließ er den Orden.“¹⁶⁴

Sommerau–Beckhova náklonnost pro „Unserer Schutzstadt Kremsier“¹⁶⁵ byla podle Františka Václava Peřinky „až marnotratná přízeň na každém kroku“.¹⁶⁶

V některých dílech je uváděno jméno tohoto muže jako zakladatele kroměřížského kláštera vincentek.¹⁶⁷ V dopisech, které arcibiskup zasílal olomoucké konzistoři ohledně příchodu vincentek, nelze nalézt žádnou zmínku, která by danou teorii potvrzovala.¹⁶⁸ Naopak. Sám Sommerau–Beckh odkazuje na „die letztwillige

¹⁶³ Srov. BALDESARI, V.: *Něco ze života kardinála Sommerau–Beckha*. Pozorovatel. Politický list Československé strany lidové kraje hanáckého, č. 5, 4. 2. 1905, s. 1; č. 6, 11. 2. 1905, s. 1–2; BUBEN, M. M.: *c. d.*, s. 323.

¹⁶⁴ Citace matriky řádu podle NAVRÁTIL, B.: *Maxmilian Joseph Freiherr von Somerau–Beeckh, Kardinal Fürst–Erzbischof von Olmütz 1836–1853. Ein Lebensbild in bewegter Zeit von Josef Schinzel*. Časopis Matice Moravské, 38, 1914, s. 141.

¹⁶⁵ ZAO, pobočka Olomouc, *Vincentky* – Dopis olomouckého arcibiskupa Maxmiliána Sommerau–Beckha Arcibiskupské konzistoři v Olomouci ze dne 20. července 1842.

¹⁶⁶ ALTELANDT, D.: *c. d.*, s. 3.

¹⁶⁷ František Václav Peřinka uvedl ve svém díle tvrzení: „Z neznámých příčin byl zřízen jen klášter v Pačlavicích a k filiálce kroměřížské nedošlo. Za to však kardinál Somerau–Beck daroval dne 20. února r. 1843 vídeňskému ústavu plochu na Malém Vale na 1 jitro a 304 čtv. sáhy z panské zahrady na stavební místo, ačkoli vyhradil vlastnické právo velkostatku.“ PEŘINKA, F. V.: *Vlastivěda moravská*, s. 228.

¹⁶⁸ ZAO, pobočka Olomouc, *Vincentky*.

Beordnung der durchlauchtigsten Frau Herzogin von Arenberg“.¹⁶⁹ Jako důvod, proč podporuje založení, sám uvedl: „Zuwachs einer religiösen Kommunität in Unserer Erzdiözese die Ehre Gottes und das einige Heil der Uns von Gott anvertrauten gläubigen Seelen befördert werden.“¹⁷⁰

Podle Hlawatiho podání se v Kroměříži v dané době nenacházel žádný vhodný dům a proto se vedení institutu rozhodlo pro novostavbu.¹⁷¹ Potřebný pozemek propůjčil se souhlasem olomoucké kapituly právě Sommerau–Beckh. Ve smlouvě¹⁷² pak upřesňuje, že se jednalo o užívací právo na pozemek. Díky tomu byl institut osvobozen od daní. Kongregace se zase zavázala postavit příslušný dům na vlastní náklady, nikdy jej nepronajímat a v případě zrušení nechat z pozemku odstranit veškeré budovy. Pozemek by se v tomto případě vrátil do správy kroměřížského panství.

Arcibiskupova pomoc a podpora nově vznikajícímu klášteru v Kroměříži neskončila pouhým souhlasem s příchodem sester do olomoucké arcidiecéze¹⁷³ či propůjčením pozemku.¹⁷⁴ Stavba filiálního domu byla totiž svěřena stavebnímu radovi Anotonu Archemu, pracujícímu ve službách arcibiskupa.¹⁷⁵

Sommerau–Beckh se také podílel na vybavení domu. Nechal vybudovat pro klášter vodovod za 126 Fl. CM. Daroval kapli zdobný mešní kalich a oltářní obraz.¹⁷⁶ Namalování díla svěřil arcibiskup známému umělci Leopoldovi Kuppelwieserovi, který již pro něho dříve pracoval.¹⁷⁷

¹⁶⁹ ZAO, pobočka Olomouc, *Vincentky* – Dopis olomouckého arcibiskupa Maxmiliána Sommerau–Beckha Arcibiskupské konsistoři v Olomouci ze dne 21. července 1842.

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ Srov. HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 118–120.

¹⁷² Plné znění listiny bylo zařazeno do příloh této práce.

¹⁷³ ZAO, pobočka Olomouc, *Vincentky* – Dopisy olomouckého arcibiskupa Maxmiliána Sommerau–Beckha Arcibiskupské konsistoři v Olomouci ze dnů 20., 27. července a 2. října 1842.

¹⁷⁴ Úplný text listiny byl zařazen do příloh. Srov. ZAO, pobočka Olomouc, Fond AO Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 5196, sign. F VI b 168/5, *Smlouva na pozemek v Kroměříži ze 20. února 1843* (dále jen *smlouva*).

¹⁷⁵ Srov. PERŮTKA, Marek (ed.): *c. d.*, s. 224.

¹⁷⁶ Věnování kalicha nebylo až tak neobvyklé. Sommerau–Beckh však kromě velké podpory pro dům zaplatil i obraz sv. Vincence de Paul pro hlavní oltář. Jednalo se tedy o značnou a neobvyklou podporu pro nový filiální dům. Srov. Soukromý archiv České provincie, *Mešní kalich věnovaný arcibiskupem*

Sommerau–Beckh významně podpořil kroměřížský filiální dům i roku 1850. Na základě prosby superiora institutu se olomoucký arcibiskup zavázal finančně zajistit Spiritual–Direktor¹⁷⁸ kláštera. Výše ročního příjmu měla činit 100 Fl. CM v případě, že by se jednalo o vikáře kolegiálního kostela sv. Mořice, či až 200 Fl. CM pro kněze bez dalších závazků.¹⁷⁹

5. 3. Císařovna matka Karolina Augusta

Nelze mluvit o Milosrdných sestrách sv. Vincence z Vídně a nezmínit se o jejich významné dobrodinice, císařovně Karolině Augustě, čtvrté manželce Františka I.

Již během vzniku kongregace se císařovna Karolina Augusta osobně zasadila, aby dolnorakouské úřady kongregaci schválily. Sama se také označovala za největší ochránkyni institutu.¹⁸⁰ Ve schvalovacím dekretu papeže Řehoře XVI. z 15. září 1835 pak byla přímo označena za zakladatelku společenství. Císařovna pomáhala institutu

*Maximiliánem Josefem Sommerau–Beckhem roku 1845. Zlatý, celková výška 28 cm. Kupa zdobená třemi stříbrnými reliéfy na motivy klasů a třemi stříbrnými reliéfy na motivy vinné révy, výška 10 cm, průměr 9 cm. Dřík přerušovaný ořechem, noha zdobena zlatými reliéfy na motivy vinné révy a dalších plodů, třemi stříbrnými reliéfy znázorňující nástroje Kristova umučení, výška dřívku 9 cm, maximální průměr nohy 17 cm. Ze spodu nohy stříbrný plát, na něm vyrytý erb arcibiskupa Sommerau–Beckha a pod ním vyryto věnování: „Maximilianus Josephus Princeps Archiepiscopus Olomucensis Calicem hunc Capella Conventus Sororum Misericordie in civitate Cremsiriensi anno 1845 dono dedit.“; Tamtéž, KUPPELWIESER, Leopold: *Oltářní obraz sv. Vincence de Paul. Sv. Vincenc de Paul vznášející se nad Milosrdnými sestrami sv. Vincence de Paul, které pečují o nemocné, vyučují děti a modlí se. Olej na plátně, výška 380 cm, šířka 200 cm, nepodepsaný, datováno před 13. září 1845. Hlavní oltář kaple sv. Vincence, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul v Kroměříži;**

¹⁷⁷ Kuppelwieser maloval portrét arcibiskupa pro olomoucký seminář a obraz pro boční oltář v kostele sv. Mořice v Kroměříži. Za ten dostal 800 Fl. CM. Stejnou sumou byl odměněn i za obraz sv. Vincence. Srov. Soukromý archiv České provincie, KUPPELWIESER, Leopold: *c. d.*; Římskokatolická farnost sv. Mořice, *Pamětní kniha*; Ottův *slovník naučný*, s. 384; SCHINZEL, Josef: *Maximilian Joseph Freiherr von Somerau–Beeckh, Kardinal Fürst–Erzbischof von Olmütz: 1836–1853. Wien – Olbersdorf – Leipzig [1912]*, s. 59; PÁLENÍČEK, Ludvík: *Výtvarné umění na Kroměřížsku a Zdounecku*. 2. vyd. Kroměříž 1940, s. 50.

¹⁷⁸ Jednalo se o spirituála a superiora pro tento filiální dům v jedné osobě.

¹⁷⁹ Pro porovnání lze použít sumu 300 Fl. CM, kterou arcibiskup věnoval národní gardě roku 1848 oproti darům a podpoře, které se dostalo filiálnímu domu vídeňských vincentek. Srov. ZAO, pobočka Olomouc, *Vincentky – Dopis olomouckého arcibiskupa Maximiliána Sommerau–Beckha Arcibiskupské konsistoři v Olomouci ze dne 26. února 1850*; PINKAVA, J.: *Kroměříž ve dnech*, s. 6.

¹⁸⁰ Franz Hlawati uvedl, že Karolina Augusta kdysi sama toužila stát se řeholní sestrou. - HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 72–73.

během nesnadných prvních let. Navštěvovala vídeňský klášter každý měsíc.¹⁸¹ Milosrdné sestry též dostaly její osobní Andachtsbild.¹⁸²

Péče Karoliny Augusty o kongregaci nekončila pouhým schválením vídeňského domu či jeho podporou. Císařovna matka se osobně zúčastnila otevření filiálního domu v Linzi, prvního kláštera sester mimo vídeňskou arcidiecézi. Také se angažovala v záležitosti pačlavického panství. Původní návrh darovací smlouvy byl v některých místech výstižně doplněn slovy: „Es ist der Wunsch Ihre Majestät der Kaiserinn Mutter, dass hier hinzu gesetzt werde, dass...“¹⁸³ Změny ve znění dokumentu byly učiněny právě ve prospěch vincentek. V rámci podmínky založení domu v Kroměříži pak podle tvrzení Josefa Schinzla Karolina Augusta mluvila s olomouckým arcibiskupem a vyzývala ho, aby se osobně ujal celé záležitosti. Císařovnu matku jako iniciátorku příchodu sester na Moravu uvedla také kronika města Kroměříže. Tento pohled se vyskytoval i v rámci samotného společenství. Svědčí o tom nápis na zadní straně

¹⁸¹ Přítomnost významných hostů nebyla výjimečná. Ve vídeňském klášteře vincentek byl pro ně zřízen salón. Pro tyto osobnosti bylo určeno i speciální nádobí. Srov. Soukromý archiv generalátu, *Kaffeetasse für Erzherzog Maximilian*. Bílý čajový šálek z kameniny s motivem nazývaný India: tmavě modrou glazurou a zlatem zdobené kraje a uvnitř šálku namalován pták. Výška 7 cm, průměr 12 cm. Šálek nebyl nikterak označen. Podšálek stejného zdobení, znázorněný pták je bažant, průměr 16. Na vnější straně dna vyražena značka: „k“. Dezertní talíř stejného motivu: zlatá barva téměř vymyta, znázorněný pták je volavka, průměr 18 cm. Na vnější straně dna vyražena značka „c“; Tamtéž, *Geschirr für besondere Gäste* (dále jen *Geschirr*). Kávová konvička s poklopem s pozlacenými kraji zdobený zlatou bordurou a květinovým vzorem v kobaltové modři a tmavě červené, porcelán ručně malovaný, manufakturní výroba, vysoká 16 cm, šířka 15 cm. Na vnější straně dna konvičky ručně zlatem napsána malířská značka: „24/D 106“. Šálek na kávu stejného zdobení, výška 6 cm, průměr 7,5 cm. Na vnější straně dna šálku vyražena tisková značka: „S 52“ a ručně zlatem napsána malířská značka: „24/D 106“. Podšálek patřící k šálku stejně zdobený, průměr 13 cm. Na vnější straně dna podšálku vyražena tisková značka: „S 6“ a ručně zlatem napsána malířská značka: „24/D 106“; Tamtéž, *Salon in alter Mutterhaus* (dále jen *Salon*). Fotografie salónu pro hosty v původní budově mateřského domu ve Vídni. Číslo fotografie 20, výška 19 cm, šířka 23,5 cm. Fotografie nalepená na kartonu v ozdobném rámu šedohnědé barvy, výška kartonu 31 cm, šířka 38,5 cm. Nahoře kartonu tužkou napsáno: „Salon in alter Mutterhaus“ a „20“, dole na kartonu vytištěna značka fotografa: „Charles Scolik k. u. k. Hof-Photograph Wien VIII. 48 Piaristengasse 48 IV. Schleifmühlgasse 25 Wiener Mode-Haus.“ Fotografie datována mezi roky 1900 až květen 1902; HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 72–86; SOUČKOVÁ, M.: *Původ*, s. 17–20.

¹⁸² Jednalo se o menší obraz určený k osobní modlitbě a úctě. Srov. Soukromý archiv generalátu, *Persönliches Andachtsbild der Kaiserin Karolina Augusta*. Obraz Ježíše jako dobrého pastýře s holí v jeho pravé ruce a ovci na jeho levém rameni. Malovaný porcelán ve tvaru oválného medailonku s výškou 17 cm, šířkou 13 cm. Ovál zasazený ve zlaté obruči a dřevěném rámu. Hnědý dřevěný rám stylizovaný do podoby listů vinné révy s výškou 30 cm a šířkou 20 cm. Na druhé straně obrazu přilepen ručně psaný lístek s nápisem: „Dieses Bild stammt von der Kaiserin Carolina Augusta und wurde uns geschenkt von der Gräfin Anna Jerningham, dasselbe darf nach ihrem Wunsch nicht verschenkt werden.“ Datováno před rok 1873.

¹⁸³ Soukromý archiv generalátu, *Schenkung-Urkunde – návrh*.

císařovna portrétu v Kroměříži.¹⁸⁴ O její angažovanosti se naopak neuvedl olomoucký arcibiskup. V listech zmínil pouze přímé jednání se superiorem kongregace.¹⁸⁵

Císařovna matka se pak zúčastnila slavnostního otevření filiálního domu. Právě přítomnost takto významně postavené dámy spolu za účasti olomouckého arcibiskupa a dalších vznešených hostů vyvolala největší pozornost místního obyvatelstva. V zápisu městské kroniky se žehnání kláštera jeví jako podružná událost vzhledem k příjezdu tak vznešené návštěvy do města (ačkoliv Karolina Augusta přijela právě kvůli této slavnosti).¹⁸⁶

Kromě „společenské“ podpory dostal od ní kroměřížský dům také bohatou finanční podporu – 2 000 Fl. CM a památeční dar.¹⁸⁷

Významnou pomoc institutu neposkytovala pouze Karolina Augusta, ale i další členové habsburského rodu.¹⁸⁸ V první řadě je nutné jmenovat Maxmiliána Josefa d'Este, dárce mateřského domu kongregace na Gumpendorfské ulici a velkého

¹⁸⁴ Srov. Soukromý archiv České provincie, BRUNNER, Anton: *Portrét císařovny Karoliny Augusty*. Císařovna matka Karolina Augusta jako vdova sedící na růžově čalouněném křesle, na její pravé ruce náramek s podobiznou císaře Františka I. Kopie portrétu namalovaná Antonen Brunnerem podle originálního portrétu císařovny Karoliny Augusty od Franze Schrotzberga. Olej na plátně, výška 130 cm, šířka 98 cm, datováno 1845. Text vlevo dole na druhé straně obrazu: „CAROLINE AUGUSTE Kaiserin von Österreich, geborene Prinzessin von Bayern, genialen S. M. des Kaiser FRANZ I., unter deren allerhöchsten Schutze Institut der Barmherzigen Schwestern zu Kremsier gegründet wurde 1845.“ a „Gemalt nach Schrotzberg von Anton Brunner 1845.“; SCHINZEL, J.: *c. d.*, s. 56.

¹⁸⁵ Srov. ZAO, pobočka Olomouc, *Vincentky*.

¹⁸⁶ Srov. SOKA Kroměříž, *Denkbuch*, s. 209–217.

¹⁸⁷ Pro porovnání lze připomenout návštěvu císařovny matky roku 1843 nového filiálního domu v Linzi. Pro potřeby tohoto kláštera Karolina Augusta darovala 300 Fl. CM a následně v dopise superiorovi kongregace dalších 100 Fl. CM. Kroměřížský filiální dům tedy podpořila více než štědře. Srov. Soukromý archiv České provincie, *Stříbrná zednická lžice a kladivo věnované císařovnou matkou Karolinou Augustou roku 1845* (dále jen *Stříbrná zednická lžice*). Zednické kladivo stříbrné zdobené vyrytými motivy, celková délka 15 cm. Na jednom konci sekáčové ostří se šířkou 3,5 cm, na druhém čtyřhranná ploska o čtvercovém profilu 2 cm a délce 5 cm. Dřevěná násada obarvená na černo, délka 12,5 cm, průměr u hlavy kladiva 1,5 cm, na druhém konci 2 cm. Zednická lopata ze stříbra zdobena stejnými vyrytými motivy, délka rukojetě 3 cm, nožka trojúhelníkového tvaru o výšce 4 cm a šířce 11,5 cm, list lžice ve tvaru lichoběžníka s délkou 14 cm, šířkou u nožky 11,5 cm, na konci listu šířka 4 cm. Na spodní listu lžice vyryto věnování: „Diefe Maurer Kelle sam[m]t Hammer wurde bey der von Ih^r= Majestät der Kaiferinn Carolina Augusta am 13ten= Sept: 1845 Allerhöchst eigenhändig vorgenommenen Grundsteinlegung des Klosters der barmherzigen Schwestern in Kremfier gebracht.“; Tamtéž, *Memorable*; HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 372.

¹⁸⁸ Více k tomuto tématu v podkapitole 6. 4. Financování díla.

podporovatele institutu.¹⁸⁹ Za ošetřování v nemoci zase arcivévoda Albrecht zaplatil přestavbu noviciátu ve vídeňském domě. Přání lineckého biskupa, aby i v jeho diecézi působily vincentky, vyhověl roku 1840 nikdo jiný než císař František I.¹⁹⁰

Císařská rodina darovala sestrám velké finanční částky na jejich dobročinná díla, zároveň je podporovala v rámci jednání s úřady monarchie. Obrazy panovnického rodu zdobily stěny místnosti pro hosty ve vídeňském, největší z nich však byl samozřejmě obraz Karoliny Augusty. Stejná kopie obrazu císařovny matky se také jako jedno z málo děl zachovalo v kroměřížském klášteře.¹⁹¹

¹⁸⁹ Arcivévoda Maxmilián d'Este, velmistr řádu Německých rytířů se osobně znal s olomouckým arcibiskupem Sommerau–Beckhem. Dříve společně sloužili v armádě. Srov. HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 28–32; *Katalog Moravských biskupů, arcibiskupů a kapitul staré i nové doby*. Olomouc 1977, s. 91; SOUČKOVÁ, M.: *Původ*, s. 17.

¹⁹⁰ Srov. HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 354.

¹⁹¹ Srov. Soukromý archiv generalátu, BRUNNER, Anton: *Porträt der Kaiserin Carolina Augusta*. Císařovna matka Karolina Augusta jako vdova sedící na růžově čalouněném křesle, na její pravé ruce náramek s podobiznou císaře Františka I. Kopie portrétu namalovaná Antonen Brunnerem podle originálního portrétu císařovny Karoliny Augusty od Franze Schrotzberga. Olej na plátně, výška 130 cm, šířka 98 cm, datováno 1845. Text vlevo dole na druhé straně obrazu: „*Nach Schrotzberg, gemalt von Anton Brunner, 1845.*“; Soukromý archiv České provincie, BRUNNER, Anton: *c. d.*; Soukromý archiv generalátu, *Salon*; SOUČKOVÁ, M.: *Milosrdné sestry*, s. 7.

6. Milosrdné sestry sv. Vincence v Kroměříži

Stavba nového kláštera začala 9. února 1843 podle návrhu stavebního rady Archeho. Ten byl za práci odměněn zlatou dózou. Na stavbě se podíleli městský stavbyvedoucí Rosa, tesař Pražek, stavební inspicient Smutek.¹⁹² Cena stavby se vyšplhala na 45 000 Fl. CM. Následně bylo roku 1845 ještě zapláceno za vnitřní vybavení.¹⁹³

V dvoupatrovém domě se nacházely ložnice, obývací pokoj, školní a nemocniční sály. Samozřejmostí byla též klášterní kaple, určená nejen pro sestry, ale i pacienty a návštěvníky domu. Dominoval ji arcibiskupův dar: oltářní obraz od Leopolda Kuppelwiesera. Ten znázornil Verklärung¹⁹⁴ sv. Vincence de Paul, pod nímž se nacházejí sestry při své činnosti. Motiv obrazu malíř konzultoval přímo se superiorem institutu. Kongregace nechala později vytvořit od jiných autorů také jeho kopie. Ty byly umístěny ve Svitavách a v samotném vídeňském mateřinci. Originál obrazu však zůstal v Kroměříži.¹⁹⁵

Zbudováním domu stavební práce neskončily. Na podzim 1846 byl v městské hradbě probourán průchod. To usnadnilo přístup do domu a také dopravu nutné pitné vody. Již v létě následného roku byly trámy pod podlahou nemocnice a Sitzzimmer¹⁹⁶ ztrouchnivělé, takže se muselo přistoupit k jejich výměně. Oprava stále 2 000 Fl. CM.

Slavnostní požehnání domu se odehrálo v sobotu 13. září 1845. Tento den zůstává dodnes nejlépe zachycenou událostí v celých dějinách kongregace. Důkladný popis průběhu slavnostního požehnání se nachází v kronice vídeňského i kroměřížského

¹⁹² Smutek pracoval jako písař stavebního rady Archeho. Byl odměněn 200 Fl. CM.

¹⁹³ Srov. Soukromý archiv generalátu, RENNHOFFER, Sr. H.: *c. d.*, s. 37; Soukromý archiv České provincie, *Memorabilie*.

¹⁹⁴ Jedná se o výraz, který je v německém jazyce používán pro svátek Proměnění Páně.

¹⁹⁵ Josef Kastner namaloval stejný motiv pro vídeňský generální dům. Další kopie byla umístěna ve filiálním domě ve Svitavách. Srov. Soukromý archiv České provincie, KUPPELWIESER, L.: *c. d.*; FEUCHTMÜLLER, Rupert: *Leopold Kupelwieser und die Kunst des österreichischen Spätromantik*. Wien 1970, s. 223–271.

¹⁹⁶ S největší pravděpodobností se jednalo o pokoj určený pro přijímání návštěv.

kláštera. Zachytila ho i kronika města Kroměříže. Rozpis programu z pohledů několika účastníků se zachoval ve fondu Arcibiskupství Olomouc. Následující text vycházel z porovnání těchto záznamů.¹⁹⁷

Císařovna matka doprovázena svým nejvyšším hofmistrem a dvěma dvorními dámami dorazila vlakem do Hulína již 10. září v půl jedné odpoledne. O půl hodiny později pokračovala v cestě do Kroměříže za přítomnosti zástupů lidí kolem celé cesty. Pozornost místních obyvatel vzbudil kromě samotné císařovny matky také slavnostní kočár tažený šestispřežením španělských běloušů.

Karolina Augusta i s doprovodem byla ubytována v arcibiskupském zámku. Během pobytu v Kroměříži se císařovna matka účastnila bohoslužeb, setkala se s představiteli města, prohlédla si kostely, zámek a zahrady. Samotná slavnost požehnání kláštera začala v kostele sv. Mořice. Odtud se za zpěvu litaní ke všem svatým odebral olomoucký arcibiskup, všecken klérus, přítomné významné osobnosti i samotné sestry v průvodu k Mlýnské bráně před arcibiskupským zámkem. Zde panstvo nasedlo do připravených kočárů, v nich absolvovali druhou půlku cesty ke klášteru, doprovázeni vojenským batalionem.

V klášteře arcibiskup nejprve požehnal schránku s památeční listinou. Ta byla podepsána slavnostními hosty. Schránka byla zazděna v zemi před dveřmi kaple. Práci provedl zednický mistr Ferdinand Rosa, který se podílel na stavbě domu.¹⁹⁸

¹⁹⁷ Jeden z daných programů se věnuje císařovně matce, další olomouckému arcibiskupovi (s prvními slovy všem zpěvů a modliteb i odkazy na příslušnou liturgickou knihu). Kuriózním příkladem byl program napsaný pro samotného autora. Popis kroměřížské kroniky zase více zmiňuje představitele města. Poukazuje též na dlouhou délku modliteb a jednotlivá umístění sedadel pro významné hosty. Srov. ZAO, pobočka Olomouc, Fond AO Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2672, sign. G Vinc 2, kart. 1060, *Zprávy o vincentkách v Kroměříži 1848–1950* (dále jen *Zprávy*) – Entwurf zu einem Program über die bei der Einweihung des Klosters und der der barmherzigen Schwestern zu Kreamsier stattfinden Kirchlichen Feyerlichkeiten. Ordnung; Tamtéž – Programm über die bei der Einweihung des Klosters und der Kirche der barmherzigen Schwestern zu Kreamsier stattfindenden Feierlichkeiten. Několik kopií programu pro jednotlivé významné účastníky; SOKA Kroměříž, *Denkbuch*, s. 209–217.

¹⁹⁸ O tomto dokumentu se zmínila pouze kronika města Kroměříže. Kaple prošla radikální přestavbou roku 1948. Během ní pak byla do podlahy v zadní části kaple vložena schránka, která byla znovuobjevena roku 2002 při poslední rekonstrukci kaple. Listina z roku 1948 se však nezmiňuje o původním

Následovalo žehnání klášterní fortny. Poté se přítomní odebrali do refektáře, kde již byl připraven oltář a za ním obraz sv. Vincence určený pro kapli kláštera. „Nachdem hier sehr viele und langen Gebete geschehen sind“¹⁹⁹ prošel arcibiskup všechny pokoje v prvním a druhém patře, také dvůr a požehnal je. Znovu se vrátil do refektáře a pronesl slavnostní kázání, v němž neopomenul zmínit významné dobrodince sester. Po předání budovy sestrám následovalo žehnání kaple. Během první mše svaté, kterou v ní odsloužil probošt Friedrich von Fürstenberg, zazněly poprvé varhany. Dlouhá slavnost vyvrcholila salvou vojáků, zpěvem *Te Deum* a udělením papežského požehnání olomouckým arcibiskupem.

Po tomto slavnostním obřadu se významní hosté odebrali v kočárech zpět na arcibiskupský zámek, kde pojedli. Císařovna matka si pak prohlédla opravený kostel sv. Mořice a následně zamířila do kláštera sester.

Podle některých popisů se měla Karolina Augusta odebrat do kláštera vincentek až další den. Kronika města Kroměříže však uvedla, že císařovna matka nevyužila naplánovaného odpočinku, ale místo toho poskytla audienci sestrám. Osobní zájem císařovny a její setkání se sestrami pak vyzvedly jejich význam v očích představitelů města. Podle slov kroniky kroměřížského kláštera císařovna matka vyjádřila svou nejvyšší spokojenost. Jak již bylo dříve zmíněno, předala památeční předměty a finanční dar pro nový filiální dům.²⁰⁰

Karolina Augusta se vrátila do Vídně v neděli 14. září. I její odjezd se konal za účasti představitelů města a tisícových zástupů obyvatel.

dokumentu. Daný dokument, zazděný v podlaze před dveřmi kaple, nebyl pravděpodobně nikdy objeven. Srov. SOKA Kroměříž, *Denkbuch*, s. 214; Soukromý archiv České provincie, *Kronika*.

¹⁹⁹ SOKA Kroměříž, *Denkbuch*, s. 214.

²⁰⁰ Srov. Soukromý archiv České provincie, *Memorabilie*; Tamtéž, *Stříbrná zednická lžíce*.

6. 1. První sestry

Nejlépe dochované prameny představují seznamy sester. Akta olomoucké konzistoře stejně jako kronika domu obsahují výčet jmen sester, datum a místo narození, a rok složení profese.²⁰¹ Více podrobností zaznamenaly dva seznamy sester zachované v archivu kongregace ve Vídni.²⁰² Kompletní přehled sester, čerpající ze zmiňovaných archiválií, byl zařazen do příloh. Tento seznam obsahuje veškeré významné a zachované informace o sestřích: civilní jméno, jméno a povolání rodičů, datum a místo narození, datum vstupu do kongregace, dobu působení v Kroměříži, funkce v tomto filiálním domě, datum úmrtí a případné další poznámky. Následný text, který vycházel z dané přílohy, poukázal na některé významné momenty.

Do Kroměříže na podzim roku 1845 dorazilo 15 sester. Jednalo se o zcela atypický počet. Ve světle zakládání mateřského domu ve Vídni,²⁰³ filiálního domu v Pačlavicích,²⁰⁴ nemocnice ve Steyeru,²⁰⁵ nemocnici v Riedu im Innkreis,²⁰⁶ kláštera v Satu Mare²⁰⁷ či jiných podobných případech,²⁰⁸ bylo množství sester poslaných

²⁰¹ Srov. ZAO, pobočka Olomouc, *Vincentky* – Dopisy superiora kongregace Maxmiliána Hureze Arcibiskupské konsistoři v Olomouci ze dnů 8. října 1842 a 29. září 1845; Soukromý archiv České provincie, *Memorabilie*.

²⁰² Soukromý archiv generalátu, *Hand Journal enthaltend: Die sämmtlichen leben den und verstorbenen Professen u. Novizinen* (dále jen *Hand Journal*). Seznam prvních sester, rukopis; Tamtéž, *Personal-Stand des Institutes der barmherzigen Schwestern vom Jahre 1832 bis 1880* (dále jen *Personal-Stand*). Seznam sester v letech 1832–1880, rukopis.

²⁰³ Roku 1832 přišly na vídeňské předměstí Gumpendorf čtyři sestry, dvě kandidátky, na které už čekaly na místě další čtyři kandidátky. Srov. SOUČKOVÁ, M.: *Původ*, s. 17.

²⁰⁴ Do Pačlavic dorazily roku 1842 čtyři sestry. Srov. ZAO, pobočka Olomouc, *Vincentky* – Dopis superiora kongregace Maxmiliána Hureze Arcibiskupské konsistoři v Olomouci ze dne 8. října 1842.

²⁰⁵ Nemocnici ve Steyeru dostalo na starost roku 1849 šest sester. Srov. Soukromý archiv generalátu, RENNHOFFER, Sr. H.: *c. d.*, s. 43.

²⁰⁶ O nemocnici v Ried im Innkreis se roku 1855 staraly čtyři sestry. Srov. tamtéž, s. 54; HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 408.

²⁰⁷ Do Satu Mare, které se následně osamostatnilo, bylo posláno roku 1842 sedm sester a tři kandidátky. Jednalo se o významné založení, což potvrzovala přítomnost sr. Xaveria Straßer, jedné z prvních sester ve Vídni a bývalé generální představené. Srov. tamtéž, s. 125–129.

²⁰⁸ Nejčastěji byly k novým založením přiděleny dvě až tři sestry, pro rozsáhlejší činnosti někdy až pět či šest sester. Další příklady byly popsány v podkapitolách 4. 2. Rozvoj dalších kongregací a 4. 3. Filiální domy Milosrdných sester.

do Kroměříže neuvěřitelně vysoké. Během prvních pěti let zůstávalo v domě průměrně 14 sester ročně.²⁰⁹

První představenou kroměřížského domu se stala sr. Vincentia²¹⁰ Rimmel, dcera sedláka Johanna Rimla z Pitzthal v Tyrolsku.²¹¹ Nezáleželo tedy na dřívějším postavení ve společnosti, vždyť její „podřízená“ byla sr. Cäcilia, hraběnka Gilleis. Pro zastávání úřadu představené domu byl samozřejmě vyžadován určitý věk a jistá doba od profese, nebývalo automatické, aby se starší sestra stala představenou. Sr. Nepomucena byla totiž profesně starší.

Během prvních pěti let se v Kroměříži vystříдалo 34 sester. Největší změnu přinesl rok 1950, kdy ze šestnácti sester působilo sedm z nich v Kroměříži poprvé.²¹² Staly se pomocnicemi zkušenějších sester v nemocnici a ve škole.

Z prvních 15 sester zůstaly roku 1850 pouze tři: sr. Vincentia jako představená, učitelka sr. Bernardina a sr. Johanna v pozici Krankensaalmeisterin.²¹³ Sestra Prokopia působila v Kroměříži v letech 1845–1847, znovu se vrátila roku 1849 a dostala na starost domácí práce v klášteře. Sr. Alphonsa zase chyběla v roce 1847, aby se následně roku 1848 ujala funkce sakristiánky. V roce 1850 se měla stát Krankensaalmeisterin.

V Kroměříži působily sestry žijící zasvěceným životem různě dlouhou dobu. Sr. Nepomucena Hamsa, pocházející z Plánice v Čechách, vstoupila do kongregace

²⁰⁹ Roku 1845 přišlo do Kroměříže 15 sester. Jejich celkový počet se každoročně o jednu zmenšoval až do roku 1848. Tehdy zde pracovalo pouze 12 sester. Roku 1849 a 1850 se velikost společenství vždy rozrostla o dvě sestry. V rámci tohoto souhrnného počtu se však sestry ještě jednotlivě střídaly. Viz následný text.

²¹⁰ Jméno sr. Vincenzie se vyskytovalo v několika podobách. Kroměřížská kronika ji zmiňuje jako Vincenzii, Franz Hlawati jako Vinzenzii. Podobně v případě jména sr. Cäcilie (verze Cäzilia či Cecilia). Text se přidržel verzí udávaných nejstaršími prameny. Srov. Soukromý archiv generalátu, *Hand Journal*; Tamtéž, *Personal-Stand*; Soukromý archiv České provincie, *Memorabilie*; HLAWATI, F.: c. d., s. 120–122.

²¹¹ Podle Hlawatiho byla velice uznávána i místní samosprávou. Srov. HLAWATI, F.: c. d., s. 394.

²¹² Roku 1849 přišlo do Kroměříže šest nových sester. Dvě z nich ale zde během roku zemřely.

²¹³ Jednalo se o zdravotní sestru, která zodpovídala za daný sál. Obdobná funkce se v současnosti nazývá staniční sestra.

28. června 1832, tedy velmi krátce po jejím založení. Řeholní sliby složila 18. února 1836 při první slavnosti profese. V kroměřížském domě působila jako Krankensaalmeisterin do roku 1849.

Sliby složily již před delší dobou sestry Vincentia či Cäcilia. Často však byly do Kroměříže poslány i sestry, které měly po profesi teprve rok, nebo i méně. V roce 1845, tedy v době otevření domu to byly sr. Prokopia, sr. Albertina a sr. Alphonsa. Ani další spolusestry nebyly profesně příliš starší. Sr. Justina měla rok od profese, sr. Johanna a Bernardina pouze dva roky.

Zajímavé jsou i jednotlivé osudy sester. Otec sr. Calasantie, Václav Navrátil, byl podle zápisu pravděpodobně voják české národnosti, její matka zase Francouzka. Virginie se narodila ve francouzském Lyonu. V době vstupu do společenství si musela požádat o změnu občanství. Vojákem byl také otec sr. Justiny.

Otec sr. Bernardy, Franz Javurek, pocházel z bohatší vrstvy. Rodina tedy umožnila dceři vystudovat. Amalia Javurek vstoupila do kláštera již jako vystudovaná lékárnice.

I přesto, že zde byla přítomna sr. Bernarda, na místo lékárnice byla poslána sr. Cäcilia. Sestra Cäcilia, vlastním jménem Octavia, hraběnka Gilleis, byla dcerou hraběte Josefa Calasans von Gilleis a Leopoldine, rozené hraběnky von Attems. Roku 1842 se stala první představenou filiálního domu v Linzi. V letech 1845–1848 už působila v Kroměříži.

Přítomnost šlechticů mezi vincentkami nebyla nijak zvláštní. Již první představená Dcer křesťanské lásky, sv. Luisa de Marillac pocházela ze šlechtického rodu. Podobně i dvě ze čtyř prvních sester, které přišly ze Zamsu do Vídně, byly šlechtičny.²¹⁴ V Kroměříži tak pracovaly vedle sebe sr. Cäcilia, hraběnka z Gilleis,

²¹⁴ Podle Elišky Krátké zase šlechtičny vstupovat do kongregací ze společenských důvodů nemohly. Srov. SOUČKOVÁ, M.: *Původ*, s. 17; KRÁTKÁ, E.: *c. d.*, s. 25–26.

stejně jako sr. Johanna, dcera panského sluhy. Všechny členky společenství si byly rovné a žily stejným způsobem života. Stanovy společenství mezi nimi nedělaly rozdíl. Jedinou výjimkou bylo, že ty, které byly gramotné, mohly v dané době psát dopisy.²¹⁵

Sr. Hedwig, Josefína Klause, přišla do Kroměříže ve svých 28 letech. Tato dcera městského krejčího Georga Klause a Theckly rozené Lander pocházela z Tarnowskie Góry v pruském Slezku. Po vstupu (23. dubna 1841) a po složení profese (14. října 1843) působila v letech 1845–1847 jako Krankensaalmeisterin právě v kroměřížském domě. Roku 1848 se na tři měsíce stala představenou v nemocnici ve čtvrtém vídeňském okrese na Favoritenstraße, když 18. března byla zvolena spolusestrami generální představenou. V tomto úřadu setrvala až do 20. května 1854. Následně se vrátila zpět na Moravu, aby do roku 1857 převzala vedení kláštera v Pačlavicích. Zemřela ve vídeňském mateřinci 15. prosince 1857.²¹⁶

Pozoruhodný životní příběh měla i sr. Wendeline, Johanna Charlotte Luise Langer. Její otec Johan Georg Langer, výrobce a prodejce alkoholu v Lewin Brzeski v Pruském Slezsku, byl totiž evangelíkem. Jeho dcera konvertovala ke katolické víře, a 15. června 1841 vstoupila k vincentkám. Během svého noviciátu musela též zažádat o rakouské státní občanství. V Kroměříži působila pouze v prvním roce. Další informace o sr. Wendelině zmiňuje kronika vídeňského mateřince. Některé z myšlenek revoluce roku 1848 pronikly i k vincentkám. Aby nastolili klid ve společenství, představení nakonec rozhodli o propuštění tří sester, mezi nimi i sr. Wendeliny. Johanna Langer tedy 19. května 1848²¹⁷ opustila kongregaci.

²¹⁵ Srov. Soukromý archiv generalátu, *Regel*, s. 30.

²¹⁶ Srov. Soukromý archiv České provincie, ČERNUŠÁK, T. – JARKA, J. – KOPECKÁ, V.: *c. d.*, s. 14; HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 212–213.

²¹⁷ Toto datum pochází z kroniky vídeňského mateřského domu. Jiný z pramenů uvádí až 20. května. Srov. Soukromý archiv generalátu, RENNHOFFER, Sr. H.: *c. d.*, s. 41; Tamtéž, *Hand Journal*.

Zvláštní pozornost věnovaly zápisy také úmrtí sester. Velké procentuální zastoupení mezi zemřelými měly především mladé sestry.²¹⁸ Smrt brzy postihla i kroměřížskou komunitu. 21. dubna 1849 zemřela v Kroměříži první sestra, sedmadvacetiletá sr. Katharina Neubauer. Přesně o čtyři měsíce později, 21. srpna 1849, ji následovala dvacetiosmiletá sr. Walburga Waitzinger, která teprve 20. července 1848 složila sliby. Také první kroměřížská představená zemřela předčasně, ve věku 39 let.

Již zmiňovaná sr. Nepomucena zemřela 30. června 1878 ve věku 77 let a to pro sestry z neobvyklého důvodu – stáří. Podobně sr. Cäcilia se dožila výjimečného věku, 83 let. Sr. Alphonsa Döschel, která působila v Kroměříži několikrát a v různých funkcích, zemřela ve Steiru 11. května 1884 v osm hodin večer. Sr. Albertina, žijící v Kroměříži v letech 1845–1846 a 1866–1873, zase zemřela přímo v Kroměříži dne 28. března 1873 v půl čtvrté ráno.

6. 2. Všední život vincentky

Pro rekonstrukci života sester bylo nutno vycházet z tehdy platných stanov institutu. Významné prameny k poznání specifické situace kroměřížského filiálního domu byly sestrami již dávno zničeny. Jednalo se především o hlášení představených jednotlivých klášterů generálnímu vedení, které měly zasílat minimálně dvakrát či třikrát ročně. Informovat generální vedení směla i každá ze sester.²¹⁹ Žádné zápisy včetně z první generální vizitace v Kroměříži, uskutečněné 11. června 1847, již neexistují.²²⁰

²¹⁸ Franz Hlawati uvedl procentuální zastoupení sester do tří let po profesy mezi celkovým počtem zemřelých. Mezi roky 1852–1856 se jednalo o 33–80 %. Srov. HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 136–137.

²¹⁹ Tyto jejich dopisy i odpovědi na ně nesměly představené jednotlivých domů číst.

²²⁰ Srov. Soukromý archiv generalátu, *Regel*, s. 14–15; Soukromý archiv České provincie, *Memorabilie*.

Kompletní znění denního režimu ze stanov společenství bylo zařazeno z důvodu velkého rozsahu do příloh. V této části práce byly rozebrány jen zajímavé a významné pasáže.

Život řeholních sester byl tradičně protkáán modlitbou a prací. Sestry měly žít zcela duchovním životem i při rozličné činnosti mimo klášter. Proto se měly modlit předepsanou modlitbu ve tři hodiny odpoledne bez ohledu na to, kde se zrovna nacházely. Sestry se měly vystříhat i zbytečné společnosti mužů. Během času určeného k odpočinku se pak měly vyvarovat dětinského chování, nevhodných rozhovorů, zakázaných her a všeho, co bylo považováno za přečin vůči slušnému chování.²²¹

Z pohledu dnešní doby se může zdát, že chování sester bylo zbaveno vši přirozenosti. Jednalo se ale o běžný způsob pro všechny řády. Vídeňské vincentky se však podle konstitucí měly k dětem chovat laskavě a srdečně.²²²

Již od čtvrté hodiny ráno, začátku dne, bylo dopodrobna rozebráno pořadí jednotlivých činností. Text naznačuje, že sestry, jak bylo obvyklé, spaly ve společné ložnici, v níž jednotlivá lůžka byla oddělena závěsy.

Po nespočetných modlitbách a mši svaté přišla řada též na snídani. Sestry používaly prosté cínové nádoby. Pro významnější hosty, kteří navštěvovali jejich klášter, mívaly k dispozici zdobené porcelánové servisy.²²³

Stanovy měly zaručovat rovnost mezi sestrami. Každá ze sester vykonávala během noviciátu nejrůznější práce. Dalšího vzdělávání a formace se sestrám dostávalo i skrze tzv. konference. Stanovy společenství mezi sestrami nedělaly rozdíl. Velká úcta

²²¹ Srov. Soukromý archiv generalátu, *Regel*, s. 8–13.

²²² Ustanovení Tridentského koncilu kladla důraz na přesná a přísná pravidla v souladu s barokní spiritualitou a tzv. protireformací. Srov. tamtéž, s. 36–38; WATERWORTH, J.: *c. d.*; JAKŠIČOVÁ, D.: *c. d.*, s. 168–170.

²²³ Zachováno pouze o něco mladší nádobí sester. Srov. Soukromý archiv generalátu, *Zinneschirr der ersten Barmherzigen Schwestern*. Cínové nádoby od firmy Zimm & Pauer. Miska s úchyty, výška 5 cm, průměr 16 cm (s úchyty 23 cm). Na spodní straně dna vyražená značka: „ZIMM & PAUER, WIEN, FEINZINN“. Talíř o průměru 23 cm. Na spodní straně dna vyražená značka: „ZIMM & PAUER, WIEN, FEINZINN“. Datováno mezi roky 1867–1929; Tamtéž, *Geschirr*.

byla prokazována generální představené.²²⁴ Pouze starší sestry měly nárok na „eine besondere Sorge“.²²⁵ Sestra po slibech nesměla být propuštěna kvůli onemocnění nebo postižení, ale pouze z důvodu závažného porušení stanov.²²⁶

6. 3. Postoj města

Pro samotné založení kláštera město nevyvinulo žádnou snahu. Obdobný postoj městské rady lze nalézt i o dvacet let dříve po vyhoření kostela sv. Mořice. Žádosti probošta a arcibiskupa, aby se i město jak bylo všude zvykem připojilo k pokrytí výloh na opravy, se správa města bránila.²²⁷

O postoji města informují především zápisy v městské kronice. Nejdelší zápis o Milosrdných sestrách představuje sedm stran popisu „Weihe des Klosters der grauen Schwestern“.²²⁸ V něm se hlavní pozornost samozřejmě soustředila na pobyt císařovny matky v Kroměříži. Další důraz byl kladen na přítomnost městských radních i na usazení nejvýznamnějších hostů během slavnosti požehnání domu. Pozornost města na sebe sestry upoutaly především díky udělení osobní audience císařovny matky.

²²⁴ Tuto úctu nezaznamenaly písemné prameny, ale lze ji rozeznat na základě pozdějších hmotných pramenů. Srov. Soukromý archiv generalátu, *Kaffeehäferl der Generaloberin*. Hrníček tzv. „Häferl“ bílý s černým nápisem: „Ehrw. Mutter“ se zlatě ozdobeným krajem a zlatou bordurou, výška 10 cm, průměr 9 cm. Na vnější straně dna zeleně otištěna značka – koruna, pod nimi postupně napsáno: „TK“, „Thun“ a „Czechoslovakia“. Poklička na hrníček bílý se zlacenými okraji a zlatou bordurou, bez značení. Datováno mezi lety 1918–1945. Z tzv. duchovních kytic např. tamtéž, *Geistlicher Blumenstrauß zum Namenstag für die Generaloberin*. Ručně vyráběné a malované přání Milosrdnými sestrami k svátku generální představené kongregace, v němž byly poznamenány všechny „duchovní dary“ sester pro generální představenou (modlitby, oběti aj.). Na přední straně obraz nemocnice Milosrdných sester sv. Vincence de Paul v Linzi s katedrálou Neposkvrněného Početí Panny Marie, nalevo od tohoto hlavního obrázku je namalována Matka Boží a napravo sv. Vincenc de Paul. Uvnitř sepsány jednotlivé „duchovní dary“ sester. Výška 32 cm, šířka 22 cm. Věnováno generální představené sr. Heleně Ruprechtsberger ke svátku 18. srpna 1939.

²²⁵ Tamtéž, *Regel*, s. 16.

²²⁶ Srov. tamtéž, *Regel*, s. 33–34.

²²⁷ Srov. PEŘINKA, F. V.: *Vlastivěda moravská*, s. 21.

²²⁸ SOKA Kroměříž, *Denkbuch*, s. 212. K označení „grauen Schwestern“: Jednalo se samozřejmě o vídeňské vincentky. Literatura se rozchází v pohledu toho, odkud toto označení pocházelo. Podle některých se jednalo o jméno používané pro Dcery křesťanské lásky nebo naopak pro Sestry sv. Pavla. S jistotou lze tvrdit, že tento název byl pro vídeňské vincentky pouze převzat, neboť jejich řeholní šaty nebyly šedé, ale černé. Srov. SOUČKOVÁ, M.: *Původ*, s. 5–34.

Z pohledu radních byla zřizovatelkou kroměřížského domu císařovna matka Karolina Augusta.²²⁹

Ve srovnání s jiným případem byl postoj Kroměříže k sestřám dosti tolerantní. Místní radní se nedokázali shodnout, zdali podpoří příchod vincentek do Chebu. Někteří poukazovali na nutné hmotné zajištění sester na úkor pacientů. Vídeňský arcibiskup nakonec jednání o otevření filiálního domu v Chebu ukončil.²³⁰

Původně neutrální postoj Kroměříže k sestřám se však změnil. Již o osm let později, při úmrtí Maxmiliána Sommerau–Beckha, bylo ze všech arcibiskupových zásluh pro město nejvíce vyzdvihnuto darování pozemku Milosrdným sestřám.²³¹

Tomu snad napomohla skutečnost, že klášterní nemocnice žila z darů, na rozdíl od městské nemocnice, která posílala své účty přímo radnici.²³² Přesto si nelze představit, že sestry nežádaly o příspěvky na výdaje. Představená domu posílala ročně žádost o zaplacení pohřbu nemajetných zemřelých pacientů. O předběžné pokrytí finančních nákladů žádaly sestry roku 1866, když souhlasily s tím, že převezmou některé pacienty z městské nemocnice. Peníze od města totiž přicházely normálně se značným zpožděním.²³³

O určité vstřícnosti města vůči sestřám svědčil dar 200 Fl. CM ze dne 30. května 1854. Na základě výborné zdravotnické činnosti sester radní usoudili, že provoz městské nemocnice by byl dále zbytečný. Dne 31. října 1890 pak přímo město uzavřelo

²²⁹ Srov. SOKA Kroměříž, *Denkbuch*, s. 215.

²³⁰ Srov. HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 123–124.

²³¹ Srov. KOUŘIL, K.: *c. d.*, s. 21, 58.

²³² Například za rok 1835 činily výdaje nemocnice 11 528 Fl. CM. Srov. SOKA Kroměříž, *Ošetřování – Protokol 20t Februar 1836*.

²³³ Sestry převzaly sedm vojáků a také další nemocné cholerou. Celkem tedy 14 žen, 14 mužů a ještě sedm vojáků z jiné nemocnice. Zpoždění v platbách představovalo půl roku. Srov. SOKA Kroměříž, *Nemocnice Milosrdných sester – Erklärung*. Dopis vedení nemocnice Milosrdných sester sv. Vincence de Paul (představené domu, Spiritual–Direktor a nemocničního lékaře) magistrátu města Kroměříže ze dne 7. srpna 1866; HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 409.

smlouvu se šesti sestrami z filiálního domu na Malém Vale. Ty se od té doby staraly o chod domu s 30 dětmi a dalšími obyvateli.²³⁴

6. 4. Financování díla

Podobně jako další dobročinné kongregace i Milosrdné sestry pečovaly o chudé zcela zdarma. Náklady nutné pro fungování jejich zařízení i jejich životní potřeby uhrazovaly skrze dary nespočetných dobrodinců. Jednalo se buď o jednorázová darování určité částky, nebo o tzv. *Krankenbett Stiftung*.²³⁵

Mezi dobrodince na prvním místě patřili příslušníci habsburského rodu.²³⁶ Jejich finanční příspěvky mnohonásobně převyšovaly dary ostatních jednotlivců či celých farností. Mezi dárci nalezneme budoucí členky institutu i kněze, kteří přišli do kontaktu se sestrami.²³⁷ Sestry byly podporovány i místními vyššími kruhy.²³⁸ Dalších hmotných či peněžních darů se vincentkám dostávalo prostřednictvím závětí.²³⁹ V některých případech pak kongregace využila již vzniklé nadace.²⁴⁰ Nemocnici Milosrdných sester

²³⁴ Srov. HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 495.

²³⁵ V tomto případě se dárci na základě smlouvy zavázal platit určitou částku minimálně po dobu jednoho roku na konkrétní lůžko v nemocnici. Částka ve čtyřicátých letech 19. století na 3 000 Fl. CM za jeden rok. Srov. Soukromý archiv generalátu, *Krankenbett Stiftungen für das Institut de barmherzigen Schwestern*. Manuskript obsahující kopie smluv *Krankenbett Stiftungen*.

²³⁶ V archivu generálu zůstaly zachovány výroční zprávy kongregace, ve kterých institut uveřejňoval jména svých dárců a vynaložené výdaje. Část jednoho z nich ukazující největší dárci byla zařazena do příloh. Srov. Soukromý archiv generalátu, *Rechnungs Ausweis des Instituit der barmherzig Schwestern 1840–45* (dále jen *Rechnungs Ausweis 1840–45*). Výroční zprávy o dárcích, hospodaření a činnosti Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul za roky 1839–1844 vydávané vždy po uplynutí daného roku, výtisky výročních zpráv pro jednotlivé roky svázané do jednoho knižního svazku; Tamtéž, *Rechnungs Ausweis 1846–1850*.

²³⁷ Na příklad tři z kandidátek věnovaly svůj majetek ve prospěch filiálního domu kongregace v Linzi. Podobně i superior Anton Horny daroval sestram svůj rodný dům a zaplatil jeho potřebnou přestavbu. Srov. HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 104–108, 237–238; FOLTÝN, D. a kol.: *c. d.*, s. 656; MRÁZOVÁ, K.: *Kongregace*, s. 29.

²³⁸ Do Frýdku je pozvala slečna Julie Janická, dcera majitele továrny. Ve Svitavách došlo ke kombinaci dvou zmíněných způsobů (pozvání od místního faráře nebo z významných místních kruhů). Sestry přišly na základě žádosti a podpory P. Thomase Christa, kanovníka u katedrály sv. Štěpána ve Vídni a svitavského rodáka, a také místní významné rodiny Kreislů. Srov. FOLTÝN, D. a kol.: *c. d.*, s. 289, 658.

²³⁹ Srov. SOKA Kroměříž, Fond B–A 1 Archiv města Kroměříže, inv. č. 2081 F, *Spisy o nemocných a chudých* (dále jen *Spisy*).

²⁴⁰ Např. ve Strážnici odkaz hraběnky Oktávie Magnisové. Potřeby kláštera však brzy jeho výši značně přesáhly. Srov. FOLTÝN, D. a kol.: *c. d.*, s. 656.

v Kroměříži byl určen například i výnos z plesu konaný k počtě svatby císaře Františka Josefa I.²⁴¹

Někdy docházelo ke sporům s původními iniciátory založení. To se stalo Milosrdným sestrám sv. Karla Boromejského i frýdeckému filiálnímu domu vincentek.

Těžkosti vyvěrající ze špatných vztahů ovlivňovaly též život prvních sester v Ried im Innkreis. Na rozdíl od bohaté podpory, které se dostalo kroměřížskému filiálnímu domu, sestry cestující do nového působiště v Riedu byly vybaveny pouze 50 Fl. CM. Na provoz riedské nemocnice přispívalo město. Tyto peníze byly propláceny s velkým zpožděním. Potřeby sester měla zajišťovat jedna z místních žen. Změnu situace přinesla až smrt jedné ze sester roku 1880. Sr. Kunikunde pečovala o dva nemocné se skvrnitým tyfem. Ti se díky její péči uzdravili, ona sama se však nakazila a zemřela. Tento skutek, velice oceněný místním obyvatelstvem, dokázal významným kruhům města, že sestry nežily v přílišném blahobytu. Vincentky byly opravdu odkázány na dary dobrodinců.²⁴²

Největší význam pro kroměřížský filiální dům mělo samozřejmě pačlavické panství. Náklady na stavbu finančně dost vyčerpaly celý institut, zatížený pohledávkami z dalších domů. Dar císařovny matky i podpora olomouckého arcibiskupa tedy výrazně pomohly novému klášteru. Velmi důležitá byla i trvalá pomoc ve formě platu pro místního Spiritual–Direktor.²⁴³

S rozvojem kongregace ubývalo podobných excesů. Vídeňské vincentky si získaly dobrou pověst, která vedla k důvěře nových dárců. Postupem času bylo také častěji přistupováno ke koupi pozemků a stavbám nových budov. Téměř vždy se ale jednalo

²⁴¹ Srov. KOUŘIL, K.: *c. d.*, s. 87.

²⁴² Srov. HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 408–411; KRÁTKÁ, E.: *c. d.*, s. 27–28.

²⁴³ Srov. Soukromý archiv generalátu, *Rechnungs Ausweis 1840–45*; SOKA Kroměříž, *Nemocnice Milosrdných sester* – Kopie dopisu superiora kongregace Maxmiliána Hureze pro „Eur Majestat“ ze dne 15. června 1841; Soukromý archiv generalátu, *Rechnungs Ausweis 1846–1850*; ZAO, pobočka Olomouc, *Vincentky* – Dopis olomouckého arcibiskupa Maxmiliána Sommerau–Beckha Arcibiskupské konsistoři v Olomouci ze dne 26. února 1850.

o rozšíření činnosti v místech, kde sestry již působily. Dobrovolné dary tak až do konce první světové války tvořily základní zdroj příjmů kongregace.²⁴⁴

²⁴⁴ Srov. FOLTÝN, D. a kol.: *c. d.*, s. 289, 659.

7. Význam působení sester v regionu

Do současnosti se nezachovaly přímé archiválie o působení sester během prvních pěti let činnosti v Kroměříži.²⁴⁵ Na základě pozdějších zpráv lze přesto částečně vykreslit, jak sestry ovlivnily daný region.

7. 1. Nemocnice

Sestry otevřely svou nemocnici 12. října 1845.²⁴⁶ Od úplného začátku zde působil Dr. Josef Schweitzer. Ten byl později císařem Františkem Josefem I. za svou činnost vyznamenán. Jestli v nemocnici pracovali další civilní zaměstnanci, prameny neuvádí.²⁴⁷ Již od počátku byla v této nemocnici stejně jako v dalších nemocnicích Milosrdných sester používána homeopatie.²⁴⁸

Počet lůžek v prvních letech bohužel nestál nikomu za zmínku. Teprve v roce 1865 uvedla kronika vídeňského domu, že v kroměřížské nemocnici se nacházelo 36 lůžek. Toto číslo lze pravděpodobně předpokládat i v prvních letech.²⁴⁹ Nepovšimnuto zůstalo i rozdělení domu či jeho vybavení. Velké nemocniční sály (jeden pro muže a jeden pro ženy) měly být vytápěny z chodby kachlovými kamny. V domě byla umístěna též i lékárna.²⁵⁰

²⁴⁵ Roční statistika měla být podle kroniky pečlivě vedena a vydávána. Srov. Soukromý archiv České provincie, *Memorabilie*.

²⁴⁶ Kronika domu uvedla, že na ten den připadal svátek olomouckého arcibiskupa Sommerau–Beckha.

²⁴⁷ Srov. Soukromý archiv České provincie, *Memorabilie*; HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 155; KOUŘIL, K.: *c. d.*, s. 123.

²⁴⁸ Homeopatii rozšířil do kongregace Dr. Johann Emanuel Veith. Tato metoda byla používána ve všech nemocnicích Milosrdných sester z Vídně. HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 148–150.

²⁴⁹ Například nemocnice vincentek v Leopoldstad začala roku 1839 s 24 lůžky, roku 1849 však byl jejich počet navýšen na 56. Stejný počet lůžek, tedy 24, se nacházel ve vídeňské nemocnici sester v roce 1832. Srov. HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 366–367; MICHELITSCH, sr. J. – FISCHER, sr. O. – RAMMER, sr. K. L.: *c. d.*, s. 52.

²⁵⁰ Srov. FOLTÝN, D. a kol.: *c. d.*, s. 393.

První pacientkou nemocnice se stala Lucie Ledvina, narozená 8. prosince 1827 v Pornici. Tato dívka totiž vstoupila 2. října 1846 do kongregace a už jako sr. Methodia složila 3. prosince 1849 sliby.²⁵¹

Nemocnice se věnovala ošetřování chudých pacientů, bez rozdílů jejich náboženství či konfese. V kroměřížském archivu se také nacházejí vysvědčení chudoby, kterými jednotlivci dokládali právo na ošetření v nemocnici. Článek z roku 1927 potvrzuje, že vincentky o pacienty nejen pečovaly, ale snažily se je i materiálně podpořit v dalším životě. Zdali to platilo i v prvních letech činnosti, nelze tvrdit. Samozřejmostí pro sestry bylo zajištění pohřbu nemajetným, který příslušná obec či město proplácelo.²⁵²

Sestry od počátku vedly statistiky o nemocných, ty však již byly zničeny.²⁵³ Franz Hlawati uvedl ve svém díle úmrtnost pacientů z prvních let: v roce 1847 7 % a roku 1848 8 %.²⁵⁴ Kronika mateřského domu ve Vídni zaznamenala zase vypuknutí epidemie cholery v Kroměříži v roce 1849.²⁵⁵

Důležitost nemocnice se projevila při stavbě budovy Arcibiskupského gymnázia sousedícího přímo s klášteřem vincentek. Během stavby kaple se 8. června 1857 kolem půl deváté zřítilo lešení. S ním spadlo i 19 dělníků (zedníků a jejich pomocníků) spolu s 2 000 až 3 000 cihlami. Pád způsobil samozřejmě u mnohých zlomeniny

²⁵¹ Roku 1850 se vrátila do Kroměříže jako řeholní sestra. Působila zde šest let. Srov. Soukromý archiv České provincie, *Memorable*; Soukromý archiv generalátu, *Hand Journal*; Tamtéž, *Personal–Stand*.

²⁵² Srov. SOKA Kroměříž, *Nemocnice Milosrdných sester*; *Z nemocnice Milosrdných sester v Kroměříži* (dále jen *Z nemocnice*). Pozorovatel. Politický list Československé strany lidové kraje hanáckého, č. 3, 13. 1. 1927, s. 4.

²⁵³ Vydávání dokumentů zmiňuje jedna z listin zachovalých ve Státním okresním archivu Kroměříž. Jednalo se o praxi provozovanou i vídeňskou nemocnicí Milosrdných sester. Zde bývaly podrobně rozepsány všechny příjmy (tedy převážně jména dárců s jednotlivými částkami) a výdaje. Výtisky obsahovaly i precizní seznamy pacientů: podle náboženského vyznání, pohlaví, národnosti a nemoci. Srov. Soukromý archiv generalátu, Soukromý archiv generalátu, *Rechnungs Ausweis 1840–45*; Tamtéž, *Rechnungs Ausweis 1846–1850*; SOKA Kroměříž, *Nemocnice Milosrdných sester – Kranken Anstalt zugleich Lehranstalt weilicher Jugend*. Gestiftet von der Fran Ernestine Herzogin von Arenberg im Jahre 1841 und geleitet von den barmherzigen Schwestern. Dokument ze dne 22. března 1849.

²⁵⁴ Srov. NEUMANN, Wenzel August – EDLER VON MEYER, Eduard: *Erinnerung an Kremsier*. Kremsier 1849, s. 11; HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 155.

²⁵⁵ Srov. Soukromý archiv generalátu, RENNHOFFER, Sr. H.: *c. d.*, s. 43.

končetin a otřesy mozků. Tři z dělníků jejich zranění ohrožovala na životě. Byli tedy dopraveni do nemocnice Milosrdných sester. I když jejich zdravotní stav byl vážný, nakonec se uzdravili.²⁵⁶

Během válek sestry do své nemocnice přijímaly i zraněné vojáky. Roku 1866 takto na základě dohody přijaly sedm vojáků a další pacienty s cholerou z městské nemocnice.²⁵⁷

Statistiku ošetřených pacientů zachytily roku 1887 *Kroměřížské noviny*.²⁵⁸ V letech 1877–1886 bylo v nemocnici ošetřeno 3 768 pacientů,²⁵⁹ z toho 2 316 mužů a 1 452 žen. Mortalita v daném období činila 11,5 %. Sestry se věnovaly ošetřování rozličných nemocí a zranění: od vředů na nohou přes vnitřní onemocnění, od tuberkulózy až po oční neduhy. Výjimkou nebyly ani operace. V daném desetiletí se vyskytl v nemocnici sester i jeden simulant.²⁶⁰

Další statistika o pacientech nemocnice by se měla nacházet v *Pozorovateli* z roku 1914. Jediný exemplář těchto novin byl v době vypracování této práce již ztracen. Roku 1926 lze zaznamenat veliký nárůst ošetřených pacientů, protože došlo k rozšíření domu. I zde znovu převažovali muži.²⁶¹

Už od roku 1845 se sestry věnovaly také domácí péči o nemocné. Pro vincentky bylo charakteristické, že se tato jejich péče neomezila pouze na ženy, ale byli do ní (atypicky pro danou dobu) zahrnuti i muži. Pro ošetřování mužů mimo vlastní

²⁵⁶ Srov. *Výroční zpráva*, s. 8–13.

²⁵⁷ Celkem sestry přejaly 14 žen, 14 mužů a ještě sedm vojáků z jiné nemocnice. Srov. SOKA Kroměříž, *Nemocnice Milosrdných sester – Erklärung*. Dopis vedení nemocnice Milosrdných sester sv. Vincence de Paul (představené domu, Spiritual–Direktor a nemocničního lékaře) magistrátu města Kroměříže ze dne 7. srpna 1866; KOUŘIL, K.: *c. d.*, s. 107–108.

²⁵⁸ Celý text s výčtem jednotlivých nemocí s jejich zastoupením byl zařazen do příloh.

²⁵⁹ Přímou v roce 1886 to mělo být 308 pacientů.

²⁶⁰ Srov. *Správa*.

²⁶¹ Jednalo se o 903 nemocných (tj. 584 mužů a 319 žen), což představovalo největší počet pacientů v tehdejší historii nemocnice. Srov. *Z nemocnice*.

nemocnici byly posílány pouze sestry, které měly minimálně třicet let, tři roky po profesi a dostaly k tomu svolení generální představené a superiora.²⁶²

Pomoc, kterou nemocnice vincentek poskytovala místním obyvatelům, vedla ke změně názoru ohledně potřebnosti městské nemocnice. Na základě rozhodnutí městských radních byl již zakoupený dům pro tento účel znovu prodán. Výtěžek z prodeje pak město přidalo k dříve vzniklému fondu pro nemocné.²⁶³

7. 2. Škola ručních prací

Většina prací zachycujících činnost Milosrdných sester v Kroměříži se zaměřila pouze na jimi zřízenou nemocnici. Výjimečně některá z nich zmínila jejich působení v oblasti výchovy a vzdělávání jako podružnou aktivitu. Dochované archiválie však zobrazují zcela jiný pohled. Pro vedení řádu, stejně jako pro zřizovatele, byla tato stránka činnosti stejně významná jako pomoc chudým nemocným.

Takzvaná Privat-Indussrichschule²⁶⁴ byla zřízena císařem Ferdinandem I. již roku 1845 (tedy společně s nemocnicí). Tato dívčí škola měla v rámci pozemku k dispozici též vlastní zahradu.

Vyučování ve škole probíhalo na základě jejího rozdělení do tří oddělení. První třídu tvořily děvčata ve věku od čtyř do šesti let. Zde měly být vychovávány a připravovány na školní docházku. Děti též dostávaly práci přiměřenou jejich schopnostem. Později toto oddělení bylo označeno za první mateřskou školu v Kroměříži.²⁶⁵ Do druhé třídy chodily dívky, které navštěvovaly veřejnou školu.

²⁶² Srov. Soukromý archiv generalátu, *Regel*, s. 33–34.

²⁶³ Srov. KOUŘIL, K.: *c. d.*, s. 79–80.

²⁶⁴ Jednalo se o jednu školu, která je (na základě svého zaměření) v literatuře rozdělována na dvě zařízení: mateřskou školu a školu ručních prací.

²⁶⁵ František Václav Peřinka zmiňuje, že sestry vedly od roku 1877 školku ve městě, a to českou. Podle Mileny Vykydalové se jednalo o jakousi opatrovnu, kterou lidé nazývali školkou. Rodiče počítali s hmotným zabezpečením svých dětí. Ty nejchudší zde dostávaly jídlo i oblečení. Srov. PEŘINKA, F. V.:

Poslední, třetí oddělení, bylo tvořeno dívkami, které již škoře odrostly. Sestry je učily mimo jiné především nejrůznějšími ručními pracemi. Po absolvování školy obdržely Entesachtenen.²⁶⁶

Nejstarší informace o žákyních školy pocházejí až ze sedmdesátých let 19. století. Počet žákyň jednotlivých oddělení se nejčastěji pohyboval mezi 60 až 80. Soupis z roku 1878 pro školní inspektorát udává tato čísla: 130 v prvním oddělení (dvě učitelky), 94 v druhém oddělení (dvě učitelky), 68 v třetím oddělení (jedna učitelka). Školu navštěvovaly především děti z Kroměříže, ale byly zde zastoupeny i některé okolní vesnice: Miňůvky, Lutopecny, Jarohňovice, Rataje, Trávníky či město Kojetín. Mezi rodiči nalezneme široké množství drobných řemeslníků: truhláře, kováře, zedníky, krejčí, ševce, řezníky, kožešníka, mlynářského tovaryše, blíže neurčené obchodníky i obchodníka s vínem, výrobce krabicí, nádeníky a nádenice, lidi zabývající se ručními pracemi, vařiče kávy i sekretáře. Výjimečné nebylo ani to, že jedno oddělení navštěvovalo několik sester.

7. 3. Další působíště

Ve významnějších místech se činnost sester vždy rozrůstala o nové oblasti. Tak tomu bylo například s mateřským klášterem ve Vídni i filiálními domy v českých zemích: v Pačlavicích, Svitavách, Strážnici a ve Frýdku.

Kroměřížský filiální dům hned od počátku rozvinul široký záběr činností: nemocnici, domácí ošetřování nemocných a soukromou školu. K těmto činnostem

Vlastivěda moravská, s. 228; VYKYDALOVÁ, Milena: *Rozvoj mateřských škol v Kroměříži*. Olomouc 2003 (seminární práce), s. 6.

²⁶⁶ Jednalo se jakýsi druh certifikátu.

s velkou pravděpodobností lze připočíst hmotnou pomoc místním chudým, jak tomu bylo i u vídeňského mateřského domu a dalších filiálních domů.²⁶⁷

S nápadem rozšířit činnosti sester v Kroměříži přišel až roku 1888 olomoucký arcibiskup Fürstenberg. Sestrám přenechal parcelu o rozloze 1 Jochu pro potřeby jejich školy. Jednu třetinu této parcely měla zabírat novostavba školy, zbytek pak měl být ponechán jako zahrada. Zároveň kardinál Fürstenberg uvažoval o využití budovy bývalého piaristického gymnázia. Podle jeho představ zde vincentky měly zřídit školu pro dívky z lepších rodin. Návrh však nejspíše narazil na odpor obyvatelstva, které se bálo, že by sestry tak omezily svou pomoc chudým.²⁶⁸

Roku 1889 otevřelo město na místě bývalého františkánského hřbitova dům pro chudé a sirotky, jenž místní obyvatelé pojmenovali sirotčinec.²⁶⁹ Dne 31. října 1890 uzavřelo město smlouvu se šesti sestrami z filiálního domu na Malém Vale a ty se od té doby staraly o chod domu s 30 dětmi a dalšími obyvateli.²⁷⁰

Další rozvoj působení sester v Kroměříži (dům na Riegrově náměstí, dům Na Kopečku, budova proboštství) nastal v průběhu 20. století.²⁷¹

²⁶⁷ Srov. Soukromý archiv generalátu, *Rechnungs Ausweis 1840–45*; Tamtéž, *Rechnungs Ausweis 1846–1850*; Tamtéž, *Armenausspeisung bei der alter Mutterhauspforte*. Fotografie rozdávání jídla chudým mužům na fortně kláštera Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni. Číslo fotografie 22, výška 18 cm, šířka 21,5 cm. Fotografie nalepená na kartonu v ozdobném rámu šedohnědé barvy, výška kartonu 31 cm, šířka 38,5 cm. Nahoře kartonu tužkou napsáno: „Armenausspeisung bei der alter Mutterhauspforte“ a „22“, dole na kartonu vytištěna značka fotografa: „Charles Scolik k. u. k. Hof-Photograph Wien VIII. 48 Piaristengasse 48 IV. Schleifmühlgasse 25 Wiener Mode-Haus.“ Fotografie datována mezi roky 1900 až květen 1902.

²⁶⁸ Srov. HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 394.

²⁶⁹ Hlawati mylně uvádí rok 1888. Srov. GEYER, Ludvík: *Skromné jubileum. (Městský sirotčinec)*. Pozorovatel. Politický list Československé strany lidové kraje hanáckého, č. 33, 8. 8. 1929, s. 4; HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 495.

²⁷⁰ Sestry na tomto místě dlouho spadaly pod filiální dům na Malém Vale. Teprve roku 1911 dostaly vlastní představenou. K roku 1930 zde bylo méně dětí, mnohem více však chudých. Dům tedy čítal 22 mužů a 33 žen. Srov. BREJCHA, L.: *c. d.*, s. 301; HLAWATI, F.: *c. d.*, s. 495.

²⁷¹ Srov. Soukromý archiv České provincie, *Kronika*.

7. 4. Milosrdné sestry během revoluce 1848

V době konání sněmu sestry ještě nevedly svou kroniku. První zápisy o událostech významných pro klášter tedy začínají až rokem 1858. Nenacházely se v nich však záznamy o politických či celospolečenských událostech, jak tomu bylo v pačlavické kronice vincentek.²⁷² V kroměřížské kronice jsou zaznamenány především tyto události: primice v klášterní kapli a návštěvy arcibiskupa či jiných významných církevních hodnostářů. Zmíněny byly i velké finanční dary, které tvořily nezbytnou podporu pro činnost sester.

V kroměřížském archivu byly nalezeny pouze dva dokumenty z roku 1848. První z nich, protokol z 22. září 1848, se týkal objednávky 20 postelí a 17 stolků u čtyř truhlářů. Další se zabýval „pohledávkami“ sester vůči městu. Jednalo se o zmíněný nábytek a další potřebné věci pro pacienty s cholerou, které nemocnice sester přijala. Uvedené věci, v hodnotě 463 Fl. 47 Kr. CM, měly být uloženy na radnici, ačkoliv byly zapotřebí jinde. Zda tedy sestry poskytovaly ubytování některým poslancům, se nedá doložit a jeví se spíše jako nepravděpodobné.²⁷³

Bližší informace o revoluci zaznamenala pouze kronika mateřského domu.²⁷⁴ Těsně před vypuknutím nepokojů, 12. března, se ve Vídni sešly sestry k volbě nové generální představené. K tomuto jednání se dostavila též sr. Maxmiliana Bernold, představená z Kroměříže. Spolu s ní přijel do Vídně i P. Josef Stiller, tehdejší kroměřížský Spiritual–Direktor. Volba, původně stanovená na 15. března, byla

²⁷² Ta byla ale vedena až od roku 1914. Ačkoliv se vracela k mnoha dřívějším událostem, o roku 1848 se v souvislosti s kroměřížským sněmem nezmiňuje. Srov. Soukromý archiv České provincie, ČERNUŠÁK, T.: *c. d.*

²⁷³ Například během konání exercicií roku 1852 žádal tehdejší superior kongregace u olomoucké konzistoře o povolení, aby směl exercitátor během exercicií bydlet v bytě na zahradě sester (tedy mimo klauzuru). Ubytovaní účastníků Ústavodárného říšského sněmu se dá tedy celkem vyloučit.

²⁷⁴ Odtud také vyplývá, že se vídeňské vincentky znaly se Franze Seraphem von Stadion. Srov. Soukromý archiv generalátu, RENNHOFFER, Sr. H.: *c. d.*, s. 37.

z důvodu propuknutí nepokojů posunuta. Nová generální představená, sr. Hedwig Klause, byla zvolena až 16. března.

Z důvodů vnitřních nepokojů ve společenství rozhodli představení v dubnu a květnu o propuštění tří sester.²⁷⁵ K filiálním domům v Linzi, Pačlavicích a Kroměříži kronika mateřince pouze lakonicky poznamenává: „wurden während der ganzen Revolutionszeit von gar keinen besonderen Leiden getroffen.“²⁷⁶ Jednalo se o logické porovnání situace vůči filiálnímu domu v Leopoldstadt.²⁷⁷ Změnu na trůně kronika okomentovala jednou jedinou větou, o konání kroměřížského sněmu se vůbec nezmiňuje.²⁷⁸

Klášteř Milosrdných sester žil ve městě svým vlastním životem. To se ukázalo i roku 1848.

²⁷⁵ Jedna sestra byla už propuštěna 20 dubna 1847. Srov. Soukromý archiv generalátu, RENNHOFFER, Sr. H.: *c. d.*, s. 41.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 41–42.

²⁷⁷ Pro srovnání: „Das Filialhaus in der Leopoldstadt litt mit uns in diesen Tagen der Unruhe und stand bei dem ersten Angriffe der k. k. Armee am 28. Oktober in großer Gefahr, indem während desselben drei Kanonenkugeln (zwei zu zehn Pfund und eine zu zwanzig Pfund), ein handgroßes Stück einer zersprungenen Haubitzgranate und sieben Kartetschenkugeln in das Hus der Schwestern hineingeflogen sind.“ Citace z: Soukromý archiv generalátu, RENNHOFFER, Sr. H.: *c. d.*, s. 42–43.

²⁷⁸ Srov. tamtéž, s. 42.

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala příčinami otevření filiálního domu Milosrdných sester sv. Vincence de Paul v Kroměříži roku 1845 a dopadem činnosti sester na místní obyvatelstvo.

Pro účely textu bylo využito značné množství literatury a pramenů ze státních i soukromých archivů. Mnohé z významných pramenů se nedochovaly: zápis z první generální vizitace v kroměřížském klášteře ze dne 11. června 1847, hlášení představené domu generálnímu vedení (posílané minimálně dvakrát ročně), výroční zprávy a seznamy pacientů nemocnice a seznamy žákyň soukromé školy sester. V době sepsání práce byl také ve Vědecké knihovně v Olomouci pohřešován svazek *Pozorovatele* z roku 1914.²⁷⁹ Naopak další z archiválií byly znovuobjeveny. Jednalo se především o kroniku filiálního domu v Pačlavicích a dokumenty pocházejících z kroměřížského filiálního domu (týkajících se nemocnice i soukromé školy).²⁸⁰

Práce poukázala na nedostatky většiny vzniklé historiografie, a to v zaměňování dvou odlišných společenství: Dcer křesťanské lásky a Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Vídeň – Gumpendorf. Na základě porovnání dalších případů založení filiálních domů vídeňských vincentek a jiných podobných společenství byly popsány tři základní modelové situace příchodů sester. Dané srovnání pak posloužilo k lepšímu pochopení konkrétního případu založení, tedy kroměřížského kláštera vídeňských vincentek. Za stejným účelem byly do práce rovněž zařazeny kapitoly věnující se celému kontextu doby: situaci českých zemí a Moravy v rámci habsburské monarchie a postavení církve ve společnosti.

²⁷⁹ *Z nemocnice milosrdných sester. Pozorovatel. Politický list Československé strany lidové kraje hanáckého, č. 13, 1914, s. 3.* Článek byl zmíněn v: FIALOVÁ, Anežka: *c. d.*, s. 143.

²⁸⁰ Během vypracovávání práce byla objevena skutečnost, že již roku 1845 byla uložena do stavby schránka s památeční listinou. O existenci této schránky vincentky dříve nevěděly. Schránka tudíž nebyla nalezena. Srov. SOKA Kroměříž, *Denkbuch*, s. 214; Soukromý archiv České provincie, *Kronika*.

Na základě srovnání doby vzniku a míst působení jednotlivých ženských charitativně činných kongregací došlo k potvrzení jedné z hypotéz. Vídeňské vincentky a další podobná společenství byly založeny ještě před rozšířením průmyslové revoluce. Sestry převážně působily v malých městech a na vesnicích, kde nelze mluvit o industriálních změnách ve společnosti. V práci byl popsán vliv několika prvků na enormní rozšíření vzniklých společenství. Samotné téma by si zasloužilo však další, širší a hlubší zpracování.

Příchod vincentek do Kroměříže byl iniciovaný ze strany vévodkyně Ernestiny von Arenberg. Ta v darovací listině na pačlavické panství podmínila vlastnictví panství právě založením filiálního domu sester v Kroměříži. Co vedlo vévodkyni k tomuto kroku, prameny nezmínily. Snahu kongregace vyplnit tento závazek podpořily další dvě významné osobnosti. Tehdejší olomoucký arcibiskup Maxmilian Josef Sommerau–Beckh se v celé záležitosti osobně angažoval: souhlasil se založením nových klášterů (v Kroměříži a Pačlavicích) v diecézi, propůjčil k užívání pozemek na tzv. Malém Valu v Kroměříži,²⁸¹ daroval cenné předměty pro kapli sester i zajistil plat pro Spiritual–Direktor filiálního domu v Kroměříži. Svou podporou zaštitila vincentky i Karolina Augusta, čtvrtá manželka císaře Františka I. Došlo tedy k částečnému potvrzení první hypotézy. Město se nijak neangažovalo na vzniku nového filiálního domu. Na druhé straně však idea otevření kláštera v Kroměříži nepocházela od Sommerau–Beckha. On sám pouze hotovou myšlenku podpořil.

Požehnání nového kláštera v Kroměříži se konalo dne 13. září 1845 za osobní účasti olomouckého arcibiskupa, císařovny matky Karoliny Augusty, generálního vedení řádu i představitelů města a místního kléru. Do filiálního domu byl přidělen abnormálně vysoký počet sester, celkem 15. Jednalo se o číslo, které nemělo obdoby

²⁸¹ Většina literatury zjednodušeně udává, že se jednalo o darování.

při dalších založení klášterů vídeňských vincentek ani při vzniku filiálních domů podobných kongregací.

Sestry tvořily různorodou sociální i věkovou skupinu a během prvních pěti let se také dosti často střídaly. Jejich každodenní život se odvíjel v duchu práce a modlitby, jak jej dopodrobna zachycovaly první stanovy.

Vincentky již od počátku rozvinuly v městě širokou činnost. Na základě toho v případě Kroměříže nedošlo k dalšímu rozšiřování činnosti až do osmdesátých a devadesátých let 19. století.

Dne 12. října 1845 byla otevřena jejich nemocnice určená nemajetným pacientům. Nemocnice, vedená Dr. Josefem Schweitzerem a využívající homeopatické metody, nebyla prvním podobným zařízením ve městě během 19. století. Již dříve zde stála budova chudobince, která též prozatímně sloužila jako městská nemocnice.

První pacientkou nemocnice sester se stala Lucie Ledvina, která později vstoupila do kongregace a přijala řeholní jméno sr. Methodia. Další údaje se zachovaly až z pozdějších let. Ve dvou nemocničních sálech se nacházelo k roku 1865 36 lůžek. V nemocnici bylo ročně ošetřeno více než 300 pacientů, z větší části muži. Neměla zvláštní specializaci, zabývala se všemi druhy nemocí a také operacemi. Vincentky se též věnovaly ošetřování nemocných v domácnosti. V důsledku této činnosti sester došlo ke zrušení tehdejší městské nemocnice, jež se v dané době jevila jako nadbytečná.

Vedle významné činnosti sester ve zdravotnictví se vincentky věnovaly také výchově a vzdělávání. Kroměřížský klášter provozoval soukromou dívčí školu. První z tříd představovala de facto mateřskou školu, další dvě pak školu ručních prací. Počet žákyň ze sedmdesátých let téměř dosahuje ročního počtu pacientů v nemocnici. Práce tudíž vyvrátila jednu z hypotéz, kterou obsahovala dřívější literatura. Vincentky

nepůsobily v Kroměříži pouze jako zdravotnice. Jejich působení na poli vzdělávání a výchovy nelze zanedbávat.

S činností sester souvisela rovněž otázka financování veškerých aktivit sester i jejich osobních potřeb. Sestry pracovaly zdarma a jejich jediné příjmy tvořily dary. Pacienti se pro přijetí do nemocnice vykazovali vysvědčením chudoby. Výlohy na pohřeb pro zesnulé pacienty dodatečně proplácela jejich domovská obec.

Snahu změnit způsoby financování lze spatřit právě v případě kroměřížského filiálního domu. Již od vévodkyně Ernestiny von Arenberg pocházela myšlenka na zajištění potřeb díky výnosům pačlavického velkostatku. První roky však dar panství v sobě nesl mnohem více zatížení pro rozpočet institutu než jeho podporu. O to více se projevil význam dvou podporovatelů domu: císařovny matky a olomouckého arcibiskupa.

Jak již bylo zmíněno, vztahy města vůči novému klášteru byly zpočátku spíše chladné. O změně postoje pak svědčily tři informace: uzavření městské nemocnice jako nepotřebné, finanční dar pro vincentky a označení založení filiálního domu vincentek za největší zásluhu Maxmiliána Sommerau–Beckha pro Kroměříž.²⁸²

Události roku 1848 a ústavodárný sněm přesunutý do Kroměříže výrazněji život v kroměřížském filiálním domě neovlivnily.

²⁸² Srov. KOUŘIL, K.: *c. d.*, s. 21, 58.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Archivní

Římskokatolická farnost sv. Mořice v Kroměříži, budova probošství

Stojanovo náměstí 5

- *Pamětní kniha kolegiálního kostela sv. Mořice v Kroměříži.* Kronika farnosti sv. Mořice v Kroměříži.

Soukromý archiv České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul v Kroměříži

- ČERNUŠÁK, Tomáš: *Die Chronik des Institutes der Barmherzigen Schwestern zu Patschlawitz. Gegründet im Jahre 1914. Die schönste Tat des Menschenherzens liegt im Opfern.* Transkripce textu první kroniky filiálního domu Milosrdných sester v Pačlavicích (nepublikováno).
- ČERNUŠÁK, Tomáš – JARKA, Josef – KOPECKÁ, Věra: *Kronika institutu milosrdných sester v Pačlavicích. Založena roku 1914. Nejhezčí skutek lidského srdce je se obětovat.* Překlad textu první kroniky filiálního domu Milosrdných sester v Pačlavicích (nepublikováno).
- *Kronika kongregace Milosrdných Sester svatého Vincence z Paula česká provincie.* První kronika Československé autonomní provincie Milosrdných sester.
- *Memorabilie des Institutes der barmh. Schwestern zu Kremsier v. Jahre 184[5].* První kronika filiálního domu Milosrdných sester v Kroměříži.

Soukromý archiv generalátu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni – Gumpendorf

- *Barmherzige Schwestern CSFR*. Přehled filiálních domů na území Československa, manuskript přibližně z roku 1920 svázaný v nových deskách.
- *Hand Journal enthaltend: Die sämtlichen leben den und verstorbenen Profeßen u. Novizinen*. Seznam prvních sester, rukopis.
- *Krankenbett Stiftungen für das Institut de barmherzigen Schwestern*. Manuskript obsahující kopie smluv Krankenbett Stiftungen.
- *Personal–Stand des Institutes der barmherzigen Schwestern vom Jahre 1832 bis 1880*. Seznam sester v letech 1832–1880, rukopis.
- RENNHOFFER, Sr. Helene: *Chronik der Barmherzigen Schwestern Wien – Gumpendorf 1832–1869*. 1. Teil. Wien 2005 (nepublikováno). První kronika generálního domu Milosrdných sester ve Vídni – Gumpendorf.
- *Schenkung–Urkunde*. Originál darovací smlouvy Ernestiny von Arenberg na pačlavické panství ze dne 21. března 1841.
- *Schenkung–Urkunde*. Předběžný návrh darovací smlouvy Ernestiny von Arenberg na pačlavické panství ze dne 21. května 1841.
- *Todtenschein*. List potvrzující úmrtí Ernestiny von Arenberg od P. Przihonského z vídeňské farnosti sv. Karla ze dne 22. května 1843.

Státní okresní archiv Kroměříž

- Fond B–A 1 Archiv města Kroměříže, inv. č. 30, *Denkbuch der Stadt Kremsier*.
- Fond B–A 1 Archiv města Kroměříže, inv. č. 2081 F, *Spisy o nemocných a chudých*.

- Fond B–A 1 Archiv města Kroměříže, inv. č. 2081 F, *Ošetřování ve špitálu 1830–1853*.
- Fond B–A 1 Archiv města Kroměříže, inv. č. 2084, *Nemocnice 1828–1852*.
- Fond B–A 1 Archiv města Kroměříže, inv. č. 2221, *Nemocnice Milosrdných sester*.

Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc

- Fond AO Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 5196, sign. F VI b 168/5, *Smlouva na pozemek v Kroměříži ze 20. února 1843*.
- Fond AO Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2672, sign. G Vinc 2, kart. 1060, *Zprávy o vincentkách v Kroměříži 1848–1950*.
- Fond ACO Arcibiskupská konsistoř Olomouc, sign. H8, kart. 5169, *Vincentky 1846–1903*.

Tištěné

BALDESARI, V.: *Něco ze života kardinála Sommerau–Beckha*. Pozorovatel. Politický list Československé strany lidové kraje hanáckého, č. 5, 4. 2. 1905, s. 1; č. 6, 11. 2. 1905, s. 1–2.

GEYER, Ludvík: *Skromné jubileum. (Městský sirotčinec)*. Pozorovatel. Politický list Československé strany lidové kraje hanáckého, č. 33, 8. 8. 1929, s. 4.

CHODNÍČEK, Julius: *Kroměříž v hradbách. Paměti vlastence z druhé poloviny devatenáctého století*. Kroměříž 1938.

Výroční zpráva Knížecího arcibiskupského soukromého gymnasia s právem veřejnosti v Kroměříži za rok 1910–11. Kroměříž 1911.

Z nemocnice Milosrdných sester v Kroměříži. Pozorovatel. Politický list Československé strany lidové kraje hanáckého, č. 3, 13. 1. 1927, s. 4.

Soukromý archiv generalátu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni –Gumpendorf

- *Rechnungs Ausweis des Instituts der barmherzig Schwestern 1840–45*. Výroční zprávy o dárcích, hospodaření a činnosti Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul za roky 1839–1844 vydávané vždy po uplynutí daného roku, výtisky výročních zpráv pro jednotlivé roky svázané do jednoho knižního svazku.
- *Rechnungs Ausweis des Instituts der barmher. Schwest. 1846–1850*. Výroční zprávy o dárcích, hospodaření a činnosti Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul za roky 1845–1849 vydávané vždy po uplynutí daného roku, výtisky výročních zpráv pro jednotlivé roky svázané do jednoho knižního svazku.
- *Regel der Gesellschaft der barmherzigen Schwestern bestätigt von Seiner päpstlichen Heiligkeit Gregor XVI. durch Apostolisches Breve vom 15. September 1835*. Wien 1836.

Mediální

KILAR, Sr. Jacqueline: *Saint Vincent de Paul. Correspondence, Conferences, Documents*. I. *Correspondence. Volume 1 (1607–1639)*. Brooklyn 1985. In: http://via.library.depaul.edu/coste_en/ [cit. 13. 2. 2014].

KOUŘIL, Kryštof.: *Edice pamětní knihy II. svazku města Kroměříže z let 1848–1867*. Olomouc 2012 (bakalářská práce). In: http://theses.cz/id/peqgfl/Bakalarska_prace_-_Kouril.doc [cit. 13. 2. 2014].

POOLE, Sr. Marie: *Saint Vincent de Paul. Correspondence, Conferences, Documents*. IX. *Conferences to the Daughters of Charity. Volume 1*. Brooklyn 2004. In: http://via.library.depaul.edu/coste_en/ [cit. 13. 2. 2014].

POOLE, Sr. Marie: *Saint Vincent de Paul. Correspondence, Conferences, Documents. X. Conferences to the Daughters of Charity. Volume 2.* Brooklyn 2006. In: http://via.library.depaul.edu/coste_en/ [cit. 13. 2. 2014].

Správa nemocnice milosrdných sester v Kroměříži. Kroměřížské noviny, č. 2, 6. 1. 1888, s. 3. In: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPage.do?it=&id=9622143> [cit. 10. 3. 2014].

WATERWORTH, James: *The canons and decrees of the sacred and oecumenical Council of Trent. The Council of Trent. The Twenty–Fifth Session.* London 1848 In: <http://history.hanover.edu/texts/trent/ct25.html> [cit. 13. 2. 2014].

Hmotné

Soukromý archiv České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul v Kroměříži

- BRUNNER, Anton: *Portrét císařovny Karoliny Augusty.* Císařovna matka Karolina Augusta jako vdova sedící na růžově čalouněném křesle, na její pravé ruce náramek s podobiznou císaře Františka I. Kopie portrétu namalovaná Antonen Brunnerem podle originálního portrétu císařovny Karoliny Augusty od Franze Schrotzberga. Olej na plátně, výška 130 cm, šířka 98 cm, datováno 1845. Text vlevo dole na druhé straně obrazu: „CAROLINE AUGUSTE Kaiserin von Österreich, geborene Prinzessin von Bayern, geniale S. M. des Kaiser FRANZ I., unter deren allerhöchsten Schutze Institut der Barmherzigen Schwestern zu Kremsier gegründet wurde 1845.“ a „Gemalt nach Schrotzberg von Anton Brunner 1845.“
- KUPPELWIESER, Leopold: *Oltářní obraz sv. Vincence de Paul.* Sv. Vincenc de Paul vznášející se nad Milosrdnými sestrami sv. Vincence de Paul, které pečují o nemocné, vyučují děti a modlí se. Olej na plátně, výška 380 cm, šířka 200 cm,

nepodepsaný, datováno před 13. září 1845. Hlavní oltář kaple sv. Vincence, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul v Kroměříži.

- *Mešní kalich věnovaný arcibiskupem Maxmiliánem Josefem Sommerau–Beckhem roku 1845.* Zlatý, celková výška 28 cm. Kupa zdobená třemi stříbrnými reliéfy na motivy klasů a třemi stříbrnými reliéfy na motivy vinné révy, výška 10 cm, průměr 9 cm. Dřík přerušený ořechem, noha zdobena zlatými reliéfy na motivy vinné révy a dalších plodů, třemi stříbrnými reliéfy znázorňující nástroje Kristova umučení, výška dříku 9 cm, maximální průměr nohy 17 cm. Ze spodu nohy stříbrný plát, na něm vyrytý erb arcibiskupa Sommerau–Beckha a pod ním vyryto věnování: „Maximilianus Josephus Princeps Archiepiscopus Olomucensis Calicem hunc Capella Conventus Sororum Misericordie in civitate Cremsiriensi anno 1845 dono dedit.“
- *Stříbrná zednická lžíce a kladivo věnované císařovnou matkou Karolinou Augustou roku 1845.* Zednické kladivo stříbrné zdobené vyrytými motivy, celková délka 15 cm. Na jednom konci sekáčové ostří se šířkou 3,5 cm, na druhém čtyřhranná ploska o čtvercovém profilu 2 cm a délce 5 cm. Dřevěná násada obarvená na černo, délka 12,5 cm, průměr u hlavy kladiva 1,5 cm, na druhém konci 2 cm. Zednická lopata ze stříbra zdobena stejnými vyrytými motivy, délka rukojetě 3 cm, nožka trojúhelníkového tvaru o výšce 4 cm a šířce 11,5 cm, list lžíce ve tvaru lichoběžníka s délkou 14 cm, šířkou u nožky 11,5 cm, na konci listu šířka 4 cm. Na spodu listu lžíce vyryto věnování: „Dieſe Maurer Kelle ſam[m]t Hammer wurde bey der von Ih^r=Majeſtät der Kaiſerinn Carolina Auguſta am 13ten= Sept: 1845 Allerhöchſt eigenhändig vorgenommenen Grundſteinlegung des Kloſters der barmherzigen Schwestern in Kremſier gebraucht.“

Soukromý archiv generalátu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni – Gumpendorf

- *Armenausspeisung bei der alter Mutterhauspforte*. Fotografie rozdávání jídla chudým mužům na fortně kláštera Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni. Číslo fotografie 22, výška 18 cm, šířka 21,5 cm. Fotografie nalepená na kartonu v ozdobném rámu šedohnědé barvy, výška kartonu 31 cm, šířka 38,5 cm. Nahoře kartonu tužkou napsáno: „Armenausspeisung bei der alter Mutterhauspforte“ a „22“, dole na kartonu vytištěna značka fotografa: „Charles Scolik k. u. k. Hof-Photograph Wien VIII. 48 Piaristengasse 48 IV. Schleifmühlgasse 25 Wiener Mode-Haus.“ Fotografie datována mezi roky 1900 až květen 1902.
- BRUNNER, Anton: *Porträt der Kaiserin Carolina Augusta*. Císařovna matka Karolina Augusta jako vdova sedící na růžově čalouněném křesle, na její pravé ruce náramek s podobiznou císaře Františka I. Kopie portrétu namalovaná Antonen Brunnerem podle originálního portrétu císařovny Karoliny Augusty od Franze Schrotzberga. Olej na plátně, výška 130 cm, šířka 98 cm, datováno 1845. Text vlevo dole na druhé straně obrazu: „Nach Schrotzberg, gemalt von Anton Brunner, 1845.“
- *Geistlicher Blumenstrauß zum Namenstag für die Generaloberin*. Ručně vyráběné a malované přání Milosrdnými sestrami k svátku generální představené kongregace, v němž byly poznamenány všechny „duchovní dary“ sester pro generální představenou (modlitby, oběti aj.). Na přední straně obraz nemocnice Milosrdných sester sv. Vincence de Paul v Linzi s katedrálou Neposkvrněného Početí Panny Marie, nalevo od tohoto hlavního obrázku je namalována Matka Boží a napravo sv. Vincenc de Paul. Uvnitř sepsány jednotlivé „duchovní dary“ sester. Výška 32 cm,

šířka 22 cm. Věnováno generální představené sr. Heleně Ruprechtsberger ke svátku 18. srpna 1939.

- *Geschirr für besondere Gäste*. Kávová konvička s poklopem s pozlacenými kraji zdobený zlatou bordurou a květinovým vzorem v kobaltové modři a tmavě červené, porcelán ručně malovaný, manufakturní výroba, vysoká 16 cm, šířka 15 cm. Na vnější straně dna konvičky ručně zlatem napsána malířská značka: „24/D 106“. Šálek na kávu stejného zdobení, výška 6 cm, průměr 7,5 cm. Na vnější straně dna šálku vyražena tisková značka: „S 52“ a ručně zlatem napsána malířská značka: „24/D 106“. Podšálek patřící k šálku stejně zdobený, průměr 13 cm. Na vnější straně dna podšálku vyražena tisková značka: „S 6“ a ručně zlatem napsána malířská značka: „24/D 106“.
- *Kaffeehäferl der Generaloberin*. Hrníček tzv. „Häferl“ bílý s černým nápisem: „Ehrw. Mutter“ se zlatě ozdobeným krajem a zlatou bordurou, výška 10 cm, průměr 9 cm. Na vnější straně dna zeleně otištěna značka – koruna, pod nimi postupně napsáno: „TK“, „Thun“ a „Czechoslovakia“. Poklička na hrníček bílý se zlacenými okraji a zlatou bordurou, bez značení. Datováno mezi lety 1918–1945.
- *Kaffeetasse für Erzherzog Maximilian*. Bílý čajový šálek z kameniny s motivem nazývaný India: tmavě modrou glazurou a zlatem zdobené kraje a uvnitř šálku namalován pták. Výška 7 cm, průměr 12 cm. Šálek nebyl nikterak označen. Podšálek stejného zdobení, znázorněný pták je bažant, průměr 16. Na vnější straně dna vyražena značka: „k“. Dezertní talíř stejného motivu: zlatá barva téměř vymyta, znázorněný pták je volavka, průměr 18 cm. Na vnější straně dna vyražena značka „c“.
- *Persönliches Andachtsbild der Kaiserin Karolina Augusta*. Obraz Ježíše jako dobrého pastýře s holí v jeho pravé ruce a ovcí na jeho levém rameni. Malovaný

porcelán ve tvaru oválného medailonku s výškou 17 cm, šířkou 13 cm. Ovál zasazený ve zlaté obruči a dřevěném rámu. Hnědý dřevěný rám stylizovaný do podoby listů vinné révy s výškou 30 cm a šířkou 20 cm. Na druhé straně obrazu přilepen ručně psaný lístek s nápisem: „Dieses Bild stammt von der Kaiserin Carolina Augusta und wurde uns geschenkt von der Gräfin Anna Jerningham, dasselbe darf nach ihrem Wunsch nicht verschenkt werden.“ Datováno před rok 1873.

- *Salon in alter Mutterhaus*. Fotografie salónu pro hosty v původní budově mateřského domu ve Vídni. Číslo fotografie 20, výška 19 cm, šířka 23,5 cm. Fotografie nalepená na kartonu v ozdobném rámu šedohnědé barvy, výška kartonu 31 cm, šířka 38,5 cm. Nahoře kartonu tužkou napsáno: „Salon in alter Mutterhaus“ a „20“, dole na kartonu vytištěna značka fotografa: „Charles Scolik k. u. k. Hof-Photograph Wien VIII. 48 Piaristengasse 48 IV. Schleifmühlgasse 25 Wiener Mode-Haus.“ Fotografie datována mezi roky 1900 až květen 1902.
- *Zinngeschirr der ersten Barmherzigen Schwestern*. Cínové nádobí od firmy Zimm & Pauer. Miska s úchyty, výška 5 cm, průměr 16 cm (s úchyty 23 cm). Na spodní straně dna vyražená značka: „ZIMM & PAUER, WIEN, FEINZINN“. Talíř o průměru 23 cm. Na spodní straně dna vyražená značka: „ZIMM & PAUER, WIEN, FEINZINN“. Datováno mezi roky 1867–1929.

Literatura

ALTELANDT, Daniel (= František Václav Peřinka): *Kroměříž letem století. K jubilejní výstavě*. Pozorovatel. Politický list Československé strany lidové kraje hanáckého, č. 26, 26. 6. 1908, s. 1–3.

- Arcibiskupové olomoučtí a jejich zásluhy o město Kroměříž*. Velehrad, č. 80, 12. 11. 1892, s. 2–3. In: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPage.do?it=0&id=9618142> [cit. 10. 3. 2014].
- BLAŽÍČEK, Oldřich Jakub – KROPÁČEK, Jiří: *Slovník pojmů z dějin umění. Názvosloví a tvarosloví architektury, sochařství, malby a užitého umění*. Praha 1991.
- BOHÁČ, Zdeněk: *Atlas církevních dějin českých zemí 1918–1999*. Kostelní Vydří 1999.
- BREJCHA, Leander: *Pamětní spis o katolické charitě (Milosrdné lásce) v zemi moravskoslezské*. Přerov 1930.
- BUBEN, Milan Michael: *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*. Praha 2000.
- ČÁŇOVÁ, Eliška: *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848–1918)*. Praha 1997.
- ČEVELOVÁ, Zuzana: *Gender, víra a manželství v „dlouhém“ 19. století. Možnosti interpretace katolických normativních pramenů*. Pardubice 2012.
- ČORNEJOVÁ, Ivana – KUCHAROVÁ, Hedvika – VALENTOVÁ, Kateřina (eds.): *Locus pietatis et vitae. Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13.–15. září 2007*. Praha 2008.
- DACÍK, Tomáš: *Církevní řády a kongregace v České republice*. Olomučany 1998.
- DEJMEK, Jindřich – HANZAL, Josef (eds.): *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století. Sborník prací k 65. narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha 1997.
- Dějiny kaple městského sirotčince v Kroměříži*. Pozorovatel. Politický list Československé strany lidové kraje hanáckého, č. 10, 31. 1. 1921, s. 1.
- FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (eds.): *Člověk na Moravě 19. století*. Brno 2004.

- FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (eds.): *Sekularizace českých zemí v letech 1848–1914*. Brno 2007.
- FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (eds.): *Sekularizace venkovského prostoru v 19. století*. Brno 2009.
- FIALOVÁ, Anežka: *Bibliografie okresu Kroměříž*. Brno 1984.
- FIALOVÁ, Anežka – KUBÍČEK, Jaromír: *Bibliografie okresu Kroměříž. Literatura z let 1981–2005*. Zlín 2006.
- FEUCHTMÜLLER, Rupert: *Leopold Kupelwieser und die Kunst des österreichischen Spätromantik*. Wien 1970.
- FOLTÝN, Dušan a kol.: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha 2005.
- FRANZEN, August: *Malé církevní dějiny*. 2. vyd. Praha 1995.
- Generální direktář*. Kostelní Vydří 2001 (Poslední vydání generálního direktáře Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Dcery křesťanské lásky ve Vídni – Gumpendorfu).
- HAAGE, Walter: *Abriss der Geschichte von Kremsier*. Olmütz 1942.
- HÁJKOVÁ, Milena: *Nemocnice Milosrdných sester Kroměříž. 165. výročí. Česká provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul*. [Kroměříž 2010].
- HLAVAČKA, Milan a kol.: *Kroměřížský sněm 1848–1849 a tradice parlamentarismu ve střední Evropě*. Kroměříž 1998.
- HAVELKOVÁ, Jitka: *Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka pod ochranou Svaté Rodiny a její působení v Brně v 19. století a na počátku 20. století*. Brno 2007 (bakalářská práce). In: http://is.muni.cz/th/136151/pdf_m/ [cit. 13. 2. 2014].
- Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Sv. 6, *Okresy: Přerov, Hranice, Kroměříž*. Ostrava 1978.

- HLAWATI, Franz: *Die Barmherzigen Schwestern von Wien – Gumpendorf 1832–1932*. Wien 1932.
- HOJDA, Zdeněk – PRAHL, Roman (eds.): *Bůh a bohové. Církev, náboženství a spiritualita v českém 19. století. Sborník příspěvků z 22. ročníku symposia k problematice 19. století*. Praha 2003.
- HOJDA, Zdeněk – PRAHL, Roman (eds.): *Český lev a rakouský orel v 19. století*. Praha 1996.
- HOŠEK, Stanislav: *Z historie valtického konventu Milosrdných bratří v 19. a 20. století*. Brno 2011 (bakalářská práce). In: <http://www.skachate.com/docs/index-636035.html> [cit. 13. 2. 2014].
- HRBATA, Zdeněk – PROCHÁZKA, Martin (eds.): *Český romantismus v evropském kontextu*. Praha 1993.
- HRUDÍKOVÁ, Mirjam: *Řeholní život v českých zemích. Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. Kostelní Vydří 1997.
- JAKŠIČOVÁ, Dana: *Dcery své doby? Školské sestry sv. Františka, chudé školské sestry Naší Paní a školské sestry de Notre Dame v českých zemích v letech 1851–1938 (1950)*. 1. díl. České Budějovice 2012.
- JANÁK, Jan: *Hospodářský rozmach Moravy 1740–1918*. Brno 1999.
- JANÁK, Jan: *Morava v národním a politickém ruchu 19. století*. Brno 2007.
- JIRÁSKO, Luděk: *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Praha 1991.
- Jeruzalémská Bible. Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Kostelní Vydří 2009.
- KADLEC, Jaroslav: *Přehled českých církevních dějin II*. Praha 1991.

KADLEC, Jaroslav: *Církevní dějiny IV. Od sněmu tridentského do konce 19. století*. Litoměřice 1973.

KALISTA, Zdeněk: *Tvář baroka*. Praha 1992.

KAPOUNOVÁ, Marie: *Náboženský život v Třešti ve druhé polovině 19. století a v první polovině 20. století. Kongregace Chudých školských sester de Notre Dame a její působení v Třešti*. České Budějovice 2012 (diplomová práce). In: <http://theses.cz/id/bnv20s/> [cit. 13. 2. 2014].

KÁRNÍK, Zdeněk – ŠTAIF, Jiří (eds.): *K novověkým sociálním dějinám českých zemí. 1, Čechy mezi tradicí a modernizací 1566–1848*. Praha 1999.

Katalog Moravských biskupů, arcibiskupů a kapitul staré i nové doby. Olomouc 1977.

Katechismus katolické církve. Praha 1995.

Kodex kanonického práva. Praha 1994.

Konstituce. Kostelní Vydří 2001 (Poslední vydání konstitucí Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Dcery křesťanské lásky ve Vídni – Gumpendorfu).

Konstituce a stanovy Kongregace Milosrdných sester svatého Vincence z Paula obnovené v duchu druhého Vatikánského koncilu. Brno 1970.

KORDIOVSKÝ, Emil – JAN, Libor (eds.): *Vývoj církevní správy na Moravě. XXVII. Mikulovské sympozium 9.–10. října 2002*. Brno 2003.

KRÁL, Adalbert: *Der Adel Böhmens, Mährens und Schlesiens. Genealogisch–heraldische Repertorium*. Prag 1904.

KRÁTKÁ, Eliška: *Kongregace Milosrdných sester svatého Karla Boromejského. Vznik a působení v českých zemích*. Brno 2013 (diplomová práce). In: http://is.muni.cz/th/331033/ff_b/ [cit. 13. 2. 2014].

KRYŠTŮFEK, František Xaver: *Dějiny církve katolické ve státech Rakousko–Uherských s obzvláštním zřetelem k zemím koruny české. Od doby slavného panování císařovny*

Marie Terezie až do časů J. V. císaře a krále Františka Josefa I. (1740–1898). Praha 1898.

KUTNOHORSKÁ, Jana: *Historie ošetrovatelství.* Praha 2010.

LENDEROVÁ, Milena: *K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století.* Praha 1999.

LENDEROVÁ, Milena – KOPIČKOVÁ, Božena – BUREŠOVÁ, Jana – MAUR, Eduard (eds.): *Žena v českých zemích od středověku do 20. století.* Praha 2009.

LNĚNIČKOVÁ, Jitka: *České země v době předbřeznové 1792–1848.* Praha 1999.

LUKÁŠ, Antonín – VÁVRA, Petr – PŠIKAL, Petr: *Nemocnice v Kroměříži. Almanach 1910–2000.* Kroměříž 2000.

MACKOVÁ, Marie: *Voršilky v Čechách do roku 1918.* Pardubice 2007.

MAČALA, Pavol – MAREK, Pavel – HANUŠ, Jiří (eds.): *Círky 19. a 20. století ve slovenské a české historiografii.* Brno 2010.

MACHAČOVÁ, Jana – MATĚJČEK, Jiří: *Nástin sociálního vývoje českých zemí 1781–1914.* Opava 2002.

MACHAČOVÁ, Jana – MATĚJČEK, Jiří: *O středních vrstvách v českých zemích 1750–1950.* Opava 2002.

MACHALOVÁ, Jitka: *Historie a současnost Kongregace sv. Vincence de Paul.* České Budějovice 2013 (diplomová práce). In: https://dspace.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/21187/machalová_2013_bp.pdf?sequence=1 [cit. 13. 2. 2014].

MESSINA, Rosario: *Dějiny charitativní činnosti.* Kostelní Vydří 2005.

MICHELITSCH, sr. Josefa – FISCHER, sr. Ottilia – RAMMER, sr. Katharina Labouré: *Herkünfte Zukünfte. Schrift zum Jubiläum +BHS_175 Jahre.* Wien 2007.

MICHELITSCH, sr. Josefa: *Kongregation der Barmherzige Schwestern vom heiligen Vinzenz von Paul Töchter der Christlichen Liebe in Wien – Gumpendorf. Das Leben der Stifter. Geschichte der Kongregation.* Wien 2001.

MIKULEC, Jiří: *31. 7. 1627. Rekatolizace šlechty v Čechách. Čí je země, toho je náboženství.* Praha 2005.

MRÁZOVÁ, Kateřina: *Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Strážnici.* Brno 2007 (bakalářská práce). In: http://is.muni.cz/th/152661/pdf_b/ [cit. 13. 2. 2014].

MRÁZOVÁ, Kateřina: *Působení Milosrdných sester sv. Kříže v moravské provincii v letech 1872–1922.* Brno 2009 (diplomová práce). In: http://is.muni.cz/th/152661/pdf_m/ [cit. 13. 2. 2014].

NAVRÁTIL, B.: *Maxmilian Joseph Freiherr von Somerau-Beeckh, Kardinal Fürst–Erzbischof von Olmütz 1836–1853. Ein Lebensbild in bewegter Zein von Josef Schinzel.* Časopis Matice moravské, 38, 1914, s. 140–146.

NĚMEC, Jaroslav: *Rozvoj duchovních řádů v českých zemích.* Řím 1988.

NEŠPOR, Zdeněk R. a kol.: *Náboženství v 19. století. Nejcírkevnější století, nebo období zrodu českého ateismu?* Praha 2010.

NEŠPOR, Zdeněk R. – KAISEROVÁ, Kristina (eds.): *Variety české religiozity v „dlouhém“ 19. století (1780–1918).* Ústí nad Labem 2010.

NEUBAUEROVÁ, Michaela: *Osudy ženských řádů a kongregací na Jesenicku.* In: http://www.muzeum.jesenik.net/prispevky/rady_kongregace_net.pdf [cit. 13. 2. 2014].

NEUMANN, Wenzel August – EDLER VON MEYER, Eduard: *Erinnerung an Kremsier.* Kremsier 1849.

NOVOTNÝ, Miroslav: *Řeholní kongregace v Čechách na přelomu 19. a 20. století v kontextu proměn náboženského milieu.* Theatrum historiae 3, Pardubice 2008. In:

http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/35076/1/NovotnýM_Řeholní%20kongregace_2008.pdf [cit. 13. 2. 2014].

Ottův slovník naučný. 15. díl. Praha 1900.

PÁLENÍČEK, Ludvík: *Výtvarné umění na Kroměřížsku a Zdounecku*. 2. vyd. Kroměříž 1940.

PÁLKA, Petr: *Habsburská monarchie a Kroměříž v letech 1848–1849*. Kroměříž 1997.

PERŮTKA, Marek (ed.): *Kroměříž. Historické město & jeho památky*. Kroměříž 2012.

PEŘINKA, František Václav: *Ze starého Kroměříže. Kulturně – historické obrázky mosaikové*. Kroměříž 1910.

PEŘINKA, František Václav: *Vlastivěda moravská. II. Místopis. Kroměřížský okres*. I. část. Brno 1911.

PETR, Ivo: *Historické fotografie – Německé názvy obcí*. In: <http://www.fotohistorie.cz/Slovník.aspx> [cit. 13. 2. 2014].

PINKAVA, Jaroslav: *Kroměříž před 150 lety*. Hanácké Athény, č. 2, 26. 1. 1995, s. 13.

PINKAVA, Jaroslav: *Kroměříž ve dnech ústavodárného říšského sněmu. (22. listopadu 1848 až 7. března 1849)*. Kroměříž 1996.

POLIŠENSKÝ, Josef: *Revoluce a kontrarevoluce v Rakousku 1848*. Praha 1975.

RYCHLÍKOVÁ, Lucie: *Dějiny paliativní péče na území dnešní ČR v 19. století*. Hradec Králové 2008 (seminární práce). In: <http://www.umirani.cz/res/data/008/000899.pdf> [cit. 13. 2. 2014].

SIEBMACHER, Johann: *Grosses und allgemeines Wappenbuch. Vierten Bandes. Der Mährische Adel*. Brno 2000.

SEKERA, Martin (ed.): *Badatelské problémy 19. století. Sborník k nedožitým šedesátinám profesora Otty Urbana*. Praha 1997.

SCHINZEL, Josef: *Maximilian Joseph Freiherr von Somerau–Beeckh, Kardinal Fürst–Erzbischof von Olmütz: 1836–1853*. Wien – Olbersdorf – Leipzig [1912].

SOUČKOVÁ, Marie: *Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul v historiografii. Přehled dosavadní historické práce o Kongregaci Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Vídeň – Gumpendorf v českých zemích*. Olomouc 2013 (seminární práce).

SOUČKOVÁ, Marie: *Milosrdné sestry sv. Vincence de Paul v prostředí prvorepublikového nacionalismu. Pokus o založení Kongregace služebnic sv. Vincence z Pauly, sv. Cyrila a sv. Metoda*. Olomouc 2013 (seminární práce).

SOUČKOVÁ, Marie: *Původ, kořeny, vznik a historie Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul*. Kroměříž 2011 (noviciátní práce).

SOUČKOVÁ, Marie: *Založení Dcer křesťanské lásky*. Olomouc 2012 (seminární práce).

SPÁČIL, Jindřich: *Kroměřížská kronika : k 700. výročí trvání města vypravuje Jindřich Spáčil*. Kroměříž 1963.

SPÁČIL, Jindřich: *Kroměřížský sněm 1848–1849. Kronika prvního ústavodárného shromáždění rakouských národů*. Kroměříž 1933.

SVÁTEK, Josef: *Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy*. Zvláštní příloha k Sborníku archivních prací XX, 1970, č. 2, s. 505–624.

SVOBODOVÁ, Martina: *Škola a klášter kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Líšni*. Brno 2007 (bakalářská práce). In: http://is.muni.cz/th/166288/pdf_b/ [cit. 13. 2. 2014].

ŠUBERT, Josef: *Za bílými zdmi bývalého kláštera. Léčebna nemocí vnitřních*. Zpravodaj města Kroměříže, č. 3, 1974, s. 52–53.

ŠTĚPANÍK, Stanislav (ed.): *Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži 1854–1950*. Kroměříž 1991.

- ŠŤOVÍČEK, Ivan a kol.: *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.–20. století pro potřeby historiografie*. Praha 2002.
- TAYLOR, Alan John Percivale: *Poslední století Habsburské monarchie. Rakousko a Rakousko–Uhersko v letech 1809–1918*. Brno 1998.
- TRAPL, Miloslav: *České národní obrození na Moravě v době předbřeznové a v revolučních letech 1848–1849*. Brno 1977.
- URBAN, Otto: *Kapitalismus a česká společnost. K otázkám formování české společnosti v 19. století*. 2. vyd. Praha 2003.
- URBAN, Otto: *1848–1849. Kroměřížský sněm*. Praha 1998.
- VACULÍK, Jaroslav – NĚMEC, Jiří (eds.): *Problematika sociálních skupin ve výuce společenskovědních předmětů. Sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Brno 2006.
- VILLARI, Rosario (ed.): *Barokní člověk a jeho svět*. Praha 2004.
- VONDROVÁ, Kateřina: *Působení ženských církevních řádů v Brně za první republiky*. Brno 2009 (diplomová práce). In: http://is.muni.cz/th/135580/pdf_m/ [cit. 13. 2. 2014].
- VYKYDALOVÁ, Milena: *Rozvoj mateřských škol v Kroměříži*. Olomouc 2003 (seminární práce).
- WINTER, Eduard: *Josefinismus a jeho dějiny. Příspěvky k duchovním dějinám Čech a Moravy 1740–1848*. Praha 1945.
- ZATLOUKAL, Pavel: *Kroměřížská architektura 19. století*. I. část. *Revue pro historii a příbuzné vědy*, 3, 2012/1. Ostrava 2012. In: <http://katedry.osu.cz/khi/historica/pdf/Historica3-1.pdf> [cit. 13. 2. 2014].
- ZLÁMAL, Bohumil: *Příručka českých církevních dějin*. IX. *Doba probuzenského katolicismu*. 1. část. Olomouc 1970.

ŽÁK, Alfons: *Oesterreichisches Klosterbuch. Statistik der Orden und Kongregationen der katholischen Kirche in Oesterreich.* Wien 1911.

ŽUPANIČ, Jan: *Nová šlechta Rakouského císařství.* Praha 2006.

Slovník pojmů

Alžbětky

Zkrácené označení pro členky Řádu sv. Alžběty na základě jména jejich patronky.

Bílé vincentky

Zkrácené označení pro členky Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Vídeň – Gumpendorf Dcer křesťanské lásky na základě jména jejich zakladatele a barvy jejich závoje.

Boromejky

Zkrácené označení pro členky Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského na základě jména jejich patrona.

Duchovní kytice

Jednalo se o sestrami ručně vyráběné a malované přání tradičně věnované generální představené vídeňských vincentek. Do přání pak sestry zapsaly jednotlivé modlitby a oběti, které darovaly pro svou generální představenou.

Evangelizátorka

Žena hlásající křesťanskou víru.

Exercicie

Duchovní cvičení každoročně povinné pro všechny řeholníky a kněze. Jedná se o čas ztišení, modlitby, rozjímání, obvykle zahrnující přednášky na vybrané duchovní téma. Většinou trvají jeden týden.

Exercitátor

Kněz, který vede exercicie – přednáší účastníkům exercicií, je k dispozici pro soukromé rozhovory, svátost smíření atd.

Filiální dům

Kláster založený z mateřského kláštera a spadající jurisdikčně pod tento první klášter.

Formace

Výchova možných budoucích členů institutu k upevnování jejich osobní víry, křesťanského života, ve zvyklostech a tradicích jednotlivého společenství. V přeneseném významu se může jednat o zkušební dobu v klášteře, která je pro formaci určena. Tato doba se v Kongregaci Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Vídeň – Gumpendorf Dcer křesťanské lásky členila na následující období: kandidatura, postulát (ve starších textech někdy spojováno s kandidaturou) a noviciát (ve starších textech někdy vyčleňován první tzv. kanonický rok). Vídeňské vincentky na základě specifického způsobu slibů neměly následnou dobu tzv. juniorátu.

Fortna

Vstup do kláštera, často ve spojení s vrátnicí.

Generalát – viz generální dům.

Generální dům

Hlavní a většinou první dům kongregace. Sídlo generálního představeného/generální představené.

Generální představená

Sestra pověřená starostí o všechny členky, domy a díla společenství. Měla nejvyšší pravomocí při rozhodování. Sama podléhala pouze rozhodnutí papeže (v případě institutů papežského práva) či místnímu biskupovi (v případě institutů diecézního práva).

Generální vedení

Jedná se o nejvyšší vedení jednotlivých institutů. V tomto případě o generální představenou a superiora společenství.

Kandidátka

Žena v prvním zkušebním období po vstupu do kláštera. V této době smí kdykoliv z kláštera svobodně odejít nebo být představenými z kláštera propuštěna.

Kluzura

Část kláštera, do níž je zakázán vstup osobám, které nepřísluší k danému společenství. Jedná se o ochranu soukromí řeholníků a řeholnic. Na Tridentském koncilu byla stanovena povinnost zřídit klauzuru v každém klášteře.

Konference

Původně se jednalo o pravidelné setkání sv. Vincence de Paul s prvními členkami bratrstva Dcer křesťanské lásky, během něhož probíhala výměna názorů a zkušeností. Světec na základě těchto setkání sestry formoval. Tuto praxi společných setkání přejaly i Milosrdné sestry. Jednotlivá společenství se pak setkávala se svým Spiritual–Direktor.

Kongregace

Označení církevního společenství zasvěceného života, které žije podle evangelijních rad (tj. se sliby čistoty, chudoby a poslušnosti). Jedná se o tradiční označení pro řeholní řády vzniklé v novověku, které nemá oporu v církevním právu. Starším synonymem pro kongregace je slovo institut.

Konstituce

Pravidla společného života církevní komunity schválená Svatým stolcem. Slovo řehole se většinou používá pouze ve spojení s řády. Starším synonymem pro konstituce je též slovo stanovy.

Konzistoř

Poradní sbor diecézního biskupa nebo správní kancelář (a její personál), vyřizující agendu diecéze.

Mateřinec – viz. mateřský dům

Mateřský dům

Původní dům společenství, kde také byl zřízen noviciát. Většinou se jednalo o první klášter na určitém území a také sídlo generálního představeného/generální představené.

Modré vincentky

Zkrácené označení pro členky společenství Dcer křesťanské lásky na základě jména jejich zakladatele a barvy současného řeholního oděvu.

Noviciát

Zkušební doba v klášteře. Od Tridentského koncilu byla pevně a závazně stanovena na tzv. kanonický rok – jeden rok strávený především v ústraní (v tichu a modlitbě) v určeném domě pod vedením tzv. novicmistra/novicmistrové. Tridentský koncil stanovil též maximální délku noviciátu na dva roky. Ve vídeňské Kongregaci Milosrdných sester sv. Vincence trval noviciát vždy dva roky, z toho první platil jako kanonický, druhý pak byl určený k praktickému vzdělávání a školení pro výkon budoucího povolání. V přeneseném významu se tak nazývalo též místo v klášteře, které bylo určeno pro život noviců či novicek.

Novicka

Prozatímní členka společenství (v době noviciátu) připravující se na skládání slibů. V případě Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Vídeň – Gumpendorf Dcer křesťanské lásky bývaly novicky prvního roku též označovány jako seminaristky.

Obláčka

Slavnost přijetí do noviciátu. Na základě zvyklostí jednotlivých společenství bylo také při slavnosti přijímáno řeholní jméno či oděv. Po celé 19. století probíhaly u vídeňských vincentek dvě obláčky (každá na začátku jednotlivých roků noviciátu).

Ordinariát

Označení pro kancelář a úřad diecézního biskupa.

Pařížské vincentky

Zkrácené označení pro členky společenství Dcer křesťanské lásky na základě jména jejich zakladatele a mateřského domu.

Postulantka

Žena v druhém zkušebním období po vstupu do kláštera (po kandidatuře). V této době smí kdykoliv z kláštera svobodně odejít nebo být představenými z kláštera propuštěna.

Probošt

Představený kapituly.

Profese

Obřad skládání řeholních slibů. Vídeňské vincentky vždy skládaly tři tradiční sliby (slib chudoby, čistoty a poslušnosti). Forma těchto slibů (tj. pro dobu života v kongregaci) byla v katolické církvi velice výjimečná. Nejednalo se tedy ani o časné, slavné či věčné sliby.

Provincie

Spojení několika klášterů na určitém území s určitou mírou samostatnosti a s vlastním vedením, které je podřízeno generálnímu vedení celého společenství.

Představená filiálního domu

Sestra odpovídající za určitý klášter, jeho aktivity a současné členky společenství, které jej obývají. Je jmenována generálním vedením a tomu se zodpovídá. V dřívějších dokumentech Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Vídeň – Gumpendorf Dcer křesťanské lásky bývala označována za tzv. sestru služebnici (označením, které zavedl sv. Vincenc de Paul pro představené filiálních domů v bratrstvu Dcer křesťanské lásky).

Řád

Označení církevního společenství zasvěceného života, které žije podle evangelijních rad (tj. se sliby čistoty, chudoby a poslušnosti). Jedná se o tradiční označení pro řeholní společenství vzniklé ve středověku, které nemá oporu v církevním právu.

Servité

Zkrácené označení pro členy Řádu Služebníků Mariiných na základě latinského názvu společenství.

Spirituál

Kněz určený k duchovnímu vedení daného společenství.

Superior

V této práci použito ve významu, který zavedl Tridentský koncil. Jednalo se tedy o duchovního, který byl stanoven jako podpora generální představené pro vedení společenství. Tento kněz nebyl členem kongregace. Byl jmenován ordinariátem v místě mateřince. Pro mnohá významná rozhodnutí bylo potřeba souhlasu obou (tedy generální představené i superiora), např. pro podpisy významných listin a smluv. Zároveň superior také samostatně vystupoval a jednal jménem celé kongregace. Podobnou funkci ve spojení s úkolem spirituála zastávali také další kněží pouze pro jednotlivé kláštery (tzv. Spiritual–Direktor). Úřad superiora celé kongregace a spirituála pak nesměla být spojena v jedné osobě.

Te Deum

Slavnostní hymnus, jehož autorství je připisováno sv. Ambrožovi. Hymnus dostal název podle prvních slov (Te Deum laudamus).

Terciářka

Příslušnice třetího řádu.

Třetí řád

Společenství laiků žijící ve světě podle spirituality určitého řádu. Název vznikl na základě tradičního rozlišení mužských řádů jako prvních, ženských odnoží mužských řádů jako druhých a laického společenství jako třetího.

Vincentinská rodina

Souhrnné označení pro všechna společenství zasvěceného života, která žijí podle spirituality sv. Vincence de Paul. Jednotlivá společenství mohou být tímto světcem přímo založena nebo jej pouze považují za svého patrona.

Vincentky

Zkrácené označení pro členky některého ze společenství založeného sv. Vincencem de Paul či hlásícího se k němu. V práci použito jako zkrácené označení pro členky Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Vídeň – Gumpendorf Dcer křesťanské lásky, nevyplývá-li z kontextu jinak.

Vídeňské vincentky

Zkrácené označení pro členky Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul Vídeň – Gumpendorf Dcery křesťanské lásky na základě jména jejich zakladatele a mateřského domu.

Vizitantky

Zkrácené označení pro členky Řádu navštívení Panny Marie na základě latinského názvu společenství. V dřívějších pramenech byly označovány podle svého zakladatele sv. Františka Saleského za salesiánky. Tento název však může vést k záměně s členkami Kongregace Dcer Panny Marie Pomocnice (tzv. salesiánkami Dona Bosca).

Voršilky

Zkrácené označení pro členky Řádu sv. Voršily na základě jména jejich patronky.

Seznam zkratek

CM	Konventionsmünze.
Fl.	Gulden.
P.	Pater – kněz.
sr.	Sororer – sestra (příslušnice některého řádu či kongregace). Po zkratce vždy následuje příslušné řeholní jméno.
sv.	Svatý – v různých tvarech podle následného jména (svatá, svatí).

Resumé

On 13 September 1845 the Viennese Sisters of Charity of Saint Vincent de Paul had their new filial house in Kroměříž blessed. The decision to establish a monastery in the city was precipitated by Duchess Ernestine von Arenberg, who stipulated the foundation as a requirement for gifting the Pačlavice Manor to the congregation. However, the most important roles in implementing this intention were played by Bishop Sommerau–Beckh of Olomouc and the Dowager Empress Caroline Augusta. They both also attended the celebrations for the blessing of the house.

A number of findings have emerged from the comparison of this and other similar foundations. The establishment of the Kroměříž filial house of the Sisters of St Vincent fits the traditional method of founding new monasteries in the 19th century. There are, however, two exceptional circumstances: right from the beginning the new monastery consisted of 15 sisters (an uncommonly high number) with a very broad scope of activities: a hospital for the poor, home care, and a private school for girls (what would now be considered a nursery school and school of handicrafts). The sisters' activities caused the city hospital to be abolished as superfluous. An important event in the history of the city, the session of the Constitutional Imperial Assembly, had no effect on the sisters' lives.

Přílohy

Seznam příloh

Příloha č. 1

Darovací listina pačlavického panství

Příloha č. 2

Darovací listina pozemku na Malém Valu v Kroměříži

Příloha č. 3

Seznam sester působících v Kroměříži v roce 1845

Příloha č. 4

Denní program sester

Příloha č. 5

Přehled nejvýznamnějších dárců Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence
v roce 1849

Příloha č. 6

Výňatek z výroční zprávy Nemocnice Milosrdných sester v Kroměříži v letech 1877–
1886.

Příloha č. 1

Darovací listina pačlavického panství

Im Namen der heiligsten Dreifaltigkeit.

Schenkungs–Urkunde und rücksichtlich Fundations–Instrument

Kraft welcher ich Endesgefertigte Ernestine Herzogin von Arenberg in voller Rechtsform dem Institute der wohlehrwürdigen Barmherzigen Schwestern in der kaiserlich–königlichen österreichischen Haupt- und Residenzstadt Wien meine in der Olmützer Diözese in Mähren im Hradischer Kreise gelegene Herrschaft Patschlawitz, samt aller An- und Zugehör, wie selbe lieget und stehet, und allen Rechten, die ich genossen, und zu genossen berechtigt bin, sowie auch mit allen darauf haltenden Lasten und insbesondere mit den darauf intabulierten Verbindlichkeiten bezüglich des Pfründner Spitals zu Patschlawitz und der Stiftung für das Kloster der Barmherzigen Brüder zu Proßnitz, jedoch ohne meine fernere Gewährleistung – als ein freiwilliges Geschenk gegen nachstehende Bedingungen als ihr Eigentum überlasse und übergebe nämlich:

1. Das die genannten frommen Vermögen zu Kremsier in Mähren eine Filiale ihres der Menschheit so ersprießlichen Instituts zu gründen, und dass sie daselbst nach ihrer heiligen Regel Kranke pflegen und arme Kinder in weiblichen Handarbeiten und in der römisch katholischen Religion unterrichten.

2. Das sie Barmherzigen Schwestern sich verpflichten dem Kloster der Salesinerinnen von der Heimsuchung Maria zu Wien in Österreich jährlich so lange dieses Kloster besteht, ein Tausend Gulden Conventions–Münze in kaiserlich österreichischen Silberzwanzigern, drei Stück auf einen Gulden und 60 Stücke auf eine kölnische Mark seinen Silbers gerechnet, nach dem zwanzig Conventions–Guldenfüsse

ausgeprägt, in zwei Raten: den ersten Jänner und den ersten Juli jeden Jahres auszuzahlen.

Diese Zahlung soll vom Tage der Wirksamkeit voranstehender Schenkung ihren Anfang nehmen. Über diese Verpflichtung soll den Salesianerinnen eine Urkunde von den Barmherzigen Schwestern in Wien ausgestellt, und der Herrschaft Patschlawitz intabuliert werden, auch unaufkündbar sein.

3. Verordne ich ausdrücklich, dass die Herrschaft Patschlawitz niemals verkauft oder vertauscht, noch auf irgendeine Art veräußert werde, auch dürfen keine Schulden darauf vorgemerkt werden.

4. Wünsche ich, dass einige Schwestern zu Patschlawitz wohnen, und sich der Krankenpflege und dem Unterrichte armer Kinder in weiblichen Arbeiten und in der katholischen Religion unentgeltlich widmen, auch das von meinem Vater gestiftete Pfründner-Spital überwachen sollen.

5. Sollte das wohlehrwürdige Salesianer-Kloster in Wien noch während meines Lebens auf irgendeine Art eingehen oder aufgehoben werden, so sollen die Tausend Gulden jährlich, so lange ich lebe an mich bezahlt werden. Wenn das Salesianerinnen Kloster aber nach meinem Tode aufhört zu existieren, so sollen die Barmherzige Schwestern diese jährliche eintausend Gulden Conventions-Münze in kaiserlichen österreichischen Silberzwanzigern in den bestimmten Raten dem Kloster der Salesianerinnen in Ober-Österreich zu Gleink, wenn es damals noch bestehen sollte zu zahlen, und erst bei Aufhören dieses Klosters sollen die Barmherzigen Schwestern von der Verpflichtung der jährlichen Bezahlung diese Rente befreit sein, und diese Ein Tausend Gulden zur Beförderung ihres frommen und heiligen Institutes frei verwenden.

6. Wenn das wohlthätige und fromme Institut der Barmherzigen Schwestern in Österreich aufhören sollte zu existieren, so soll die Herrschaft Patschlawitz dem

Kloster der Salesianerinnen zu Wien eigentümlich zufallen, ohne dass selbe berechtigt sind, die Herrschaft zu veräußern oder zu dieser Zeit nicht existieret, oder die Schenkung nicht annehmen kann, oder will, so soll die Herrschaft dem Kloster der Ursulinerinnen in Wien und wenn dieses die Schenkung nicht annehmen kann, oder will, der fürstlichen Alfred und Werian Windischgrätzschen Familie zufallen, jedoch soll weder die letztgenannte Familie, noch sollen die vorgenannten Klöster ein Recht haben auf die Sicherstellung dieses Besitztums und der vorstehenden zu ihren Gunsten getroffenen Bestimmungen zu dringen.

7. Will ich, dass sowohl das Institut der Barmherzigen Schwestern, als auch jenes der Salesianerinnen, den heiligen Vinzenz von Paula als ihren Stifter, oder geistlichen Vater verehren diese beiden Institute, falls eines derselben aufgehoben werden sollte, die Hilfsbedürftigen Glieder des aufgehobenen Institutes mit schwesterlicher Liebe aufnehmen und nach Kräften möglichst unterstützen.

8. Das Institut der Barmherzigen Schwestern soll übrigens in der Benützung und Verwaltung der Herrschaft Patschlawitz von niemand gehindert, oder beirrt, oder zu irgendeiner Rechnungslegung verhalten werden.

9. Soll diese Schenkung erst vom Tage meiner abgelegten Profess in dem Kloster der Salesianerinnen in Wien, oder wenn ich die Profess nicht ablege, von dem Tage meines Absterbens ihre volle Wirksamkeit haben, und unwiderruflich sein.

10. Gebe ich den Barmherzigen Schwestern zu Wien die Bewilligung, sich an den landtäflichen Besitz der Herrschaft Patschlawitz in Mähren bringen zu lassen, nur verordne ich, dass die sämtlichen dieser Schenkung in den vorausgehenden Absätzen beigefügten Bedingungen und Bestimmungen unter einem auf die Herrschaft Patschlawitz landtäflich intabuliert werden sollen. Zur Urkunde dessen, habe ich vorstehende Schenkungs-Urkunde und rücksichtlich Fundations-Instruments

eigenhändig unterschrieben, und von den ersuchten Herren Zeugen mitfertigen, sowie mein herzogliches Insiegel beidrücken lassen.

So geschehen, Wien den 21. Mai 1841.

Ernestine, Herzogin von Arenberg m. p.

L. S.

Dr. Anton Schmit,

L'Abbé Jaequemet,

als erbeteuer Zeuge m. p.

als erbeteuer Zeuge, m. p.

Die Barmherzigen Schwestern zu Wien erklären hiermit durch ihre Vorsteher, dass sie die vorgedachte Schenkung mit Vorbehalt der bezüglich des unbeweglichen Gutes einzuholenden allerhöchsten Genehmigung denkbar annehmen und sich verpflichten die sämtlichen, ihnen von der durchlauchtigsten Frau Geschenksgeberin auferlegten Verbindlichkeiten stets getreu und unverbrüchlich zu erfüllen.

Urkunde dessen ihrer Vorsteher und der ersuchten Herren Zeuge eigenhändige Fertigungen.

So geschehe, Wien den 21. Mai 1841.

Ernst Max Hurez, Domherr
zu Sankt Stefan und Superior der
Barmherzigen Schwestern m. p.

Xaveria Strasser, Oberin der
Barmherzigen Schwestern m. p.

Franz Xaver Parisch,
Hausdirektor der Barmherzigen
Schwestern als erbeteuer Zeuge m. p.

Dr. W. Fleischmann, als erbeteuer
Zeuge

Vom dem kaiserlich-königlichen Niederösterreichischen Landrechte wird bestätigt, dass die dem Gerichte wohlbekannte Frau Ernestine, Herzogin von Arenberg

sowie die beiden Zeugen Herr Dr. M. Anton Schmit und Abbé Jaequement vor Gericht persönlich erklärt haben, dass vorstehende Schenkungsurkunde von ihnen eigenhändig unterfertigt sei.

Wien, am 7. Juni 1841

Felix, Graf Montecuccoli,
k. k. n. ö. Landrath m. p.

Gegenwärtiges Schenkungs-respektive Fundations-Instrument ist der königlichen Mährischen Landtafel Güter quatern No. 25 Olmützer Kreises fol. 371 bis 373 eigentragen und behufs der Anschreibung des Instituts der Barmherzigen Schwestern in Wien als Besitzer des Gutes Patschlawitz im Hauptbuche Lit. P. Tom I. fol. 30 dann zur Sicherstellung der dem Institute aus der 1. 3. 4. und 7. dieser Urkunde obliegenden Verpflichtungen ebendasselbst fol. 303 sub. No. Prior 72 intabuliert worden.

Brünn, am 6.ten Juni 1843

L. S.

Josef Marek,
Landtafel Direktor m. p.

Soukromý archiv České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul v Kroměříži, ČERNUŠÁK, Tomáš: *Die Chronik des Institutes der Barmherzigen Schwestern zu Patschlawitz. Gegründet im Jahre 1914. Die schönste Tat des Menschenherzens liegt im Opfern.* Transkripce textu první kroniky filiálního domu Milosrdných sester v Pačlavicích (nepublikováno), s. 11–14; HLAWATI, Franz: *Die Barmherzigen Schwestern von Wien – Gumpendorf 1832–1932.* Wien 1932, s. 110–112.

Příloha č. 2

Darovací listina pozemku na Malém Valu v Kroměříži

Heut zu Ende gesetzten Tag und Jahre ist zwischen Seiner fürstlichen Gnaden dem Hochwürdigst Hochgeborenen Herrn Herrn Maximilian Josef, aus dem Hause der Herrn Freiherren von Sommerau Beeckh, Erzbischof von Olmütz, Herzogen und Fürsten der königlich böhmischen Kapelle Grafen, Großkreuz des österreichischen kaiserlichen Leopoldordens, Inhaber des goldenen Ehrenkreuzes pro piis meritis, Seiner kaiserlich-königlichen apostolischen Majestät wirklichen geheimen Rath et cetera, et cetera unter Beitritt des hochwürdig getreuen Olmützer Metropolitens Kapitels an Einem dann den Herrn Kurator und Vorstehern des Wiener Institutes der Barmherzigen Schwestern am andern Teil nachstehenden Vertrag geschlossen und ausgefertigt worden:

§. 1.

In Anerkennung des wohlthätigen Instituts Zweckes der Krankenpflege, und des Unterrichtes der weiblichen armen Jugend, und um dessen Gedeihen auch zum Wohle der Stadt Kremsier zu befördern, haben sich Sr. fürstlichen Gnaden auf Ansuchen des Wiener Institutes der Barmherzigen Schwestern bewogen gefunden, demselben von den an der Umfangsmauer der Stadt Kremsier befindlichen obrigkeitlichen Gärten, einen Flächenraum von Einem Joch 304 \square ²⁸³ Klaftern niederösterreichischen Maß zur freien und unentgeltlichen Fruchtnießung hiermit einzuräumen und abzutreten, um auf diesem Terrain ein Institutsgebäude errichten, und einen Hofraum, dann Garten anlegen zu können.

²⁸³ Nakreslen čtverec.

§. 2.

Verpflichtet sich das Institut der Barmherzigen Schwestern den erforderlichen Baukonzerns der politischen Behörde zu erwirken, die zu seiner Wohltätigkeit Anstalt erforderlichen Gebäude, Anlagen und Einrichtungen auf eigene Kosten herzustellen, und den demselben zur Fruchtnießung eingeräumten Terrain, durch gehörige Scheidungsmauern einzuschließen.

§. 3.

Von diesen zur Fruchtnießung eingeräumten Grund und Boden wird jedoch das vollständige Eigenthum für die Erzbistums Herrschaft Kremsier ausdrücklich vorbehalten, und deshalb wird auch die davon entfallende Grundsteuer von der Herrschaft fortwährend getragen werden. Dagegen soll die dem Institute der Barmherzigen Schwestern abgetretene freie Fruchtnießung nur so lange Dauer haben, als das Institut in Kremsier bestehen wird, auch soll das Institut keineswegs berechtigt sein, die Gebäude zu vermieten, oder zu einem anderen als dem bestimmten frommen Wohlthätigkeitszweck zu widmen. Sollte das Institut daselbst auch was immer für eine Art aufgelöst werden, so soll auch die Fruchtnießung erlöschen, und in diesem Fälle das Wiener Hauptinstitut verpflichtet sein, die ihm gehörigen Gebäude und anderen Gegenstände auf eigene Kosten wegzuräumen, den Grund und Boden aber an die Herrschaft Kremsier wieder zurück zu stellen.

Urkunde dessen ist dieser Vertrag ausgestellt und gefertigt worden. So geschehen Kremsier am 20. Februar 1843.

Maximilian Josef

Fürst Erzbischof

Dem vorstehenden Verträge wird von Seite des getreuen Metropolitens Kapitels beigetreten. Aus der Kapitular Sitzung zu Olmütz am 22 Februar 1843.

Rudolf Freiherr von Thysebaert

Domdechant

und ein gesamt getreues Metropolitens Kapitel

Wien, den 15 März 1843.

Ernest Max: Hurez

Leopoldine Aloisie Kunst

Domherr zu Sankt Stefan in Wien,

Oberin der Barmherzigen

und Superior der Barmherzigen Schwestern

Schwestern.

Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, Fond AO Arcibiskupství Olomouc,
inv. č. 5196, sign. F VI b 168/5, *Smlouva na pozemek v Kroměříži ze 20. února 1843.*

Příloha č. 3

Seznam sester působících v Kroměříži v roce 1845

1. Sr. Vincentia²⁸⁴

Civilní jméno:	Nortburg ²⁸⁵ Rimmel
Jméno a povolání rodičů:	Johann Riml, sedlák Eleonora, roz. Melmer
Datum a místo narození:	2. března 1813 v Pitzhal v Tyrolsku
Datum vstupu do kongregace:	23. června 1835
Datum profese:	8. března 1838
Doba působení v Kroměříži:	1845–1852
Funkce:	Představená domu
Datum úmrtí:	24. března 1852

2. Sr. Nepomucena²⁸⁶

Civilní jméno:	Marie Hamsa ²⁸⁷
Jméno a povolání rodičů:	Mathias Hamsa, soudce Elisabeth, roz. Matoušek
Datum a místo narození:	22. února 1801 v Plánici v Čechách
Datum vstupu do kongregace:	28. června 1832
Datum profese:	18. února 1836
Doba působení v Kroměříži:	1845–1849

²⁸⁴ Sestry byly seřazeny podle pořadí v seznamu, který zaznamenala kronika kroměřížského filiálního domu. Další varianta řeholního jména sr. Vincetie: Vincenzia.

²⁸⁵ Další varianta křestního jména: Nothburger.

²⁸⁶ Někdy uvedena také jako sr. Nepomucena Martha

²⁸⁷ Další varianta příjmení: Hansa.

Funkce: Krankensaalmeisterin
Datum úmrtí: 30. června 1878
Poznámky: Výjimečně byl poznamenán důvod úmrtí: stáří.

3. Sr. Cäcilie²⁸⁸

Civilní jméno: Octavia hraběnka Gilleis
Jméno a povolání rodičů: Hrabě Josefa Calasans von Gilleis
Leopoldine, roz. hraběnka von Attems
Datum a místo narození: 29. září 1806 ve Vídni (Wien Stadt), ulice
Herrengasse
Datum vstupu do kongregace: 25. března 1836
Datum profese: 18. října 1838
Doba působení v Kroměříži: 1845–1848
Funkce: Lékárnice
Datum úmrtí: 10. července 1889
Poznámky: Roku 1842 se stala první představenou filiálního
domu v Linzi.

4. Sr. Colomana

Civilní jméno: Elisabeth Haslinger
Jméno a povolání rodičů: Philip Haslinger, zedník
Anna, roz. Mihleder
Datum a místo narození: 29. dubna 1812 ve Vídni
Datum vstupu do kongregace: 3. dubna 1840

²⁸⁸ Další varianty řeholního jména: Cäzilia, Cecilia.

Datum profese: 29. dubna 1843
Doba působení v Kroměříži: 1845
Funkce: Krankensaalmeisterin
Datum úmrtí: 24. září 1855

5. Sr. Hedwig

Civilní jméno: Josefina Klausová
Jméno a povolání rodičů: Georg Klaus, krejčí
Theckla, roz. Lander
Datum a místo narození: 9. března 1817 Tarnowitz v pruském Slezku
Datum vstupu do kongregace: 23. dubna 1841
Datum profese: 14. října 1843
Doba působení v Kroměříži: 1845–1847
Funkce: Krankensaalmeisterin
Datum úmrtí: 15. prosince 1857 v mateřském domě kongregace ve Vídni
Poznámky: V roce 1848 zastávala pozici představené v nemocnici ve čtvrtém vídeňském okrese na Favoritenstraße.²⁸⁹ Dne 18. března 1848 byla zvolena generální představenou. Úřad zastávala do 20. května 1854, poté se stala představenou ve filiálním domě v Pačlavicích. V tomto úřadu zůstala do roku 1857.

²⁸⁹ Kronika vídeňského domu špatně uvedla, že zastávala úřad představené filiálního domu v Pačlavicích.

6. Sr. Bernardina

Civilní jméno:	Katharine Paukert
Jméno a povolání rodičů:	Karl Paukert, soukromý hospodář
Datum a místo narození:	6. listopadu 1813 ve Slatinicích na Moravě
Datum vstupu do kongregace:	14. června 1841
Datum profese:	14. října 1843
Doba působení v Kroměříži:	1845–1852
Funkce:	Učitelka
Datum úmrtí:	17. března 1894

7. Sr. Prokopia²⁹⁰

Civilní jméno:	Franziska Winkler
Jméno a povolání rodičů:	Franz Winkler, hlídač ve vězení Anna Barbara, roz. Knobloch
Datum a místo narození:	10. či 12. března 1824 v Litoměřicích v Čechách
Datum vstupu do kongregace:	6. května 1843
Datum profese:	18. září 1845
Doba působení v Kroměříži:	1845–1847 a 1849–1850
Funkce:	K roku 1850 uvedena pro péči o domácnost
Datum úmrtí:	19. dubna 1904

²⁹⁰ Další varianta řeholního jména: Procopia.

8. Sr. Albertina

Civilní jméno:	Antonie Němec
Jméno a povolání rodičů:	Josef Němec, řezník Maria, roz. Tereba
Datum a místo narození:	13. června 1822 Nepomuk v Čechách
Datum vstupu do kongregace:	3. září 1842
Datum profese:	18. září 1845
Doba působení v Kroměříži:	1845–1846 a 1866–1873
Funkce:	Učitelka
Datum úmrtí:	28. března 1873 v půl čtvrté ráno

9. Sr. Alphonsa

Civilní jméno:	Marie Döschel ²⁹¹
Jméno a povolání rodičů:	Leopold Döschel, tkadlec Anna M., roz. Millner
Datum a místo narození:	17. ledna 1821 v Dolním Rakousku
Datum vstupu do kongregace:	25. dubna 1842
Datum profese:	10. května 1845
Doba působení v Kroměříži:	1845–1846 a 1848–185
Funkce:	K roku 1848 uvedena jako sakristiánka K roku 1850 zmíněna jako Krankensaalmeisterin
Datum úmrtí:	11. května 1884 v osm hodin večer ve Steiru

²⁹¹ Další varianta příjmení: Deschl.

10. Sr. Calasantia²⁹²

Civilní jméno:	Virginia Navrátil
Jméno a povolání rodičů:	Václav Navrátil, voják? ²⁹³ Christine, roz. Bax
Datum a místo narození:	17. března 1822 v Lyonu ve Francii
Datum vstupu do kongregace:	11. května 1840
Datum profese:	29. dubna 1843
Doba působení v Kroměříži:	1845
Funkce:	Neuvedena pozice, pouze, že pracovala ve škole
Datum úmrtí:	12. května 1847
Poznámky:	Po vstupu do kongregace si musela zažádat o změnu občanství.

11. Sr. Bernarda

Civilní jméno:	Amalia Javurek
Jméno a povolání rodičů:	Franz Javurek, soukromý hospodář Antonia, roz. Prosch
Datum a místo narození:	7. února 1809 Loosdorf v Dolním Rakousku
Datum vstupu do kongregace:	5. února 1836
Datum profese:	4. července 1841
Doba působení v Kroměříži:	1845, 1848
Datum úmrtí:	18. listopadu 1851
Poznámky:	Již před vstupem byla vystudovaná lékárnice.

²⁹² Další varianta řeholního jména: Calasanzia.

²⁹³ Otazník uveden též v pramenech.

12. Sr. Justina

Civilní jméno:	Josefa Hirschman
Jméno a povolání rodičů:	Georg Hirschman, voják Barbara, roz. Latl
Datum a místo narození:	25. října 1820 Hernals u Vídně
Datum vstupu do kongregace:	14. března 1842
Datum profese:	3. prosince 1844
Doba působení v Kroměříži:	1845–1848
Datum úmrtí:	13. prosince 1895

13. Sr. Josefa

Civilní jméno:	Marie Lechner
Jméno a povolání rodičů:	Michael Lechner, zedník Magdalena, roz. Kopfenberger
Datum a místo narození:	12. února 1806 Kirchberg am Wechsel v Dolním Rakousku
Datum vstupu do kongregace:	7. listopadu 1834
Datum profese:	11. června 1837
Doba působení v Kroměříži:	1845–1848
Datum úmrtí:	26. dubna 1857

14. Sr. Johanna

Civilní jméno:	Theresia Häusler
Jméno a povolání rodičů:	Andreas Häusler, panský sluha Julia, roz. Kaim
Datum a místo narození:	26. 12. 1815 ve Vídni (Alservorstadt)
Datum vstupu do kongregace:	26. března 1841
Datum profese:	27. července 1843
Doba působení v Kroměříži:	1845–1850
Funkce:	K roku 1850 označena za Krankensaalmeisterin
Datum úmrtí:	26. května 1885

15. Sr. Wendelina

Civilní jméno:	Johanna Charlotte Luise Langer
Jméno a povolání rodičů:	Johann Georg Langer, výrobce a prodejce alkoholu (evangelického vyznání) Dorothea, roz. Stein
Datum a místo narození:	22. ledna 1813 v Lewin Brzeski v pruském Slezsku
Datum vstupu do kongregace:	11. či 15. června 1841
Datum profese:	4. května 1844
Doba působení v Kroměříži:	1845

Poznámky: Z důvodů vstupu do kongregace přijala dne 25. dubna 1842 rakouské občanství. Po čtyřech letech po slibech dne 20. května 1848 propuštěna z kongregace.

Soukromý archiv generalátu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni – Gumpendorf, *Hand Journal enthaltend: Die sämtlichen leben den und verstorbenen Professen u. Novizinen*. Seznam prvních sester, rukopis; Tamtéž, *Personal–Stand des Institutes der barmherzigen Schwestern vom Jahre 1832 bis 1880*. Seznam sester v letech 1832–1880, rukopis; Soukromý archiv České provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul v Kroměříži, *Memorable des Institutes der barmh. Schwestern zu Kremsier v. Jahre 184[5]*. První kronika filiálního domu Milosrdných sester v Kroměříži; Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, Fond ACO Arcibiskupská konsistoř Olomouc, sign. H8, kart. 5169, *Vincentky 1846–1903* – Dopis superiora kongregace Maxmiliána Hureze Arcibiskupské konsistoři v Olomouci ze dne 29. září 1845.

Příloha č. 4

Denní program sester

Von der Tagesordnung.

§. 1.

Um vier Uhr werden sie bei dem ersten Schall der Glocke aus ihren Betten aufstehen, sich mit dem Zeichen des heiligen Kreuzes bezeichnen, ihre ersten Gedanken Gott aufopfern, in Eilfertigkeit und mit Sittsamkeit hinter ihren Vorhängen die Unterkleider anziehen, mit Weihwasser sich besprengen, und kniend Gott anbeten, mit Danksagung und Aufopferung aller Handlungen, die sie den Tag über verrichten werden. Darauf werden sie ihre Betten in Ordnung bringen, und sich vollends ankleiden.

§. 2.

Um halb fünf Uhr werden sie gemeinschaftlich das Morgengebet verrichten, welches sie mit dem Hymnus beginnen: „Komm Heiliger Geist!“ und den gewöhnlichen fünf Tugendübungen. Darauf werden sie die Vorlesung der Punkte zur Betrachtung anhören, welche sie bis ein Viertel auf Sechs fortsetzen. Endlich werden sie mit dem Gebete: „Der Engel des Herrn“, mit der Litanei von dem heiligsten Namen Jesu und mit anderen gewöhnlichen Gebeten schließen. Darauf werden sie den Rosenkranz zu beten anfangen, von dem sie nur Einen Absatz sprechen, und so ihre Andacht fortsetzen bis sechs Uhr.

§. 3.

Um sechs Uhr werden sie sich stillschweigend zu den notwendigsten Verrichtungen begeben, die jeder angewiesen sind. Jene, welche die Erlaubnis haben, lesen zu lernen, werden sich von halb sieben bis gegen sieben Uhr damit beschäftigen.

§. 4.

Um sieben Uhr werden sie gemeinschaftlich und zwar paarweise zur Anhörung der heiligen Messe sich begeben. Sollte es um diese Zeit nicht tunlich sein, so soll es zu einer anderen, nach dem Gutachten der Oberin oder der dienenden Schwester gelegeneren Stunde geschehen, so dass sie sich gegenseitig ablösen. Bis zum Anfange der heiligen Messe, oder auch bis zum Evangelium können sie einige Absätze ihres Rosenkranzes beten.

§. 5.

Nach Anhörung der heiligen Messe begeben sich alle in den Speisesaal zum Frühstück, wobei das Stillschweigen beobachtet wird. Jene, welche die heilige Messe erst später hören können, werden deshalb kein Bedenken tragen, an Werktagen vor der heiligen Messe das Frühstück mit den anderen zu nehmen; doch darf keine nach halb zehn Uhr mehr frühstücken ohne Erlaubnis der Oberin, oder der dienenden Schwestern.

§. 6.

Nach dem Frühstück werden sie sich zu ihren Beschäftigungen begeben. Wenn mehrere mit einander arbeiten, dürfen sie ein geistliches Gespräch führen, aber nicht schwarzweiße wie in den Erholungsstunde.

§. 7.

Um halb zwölf Uhr werden sie die besondere Gewissenserforschung vornehmen, und dazu so viel Zeit verwenden, als das Gebet eines oder zweier Miserere sondern würde, wobei sie sich vorzüglich der Vorsätze, die sie des Morgens gemacht haben, und der besonderes Tugenden, die ihnen zur Übung obliegen, erinnern sollen.

Nach gesprochenem Tischgebete, welches die Oberin vorbetet, setzen sie sich, und jede erhält ihre Portion für sich. Während des Tisches richten sie aber ihre Aufmerksamkeit auf die geistliche Lesung, welche Eine aus ihnen halten und mit dem Martyrologium des folgenden Tages beschließen wird. Wenn sie das Glockenzeichen hören, werden sie das Gebet: „Der Engel des Herrn“ sprechen, sollte die Mahlzeit auch noch nicht vollendet sein. Sind sie vom Tische aufgestanden, so sprechen sie das Dankgebet auf gleiche Weise, wie vor dem Essen. Darauf beten sie einen Absatz ihres Rosenkranzes.

In den Pfarren, wo sie nur zwei sind, kann keine Tischlesung gehalten werden, daher werden sie dieselbe unmittelbar vor der Mahlzeit vornehmen, während welcher sie dann über das, was gelesen worden ist, stillschweigend nachdenken sollen.

§. 8.

Nach der Mahlzeit wird sich jede sogleich zu dem ihr angewiesenen Geschäfte begeben, wenn die Arbeit dringend sein sollte; wenn dieses nicht der Fall ist, so werde sie spräche mit Fröhlichkeit und Sittsamkeit zubringen, und dabei nicht vergessen, ihr Herz oft zu Gott zu erheben. Sollte Eine die Schranken der Bescheidenheit überschreiten und dem Gespräche einen Wendung auf einen unanständigen Gegenstand geben, so wird also–bald eine hierzu aufgestellte Schwester die Worte sprechen: „Gedenken wir der Gegenwart Gottes.“

§. 9.

Um zwei Uhr werden sie den Hymnus sprechen: „Komm Heiliger Geist!“ worauf eine Schwester durch eine Viertelstunde mit lauter Stimme eine geistliche Lesung halten wird, die sie mit den Worten beschließt: „Gott ist die Liebe, und wer in der Liebe bleibet, bleibet in Gott, und Gott in ihm.“ – Die Schwestern werden dieser Lesung zuhören, indem sie ihre Arbeit fortsetzen. Nach geendeter Lesung werden sich stillschweigend und arbeitend sich im Geiste mit geistlichen Gedanken beschäftigen, oder dem Unterrichte beiwohnen, welcher in dieser Stunde in dem Mutterhause den Schwestern erteilt wird, um sie in den Pflichten einer frommen Christin und einer wahren Tochter der christlichen Liebe zu bilden. An diesem Unterrichte Teil zu nehmen, werden sie sich befleißigen, so viel es ihre Geschäfte gestatten.

§. 10.

Um drei Uhr werden sie sich niederknien, und eine Schwester wird mit lauter Stimme die Worte sprechen: „Christus ist für uns gehorsam geworden bis zum Tode usw.“ Darauf werden Alle im Geiste den für das Heil unserer Seelen am Kreuze sterbenden Sohn Gottes anbeten, sie werden dem ewigen Vater den Augenblick seines Verschheidens aufopfern, und ihn bitten, an den Verdiensten seines Todes Alle Teil nehmen zu lassen, insbesondere aber jene, die zu dieser Stunde im Todeskampfe liegen, oder in dem Staude einer Todsünde sich befinden, und alle im Fegefeuer schmachtenden Seelen. Nachdem sie diese Andacht durch den Zeitraum von drei Vater unser fortgesetzte, werden sie den Boden küssen und alsbald wieder aufstehen.

Jene, welche beauftraget sind, in der Schule Unterricht zu erteilen, werden, bevor sie sich in die Schule begeben, diese Übung vornehmen; jene aber, welche zu dieser Zeit mit auswärtigen Personen beschäftigt sind, oder sich auf der Straße befinden,

werden diese Übung nur im Geiste verrichten, ohne sich niederzuknien; und jene, welche ganz daran gehindert sind, werden sie, sobald s die Umstände gestatten, nachträglich vornehmen.

§. 11.

Sollten sie, nach jener Anbetung, ihre Arbeit gemeinschaftlich wieder fortsetzen, so dürfen sie sich auch dabei mit erbaulichen Gesprächen unterhalten, doch mit mehr Ernst und Andacht als in den Erholungsstunden, und mit mehr gemäßigter Stimme, als gleich nach der Mahlzeit; denn die Erholungsstunde ist vorüber. Jene, welche die Erlaubnis haben, schreiben zu lernen, dürfen auf das längste eine halbe Stunde des Nachmittags dazu verwenden zu einer, nach dem Gutachten der Oberin, oder der dienenden Schwester gelegenen Zeit, in welcher nämlich keine notwendige Arbeit zu verrichten ist. Auch sollen sie bei ähnlichen Übungen stets bereit sein, sie willig und gern zu unterbrechen oder zu unterlassen, wenn die Oberen sie zu einer anderen, dringenderen Pflichterfüllung bestimmen, so dass weder der Krankendienst, noch sonst eine Berufspflicht hierdurch einen Nachtheil erleide.

§. 12.

Um halb sechs Uhr begeben sie sich zum Gebete, wenn es nicht schon früher geschehen ist, wie es in den Spitalern zu geschehen pfl eget. Darauf verrichten sie wieder die besondere Gewissenserforschung, wie vor dem Mittagmahle. Dann gehen sie zum Nachtmahl. Das Gebet vor dem Tische, die Danksagung nach dem Tische, die Lesung während des Essens, das Martyrologium ausgenommen, werden beobachtet, wie bei dem Mittagmahle bemerkt worden ist. Nach dem Essen sprechen sie das Gebet: „Der Engel des Herrn“, und einen oder zwei Absätze des Rosenkranzes.

§. 13.

Nach dem Nachtmahle begeben sie sich wieder zu ihren Geschäften, wenn es nötig sein sollte; wo nicht, so arbeiten sie gemeinschaftlich, und beobachten das, was von der Erholungsstunde nach dem Mittagmahle ist gesagt worden.

§. 14.

Um acht Uhr bei dem Glockenzeichen versammeln sie sich an demselben Orte, wo gewöhnlich um zwei Uhr die Lesung gehalten wird. Die Oberin fängt den Hymnus an: „Komm Heiliger Geist!“ sie nehmen ihre Arbeit wieder vor, und hören die Lesung der zwei ersten Punkte der Betrachtung. Die Schwester, welche den Dienst der Woche hat, liest mit lauter Stimme vor, worauf die Oberin oder die dienende Schwester bis ein Viertel auf neun Uhr von Einer oder der Anderen wiederholen lässt, was sie sich von der Lesung gemerkt hat, oder sie selbst spricht einige Worte über das Gelesene, um den neu Angekommenen das Betrachten zu erleichtern.

An Samstagen und an den Vorabenden der Festtage wird die Lesung bis nach dem Nachtgebet verschoben, wo dann das Evangelium des folgenden Tages als Lesung vorgetragen wird, welche Alle auf den Knien anhören werden. Darauf gehen sie an ihre gewöhnlichen Plätze und nehmen ihre Arbeit wieder vor. Fällt ein Fest auf einen Sonntag, so wird nur das Evangelium des Festes gelesen, welches die Kirche an jenem Tage begeheth.

§. 15.

Um ein Viertel auf neun Uhr werden sie sich in die Hauskapelle begeben, wo sie die allgemeine Gewissenerforschung und die gewöhnlichen Gebete verrichten. Darauf werden die ersten Punkte zur Betrachtung vorgelesen, wenn dieses nicht schon früher

vor dem Abendgebete geschehen ist. Dann ziehen sie sich stillschweigend in ihre Schafzimmer zurück, und bereiten sich zur Ruhe. Nachdem sie sich mit Weihwasser besprenget, und ein kurzes Gebet von höchstens drei Vater unser lang gesprochen, legen sie sich sittsam zu Bette. Jede kleidet sich hinter ihren Vorhängen aus, so, dass sie von Niemand gesehen werde. Sie werden trachten mit gottseligen Gedanken, insbesondere über die Betrachtungspunkte für den folgenden Morgen einzuschlummern. Um neun Uhr sollen Alle bereits zu Bette und die Lichter ausgelöscht sein.

§. 16.

An Sonn- und Feiertagen werden sie dieselbe Tagesordnung, wie an anderen Tagen beobachten, jedoch mit folgenden Ausnahmen.

1) Jene Stunden, welche sonst zur Arbeit bestimmt sind, werden sie auf geistliche Übungen verwenden; diese sind: der Empfang der heiligen Sakramente – die Besuchung des feierlichen Gottesdienstes – die Anhörung der Predigt und der Christenlehre und geistlicher Konferenzen – die Lesung geistlicher Bücher, welche ihnen von dem Superior, oder seinem Bevollmächtigten zugewiesen sind – gegenseitiges Ausfragen des Katechismus, um sich zu dem Unterrichte der Armen und der Kinder in den nötigen Wahrheiten des Heiles fähig und fertig zu bilden, und andere ähnliche, ihrem Berufe entsprechende Übungen.

2) Diejenigen, welche die Erlaubnis erhalten haben, lesen und schreiben zu lernen, werden eine halbe Stunde Vormittag und Nachmittag zur gelegenen Zeit hierzu verwenden, jedoch immer so, dass der Krankendienst und andere pflichtmäßige Beschäftigungen dadurch keinen Nachtheil leiden.

3) Die gewöhnlichen Erholungsstunden werden sie auch an Sonn- und Feiertagen, wie an anderen, nach dem Essen zur gelegenen Zeit zu ihrer Erheiterung benützen;

doch sollen sie sich nie mit verbotenen, oder für ihren Stand minder schicklichen Spielen ergötzen.

§. 17.

Außer den oben bemerkten Übungen, welche Allen gemein sind, werden die neu Angekommenen während ihrer Prüfungszeit im Mutterhause noch insbesondere folgende beobachten.

1) Alle Tage um acht Uhr des Morgens werden sie durch eine Viertelstunde einen geistlichen Lesung, und darauf dem Unterrichte bis halb neun Uhr beiwohnen.

2) Um zwei Uhr, nach vollendeter geistlicher Lesung, werden sie den Unterricht, welcher ihnen bis drei Uhr erteilet wird, fleißig und aufmerksam anhören.

3) Alle Mittwoch werden sie eine Konferenz haben, wie sie alle Freitage abends für die ganze Gemeinde üblich ist. Zu den beiden anderen Unterrichtsstunden aber um elf Uhr und um zwei Uhr werden sich die außer dem, nicht in dem Mutterhause versammeln, sondern die dienende Schwester wird ihnen, so viel es Zeit und Umstände erlauben, ähnliche Unterweisungen erteilen, wie sie in dem Mutterhause üblich sind. Diesen Unterweisungen werden auch die älteren Schwestern beiwohnen, so viel es ihre Geschäfte gestatten, teils des eigenen geistlichen Nutzens wegen, den auch sie daraus ziehen können, teils um ihre jüngeren Mitschwestern durch ein gutes Beispiel zu ermuntern, wie sie es schuldig sind.

§. 18.

Alle Schwestern werden stets ihre Ordensregeln, ihre geistlichen Übungen und löblichen Gebräuche, wie sie bisher beobachtet wurden, sehr hochachten, indem sie dieselben als die vortrefflichsten Hilfsmittel ansehen, die ihnen Gott an die Hand

gegeben hat, der Vollkommenheit ihres Berufes nachzustreben, und mit größerer Leichtigkeit und Sicherheit ihr Heil zu wirken. Daher werden sie dieselben nebst den besonderen Vorschriften über ihr Amt jeden Monat wenigstens Einmal entweder selbst lesen, oder vorlesen hören zurzeit, da es am füglichsten wird geschehen können. Dabei werden sie Gott um Vergebung der Fehler bitten, welche gegen dieselben begangen zu haben, sie sich erinnern werden, und zugleich das heilige Verlangen zu erneuern trachten, sie bis an ihren Tod vollkommen zu erfüllen. Und sollte auch eine oder die andere der Regeln ihrem Geiste oder Gefühle widerstreben, so werden sie sich bemühen, sich selbst zu überwinden und sich selbst zu verleugnen, eingedenk der Worte des Herrn: „Das Himmelreich leidet Gewalt, und nur diejenigen werden es erlangen, die sich Gewalt antun.“

Soukromý archiv generalátu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni – Gumpendorf, *Regel der Gesellschaft der barmherzigen Schwestern bestätigt von Seiner päpstlichen Heiligkeit Gregor XVI. durch Apostolisches Breve vom 15. September 1835. Wien 1836.*

Příloha č. 5

Přehled nejvýznamnějších dárců Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence v roce 1849

Name und Charakter der P. T. Wohltäter	Betrag in C.M.	
	Fl.	Kr.
Seine Majestät Kaiser Franz Joseph I.	1 000	-
Seine Majestät Kaiser Ferdinand I.	300	-
Ihre Majestät Kaiserin Maria Anna	500	-
Ihre Majestät Kaiserin–Mutter Karolina Augusta	1 200	-
Höchstieselbe bei besonderen Veranlassungen	1 000	-
Seine k. k. Hoheit Erzherzog Franz	500	-
Ihre k. k. Hoheit Erzherzogin Sophie	300	-
Seine k. k. Hoheit Erzherzog Ludwig	300	-
Seine k. k. Hoheit Erzherzog Ferdinand von Österreich–Este	300	-
Seine k. k. Hoheit Erzherzog Maximilian von Österreich–Este	500	-
Summe	5 900	-

Soukromý archiv generalátu Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni, klášter Milosrdných sester sv. Vincence de Paul ve Vídni – Gumpendorf, *Institut der barmherzigen Schwestern. Ausweis im Jahre 1849 von dem Institute der barmherzigen Schwestern in Wien.* Wien 1850, s. 10. In: *Rechnungs Ausweis des Instituts der barmher. Schwest. 1846–1850.* Výroční zprávy o dárcích, hospodaření a činnosti Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul za roky 1845–1849 vydávané vždy po uplynutí daného roku, výtisky výročních zpráv pro jednotlivé roky svázané do jednoho knižního svazku.

Příloha č. 6

Výňatek z výroční zprávy Nemocnice Milosrdných sester v Kroměříži v letech 1877–1886

Správa nemocnice milosrdných sester v Kroměříži vydala za uplynulé právě desetiletí od 1. ledna r. 1877 do 31. prosince 1886 úplný přehled o všech v nemocnici oně ošetřovaných. Vyjímáme z velezajímavého přehled tohoto tato pro dobročinnost v městě našem znamenitě dokladná díla. Všechno ošetřovaných za uplynulé desetiletí bylo 3 768 (v r. 1886 bylo 308) 2 316 mužů, 1452 žen. Z nich zemřelo 433, ostatních 3 335 z nemocnice propuštěno jelikož byli vyhojeni, zlepšeni neb vůbec nevyhojitelní. Dle nemocí bylo za celé 10letí 443 rozličných onemocnění vnitřních, 380 poranění, 360 katarů žaludku (náhlých i vleklých), 320 katarů chřtánu a trubic, 217 případů tyfu, 216 případy tuberkulosy, 210 případů rheumatismu a dny, 207 případů vředů na nohou, 162 očních neduhů, 161 katarů střev. Hlíz a rozličných onemocnění ranhojičských bylo 137, případů sešlosti věkem 127, zapálení plic 123. Ostatní nemoci jeví se v menších číslech. Otrávení lihem bylo 31, nemocí srdce 43. Případův „růže“ bylo 84, zlomenin dlouhých kostí horních i dolních končetin 50. Zvláštním jest, že vyskytnul se i jeden simulant. Z větších operací vykonána byla amputace v dolní třetině stehna jednou, pod kolenem jednou, operace dle Choparta třikrát a paracentesa rohovky kvůli hypopyum dvakrát, vesměs na mužích.

Správa nemocnice milosrdných sester v Kroměříži. Kroměřížské noviny, č. 2, 6. 1. 1888, s. 3. In: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPage.do?it=&id=9622143> [cit. 10. 3. 2014].